

รายงานการประเมินโครงการ
พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก
โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทาง
การปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา
ของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ไต้หวัน

นางฉันทนา ไรจน์บุรณาวงศ์
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านมะกอก

โรงเรียนบ้านมะกอก อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7

ชื่อผลงานวิชาการ	รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม รูปแบบเดิมกับแนวทางปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรธินิจ ใต้หวัน
ผู้รายงาน	นางฉันทนา โรจน์บุญนางวงศ์
หน่วยงาน	โรงเรียนบ้านมะกอก อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
ปี พ.ศ.	2552

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรธินิจใต้หวัน จำนวน 4 ด้าน คือ ความเหมาะสมของบริบท ความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้า ความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความสุภาพ ความยุติธรรม ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความสามัคคี และประเมินคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านมะกอก ปีการศึกษา 2552 จำนวน 188 คน จำแนกเป็นครู จำนวน 12 คน นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 88 คน และผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 88 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามที่ผู้รายงานได้สร้างขึ้น แบ่งเป็น 4 ชุด ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รวมทั้งสิ้นจำนวน 54 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.8 ถึง 1.0 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ 0.20 ถึง 0.90 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97- 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า

1. บริบทของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 8 ข้อ และระดับมาก 4 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการมีความเหมาะสมและมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด

2. ปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ และระดับมาก 12 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีแผนการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ งบประมาณในการดำเนินโครงการมีเพียงพอ

3. กระบวนการดำเนินงานตามโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ และระดับมาก 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ขณะดำเนินงานตามโครงการ มีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการ ดำเนินโครงการเมื่อพบว่าบกพร่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการกำหนดขั้นตอน รายละเอียดและวิธีดำเนินโครงการอย่างชัดเจนและเหมาะสม

4. ผลผลิตของโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ส่วนคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 2 ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้กับปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถนำหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน เมื่อเรียงลำดับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้คือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความสุภาพ ความมีวินัย ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความขยัน และความรับผิดชอบ

กิตติกรรมประกาศ

รายงานฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้รายงานขอขอบพระคุณ ดร.กิตติพงศ์ โด่งพิมาย รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 นายวีระเดช เชื้อไชย ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสุริยาอุทัยพิมาย นายมานพ เอื้อศีลามงคล ผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมพิมายศึกษา นายสมจิตร เยี่ยงเสื่อ ผู้อำนวยการโรงเรียนกุลโน และนายสัมพันธ์ พุนศิริ ศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการศึกษา และกรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนสำเร็จเรียบร้อย

ขอขอบคุณ คณะครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านมะกอกที่ให้ความร่วมมือในการวิเคราะห์สภาพคุณธรรม วางแผนการดำเนินโครงการ กรุณาแนะนำ ให้การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และอำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการ และขอขอบคุณ นายรังษี ตั้งคณา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดงประชานุกูล ที่ให้ความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือกับครู ขอขอบคุณ นายทนศักดิ์ ใจบุญธนาวงศ์ และลูก ๆ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ช่วยให้การประเมินโครงการครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีของรายงานฉบับนี้ ผู้รายงานขอมอบเป็นสิ่งบูชาพระคุณของบิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ฉันทนา ใจบุญธนาวงศ์

สารบัญ

บทที่

หน้า

1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของการประเมินโครงการ.....	1
วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	3
ความสำคัญของการประเมินโครงการ.....	3
ขอบเขตของการประเมินโครงการ.....	4
กรอบแนวคิดของการประเมินโครงการ.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม.....	7
แนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทฺธชิโว ใต้หวัน.....	38
การประเมินโครงการ.....	42
สภาพของโรงเรียนบ้านมะกอก.....	63
แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก.....	66
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	83
3 วิธีดำเนินการศึกษา.....	93
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	93
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	93
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ.....	95
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	96
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	97
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	97

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	100
ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	100
ตอนที่ 2 บริบทของโครงการ.....	101
ตอนที่ 3 ปัจจัยนำเข้าของโครงการ.....	102
ตอนที่ 4 กระบวนการดำเนินงานตามโครงการ.....	104
ตอนที่ 5 ผลผลิตของโครงการ.....	105
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	113
วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	113
วิธีดำเนินการประเมินโครงการ.....	113
เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	114
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	114
สรุปผลการประเมินโครงการ.....	115
อภิปรายผล.....	117
ข้อเสนอแนะ.....	121
บรรณานุกรม.....	122
ภาคผนวก.....	109
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือ.....	110
ภาคผนวก ข ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	118
ภาคผนวก ค คำอธิบายจำแนกและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	124
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม.....	127
ภาคผนวก จ ภาพถ่ายกิจกรรมในการดำเนินโครงการ.....	138
ภาคผนวก ฉ หลักฐานการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ.....	
ประวัติย่อผู้ศึกษา.....	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 องค์ประกอบของโครงการ.....	46
2 ตารางวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการประเมิน.....	59
3 สรุปลักษณะของการประเมินโดยใช้ CIPP Model.....	60
4 แผนการจัดชั้นเรียนและจำนวนนักเรียน.....	65
5 ข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.....	66
6 การดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน.....	68
7 วิธีดำเนินการ/กิจกรรม.....	72
8 ปฏิทินงาน.....	73
9 รายละเอียดงบประมาณ.....	74
10 รายละเอียดการประเมินผล.....	74
11 วัน/เวลาในการจัดกิจกรรมประจำวัน.....	83
12 รายการประเมิน เครื่องมือ และแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	94
13 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม.....	100
14 ผลการประเมินบริบทของโครงการ.....	101
15 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ.....	102
16 ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ.....	104
15 ผลการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก สถานะของผู้ตอบเป็นรายด้าน และโดยรวม	จำแนกตาม 84
16 คุณธรรมพื้นฐาน ด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม.....	85
17 คุณธรรมพื้นฐาน ด้านความประหยัดของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม.....	86

18	คุณธรรมพื้นฐาน ด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม.....	87
19	คุณธรรมพื้นฐาน ด้านความมีวินัยของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม.....	88
20	คุณธรรมพื้นฐาน ด้านความสุภาพของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม.....	89

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
21 คุณธรรมพื้นฐาน ด้านความสะอาดของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม.....	90
22 คุณธรรมพื้นฐาน ด้านความสามัคคีของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม.....	91
23 คุณธรรมพื้นฐาน ด้านความมีน้ำใจของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม.....	92
24 ความรู้หรือประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการเสริมสร้างและพัฒนา คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายข้อ และโดยรวม	93

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ลักษณะของโครงการ	
.....	24
2 องค์ประกอบของโครงการ	
.....	26
3 ประเภทของการประเมินโครงการตามเกณฑ์ที่แบ่งใช้.....	32
4 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการตัดสินใจและประเภทของการประเมิน.....	38
5 ความสัมพันธ์ระหว่างระบบโครงการกับระบบการประเมิน.....	42

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของการประเมินโครงการ

ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจาก “คน” เป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและ “คุณธรรม” ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถตัดสินใจโดยใช้หลัก “ความพอประมาณ” ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อุดมทุน ขยันหมั่นเพียร อันจะเป็น “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น และสังคมที่สงบสันติสุข ขณะเดียวกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ มีเสถียรภาพและเป็นธรรม รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545 : 47)

สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันพบว่า คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรม เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทัศนคติและคุณธรรมของคนในสังคม เป็นผลกระทบจากการเลือนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสร้างสรรค์ยังมีน้อย สื่อที่เป็นภัยและผิดกฎหมายมีการเผยแพร่มากขึ้น แม้มีมาตรการปราบปรามอย่างเข้มงวด เว็บไซต์ทางเพศเพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว ขณะที่คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับสถาบันทางสังคม อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษามีบทบาทน้อยลง ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาศักยภาพคนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545 : 50) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

เรื่อง “สำรวจสถานภาพคุณธรรมของประชาชนในสังคมไทย” ประชาชนจะถูกสำรวจเกี่ยวกับคุณธรรม 7 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต สติสัมปชัญญะ จิตอาสา ความขยันหมั่นเพียร และความรักชาติ พบว่า กลุ่มเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งยังเป็นนักเรียน/นักศึกษา มีค่าคะแนนคุณธรรมทั้ง 7 ด้าน ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น ๆ (ศูนย์วิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. 2551 : ก)

การที่จะทำให้อันใดเป็นอันดี มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ได้นั้น ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือช่วยกันในการส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางการเมือง โรงเรียน ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจเอกชน อาสาสมัครและสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เป็นกลไกเกื้อหนุนให้คนไทยเป็นอันดี มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี ความรักชาติ มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม และลดปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบรวมทั้งมีส่วนร่วมสนับสนุนการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชนตลอดทุกช่วงอายุ โดยสร้างการปลูกจิตสำนึกในความรักชาติ และความเป็นไทยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเน้นการรณรงค์ให้ทุกฝ่ายในสังคม รวมทั้งส่งเสริมบทบาทอาสาสมัครในการกระตุ้นให้คนไทยมีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี และความรักชาติ มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นไทย มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545 : 47)

ผู้รายงานได้รับคำสั่งให้มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านมะกอก อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 เมื่อเดือนตุลาคม 2551 ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน โดยการระดมความคิดเห็นจากคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชน พบว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอกมีปัญหาด้านความประพฤติหลายประการ ได้แก่ ขาดความรับผิดชอบ ไม่มีระเบียบวินัย มาโรงเรียนสาย หนีเรียน สูบบุหรี่ มีปัญหาชู้สาว พุดหยาบคาย ทะเลาะวิวาท ขาดความกระตือรือร้นในการเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน พบว่า แนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษาของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้เห็น ซึ่งประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนผ่านกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ สถานศึกษาทุกระดับสามารถนำแนวทางดังกล่าวมาปรับและประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการและกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่แล้วได้เป็นอย่างดี จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้เห็น โครงการนี้ได้ดำเนินกิจกรรมหลายด้าน มีการเก็บรวบรวม

ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครอง การประชุมหารือร่วมกันระหว่างคณะครูกับ คณะกรรมการสถานศึกษา และสรุปผล การดำเนินงานจากแผนปฏิบัติการในปีการศึกษาที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามข้อมูลและข้อสรุปต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอที่จะบอกได้อย่างครบถ้วนว่า โครงการนี้มีความเหมาะสมในแต่ละด้านมากน้อยเพียงใด และมีข้อดีหรือข้อบกพร่องอย่างไร ผู้รายงานมีความประสงค์จะทำการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิม กับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้ในวัน เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินงานตามโครงการ ข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรคของโครงการ และผลของการประเมินจะเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงาน การศึกษาอื่นในการปรับปรุงการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมีประสิทธิภาพและ บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อประเมินความเหมาะสมของบริบทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการ
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ
4. เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการ ในเรื่องต่อไปนี้

4.1 คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความสุภาพ ความยุติธรรม ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และความสามัคคี

4.2 คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ

ความสำคัญของการประเมินโครงการ

1. ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความเหมาะสมของบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงานตามโครงการ และผลผลิตในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปใช้ในการกำหนดโครงการ การจัดสรรงบประมาณ การดำเนินโครงการและเพื่อแก้ไขการบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ตลอดจนใช้เป็น แหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาอื่น ๆ

ขอบเขตของการประเมินโครงการ

1. ประชากร ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ดังนี้
 - 1.1 ครู จำนวน 12 คน
 - 1.2 นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 113 คน
 - 1.3 ผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 113 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้
 - 2.1 ครู จำนวน 12 คน โดยใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.2 นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 88 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 40) และใช้การสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)
 - 2.3 ผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 88 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 40) และใช้การสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินโครงการ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2551 ถึง วันที่ 30 สิงหาคม 2552

กรอบแนวคิดของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการครั้งนี้มุ่งศึกษาการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความสุภาพ ความยุติธรรม ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และความสามัคคี โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษา ได้หมายถึง โครงการที่มีกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จำนวน 10 ด้าน คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความสุภาพ ความยุติธรรม ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และความสามัคคี

2. การประเมินโครงการ หมายถึง การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้หวั่น โดยใช้รูปแบบประเมิน CIPP Model รายละเอียดดังนี้

2.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) คือ การประเมินความสอดคล้องของหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบายของหน่วยงานและต้นสังกัด สภาพความเป็นจริงความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน วิธีดำเนินการ สภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินโครงการและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) คือ การประเมินความรู้ ความพร้อม ความสามารถ ความพอเพียง ความเหมาะสมของบุคลากร งบประมาณ ระยะเวลา วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมในการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์

2.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) คือ การประเมินเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ การนิเทศ กำกับ ติดตาม การวัดและประเมินผล การใช้สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในกิจกรรม และสภาพการดำเนินงาน

2.4 การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation) คือ การประเมินคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมโครงการ และผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากโครงการ โดยประเมินในเรื่องต่อไปนี้

2.4.1 คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จำนวน 10 ด้าน คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความสุภาพ ความยุติธรรม ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และความสามัคคี

2.4.2 คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

3. ครู หมายถึง ครูโรงเรียนบ้านมะกอก ซึ่งครูทุกคนที่ได้รับมอบหมายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้หวั่น

4. นักเรียน หมายถึง นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านมะกอก ที่ได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนด

5. ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง ผู้ปกครองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านมะกอก ที่ได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษา ได้หวั่น ผู้รายงานได้ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแยกตามประเด็นนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม
 - 1.1 ความหมายของคุณธรรม
 - 1.2 ความหมายของจริยธรรม
 - 1.3 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม
 - 1.4 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
 - 1.5 แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
 - 1.6 พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง
2. แนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษา ได้หวั่น
3. การประเมินโครงการ
 - 3.1 โครงการ
 - 3.2 การประเมินโครงการ
 - 3.3 รูปแบบการประเมินโครงการของสตัฟเฟิลบีม
4. สภาพของโรงเรียนบ้านมะกอก
 - 4.1 ประวัติความเป็นมา
 - 4.2 ข้อมูลพื้นฐาน
5. แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก
 - 5.1 กระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
 - 5.2 คุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา
 - 5.3 โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก
 - 5.4 รายละเอียดของกิจกรรมของโครงการ
 - 5.5 รายละเอียดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
 - 5.6 ผู้รับผิดชอบและวัน/เวลาในการจัดกิจกรรมประจำวัน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

1. ความหมายของคุณธรรม

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 5) กล่าวว่า คุณธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติและปฏิบัติในสังคมและทำให้บุคคลมีการพัฒนาจนกระทั่งมีลักษณะพฤติกรรมเป็นของตนเอง มาตรฐานการตัดสินใจของสังคมจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นเรื่องที่ผิดหรือถูก

พระธรรมปิฎก (2540 : 14) กล่าวว่า คุณธรรม เป็นสภาพของจิตใจ คือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีตและประเสริฐ

ประกาศรี สีสหำไพ (2540 : 21) กล่าวว่า คุณธรรม คือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรับผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543 : 115) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึงสิ่งที่บุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์มากและมีโทษน้อย สิ่งที่เป็นคุณธรรมในแต่ละสังคมอาจแตกต่างกัน เพราะการเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนาและการศึกษาของคนในสังคมนั้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 402) กล่าวว่า คุณธรรม (Virtue) หมายถึงคุณลักษณะของการมีค่านิยมทางศีลธรรมอย่างสูง ความยอดเยี่ยมทางศีลธรรม ความดี ความถูกต้อง ความสามารถแยกสิ่งถูกสิ่งผิด การมีความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักการทางศีลธรรมและจริยธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคม รวมถึงการมีความกล้าในการชี้ถูกชี้ผิด ยืนหยัดอยู่บนความถูกต้อง และมีส่วนในการเสนอแนวทางที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ให้แก่สังคม

วศิน อิศระ (2549 : 199) กล่าวว่า ตามหลักจริยศาสตร์ คุณธรรมคือ อุนิสมัยอันดีงาม ซึ่งสะสมอยู่ในดวงจิต อุนิสมัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน คุณธรรมมีความสัมพันธ์กับหน้าที่เป็นอย่างมาก เพราะการทำหน้าที่จนเป็นนิสัยนั่นเอง จะกลายมาเป็นอุนิสมัยอันดีงาม ซึ่งสะสมอยู่ในดวงจิต เป็นบารมี เป็นสันดาน ลักษณะอย่างเดียวกันนี้แหละ ถ้าเป็นฝ่ายชั่วเรียกว่า อาสวะ คือกิเลสที่หมักหมมอยู่ในดวงจิต ย่อมจิตใจให้เศร้าหมองเกราะกักรังไปด้วยความชั่วนานาประการกลายเป็นสันดานชั่ว ทำให้แก้ไขได้ยาก สอนได้ยาก

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่คุณค่าทั่วไปยอมรับว่าเป็นคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม หรือคุณสมบัตินี้ดีในจิตใจ ซึ่งคุณธรรมในแต่ละสังคมอาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนาและการศึกษาของคนในสังคมนั้น

2. ความหมายของจริยธรรม

ประกาศรี สี่ห้าไฟ (2540 : 17) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติ ที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรม คุณค่าทางจริยธรรม ชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มี ลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ใน สังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นผลประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรม และมโนธรรมที่จะสร้าง ความสัมพันธ์อันดี โดยมีจิตสำนึกที่จะใช้สิทธิหน้าที่ของตนตามค่านิยมอันพึงประสงค์

กรมวิชาการ (2541 : 7) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม (Ethics) มาจากภาษากรีกว่า Ethos คือ Habit นั่นคือ นิสัย ดังนั้นจริยธรรม และจริยศาสตร์จึงเป็นเรื่อง ของการฝึกนิสัย ซึ่งก็มีคำถามว่าฝึกอย่างไรจึงจะเป็นนิสัย บ้างก็มีข้อสงสัยว่านิสัยฝึกกันได้หรือไม่ Ethos หรือนิสัย ตามทฤษฎีของชาวกรีกกล่าวว่า “คนเราเกิดมาเหมือนผ้าขาวแล้วมาฝึกกัน โดยต้องทำบ่อย ๆ ทำซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัย แล้วจะกลายเป็นคุณธรรม เป็นการเริ่มจากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน เป็นลักษณะนิสัย เป็นคุณสมบัติที่ดีในจิตใจ ฉะนั้นการทำดีต้องทำบ่อย ๆ จนเป็นนิสัย”

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2542 : 88) กล่าวว่า จริยธรรม แยกออกเป็น จริย + ธรรม คำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่าธรรมมีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น จริยธรรม จึงได้ความหมายตามอักษรว่า หลักแห่งความประพฤติ หรือแนวทางของการประพฤติ

เกียรติคุณ สิทธิชัย (2545 : 11) กล่าวว่า จริยธรรม (Ethics) หมายถึง หลักการ ทางศีลธรรมหรือกฎความประพฤติที่ตัดสินความถูกความผิดของพฤติกรรม จริยธรรมเป็นพื้นฐาน สำคัญยิ่งที่ทำให้เกิดวัฒนธรรม หรือค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจหรือกำหนด ทิศทางแห่งความประพฤติของบุคคลในการดำรงชีวิต

สรุปได้ว่าจริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติหรือแนวทางของการประพฤติตน ให้เป็นคนดี ปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย

3. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2542 : 7) ได้กล่าวว่าคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติที่มีความถูกต้องดีงาม เป็นแนวทางแห่งการถือประพฤติ ปฏิบัติแต่ลำพัง ในแนวทางแห่งความดีความถูกต้องนั้น ไม่เพียงพอที่จะจูงใจให้คนปฏิบัติ หรือ ประพฤติตนให้เป็นคนดีได้ เรื่องการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องทำได้ยาก

วสิน อินทสระ (2549 : 6-9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจริยธรรม ดังนี้

1. จริยธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติอย่างยิ่ง รัฐควรส่งเสริมประชาชนให้มีจริยธรรมเป็นอันดับแรก เพื่อให้เป็นแกนกลางของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การปกครอง ฯลฯ การพัฒนาที่ขาดจริยธรรมเป็นหลักยึดย่อมเกิดผลร้ายมากกว่าดี เพราะผู้มีความรู้แต่ขาดคุณธรรม ย่อมก่อความเสื่อมเสียได้มากกว่าผู้ด้อยความรู้

2. การพัฒนาบ้านเมืองต้องพัฒนาจิตใจคนก่อน หรืออย่างน้อยก็ให้พร้อม ๆ กันไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาวิชาการอื่น ๆ เพราะการพัฒนาที่ไม่มีจริยธรรมเป็นแกนนำนั้นจะสูญเปล่าและเกิดผลเสียเป็นอันมาก ทำให้บุคคลลุ่มหลงในวัตถุและอบายมุขมากขึ้น การเศรษฐกิจต้องเสื่อมโทรม ประชาชนทุกข์ยาก เพราะคนในสังคมละเลยจริยธรรม กอบโกยเอาทรัพย์สินไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ขาดความเมตตาปรานี แล้งน้ำใจในการดำเนินชีวิตซึ่งกันและกัน

3. จริยธรรม มิได้หมายถึง การถือศีล กินเพล เข้าวัดฟังธรรม จำศีลภาวนาโดยไม่ช่วยเหลือทำประโยชน์ให้แก่สังคม แต่จริยธรรมหมายถึง ความประพฤติ การกระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุ รู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล ดังนั้นจะเห็นว่าจริยธรรมจึงจำเป็นและมีคุณค่าสำหรับทุกคนในทุกวิชาชีพทุกสังคม สังคมจะอยู่รอดได้ก็ด้วยจริยธรรม

4. การทุจริต คดโกง การเบียดเบียนกันในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้สังคมเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของคนในสังคม ทรัพยากรธรรมชาติในโลกนี้น่าจะพอเลี้ยงชาวโลกไปได้อีกนาน ถ้าชาวโลกช่วยกันละทิ้งความละโมภโลภมากแล้วมามีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ช่วยกันสร้างสรรค์สังคม ยึดเอาจริยธรรมเป็นทางดำเนินชีวิต ไม่ใช่ยึดลาภยศความมีหน้ามีตาในสังคมเป็นจุดหมาย ถ้าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นก็ให้ถือเป็นเพียงผลพลอยได้ และนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประพฤติธรรม เช่น อาศัยลาภผลเป็นเครื่องมือในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ อาศัยยศและความมีหน้ามีเกียรติในสังคมเป็นเครื่องมือในการจูงใจคนผู้เคารพนับถือเข้าหาธรรมะ

5. จริยธรรมสอนให้เราเลิกลุณห์มึนกดขี่คนจน ให้เอาใจใส่ดูแลเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นบุพการีของชาติ สอนให้เราถ่อมตัวเพื่อเข้ากันได้ดีกับคนทั้งหลาย และไม่วางตัวโอหังอวดดีหรือก้าวร้าวผู้อื่น สอนให้เราลดทิฐิมานะลงให้มาก ๆ เพื่อจะได้มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่หลงสำคัญตัวว่ารู้ดีกว่า มีความสามารถกว่าใคร ผู้นำที่มีจริยธรรมสูงย่อมเป็นที่เคารพกราบไหว้ของผู้คนทั้งหลายได้อย่างสนิทใจ เราจึงควรเลือกผู้นำที่สามารถนำความสุขทางใจมาสู่มวลชน

ได้ด้วย เพื่อสันติสุขจะเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก ความแข็งแกร่งทางกำลังกาย กำลังทรัพย์และกำลังอาวุธนั้น ถ้าปราศจากความแข็งแกร่งทางจริยธรรมเสียแล้ว บุคคลหรือประเทศชาติจะเจริญมั่นคงอยู่นานไม่ได้ สังคมที่เจริญมั่นคงต้องมีจริยธรรมเป็นเครื่องรองรับหรือเป็นแกนกลาง เหมือนถนนที่มั่นคงหรือตึกที่แข็งแรง เราใช้คอนกรีตเสริมเหล็ก แม้เหล็กจะไม่ปรากฏออกมาให้เห็นภายนอก แต่มีความสำคัญอยู่ภายใน นายช่างย่อมรู้ดี ทำนองเดียวกับบัณฑิตย่อมมองเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า จริยธรรมมีความสำคัญในสังคมเพียงใด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญยิ่งทั้งในแง่ส่วนตนและส่วนรวม เพราะหากคนในสังคมขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้วจะส่งผลเสียหายอย่างยิ่งแก่สังคม คุณธรรมมีความสำคัญต่อบุคคล ทำให้บุคคลมีศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับ ได้รับความสำเร็จและมีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต มีความสำคัญต่อส่วนรวม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และจริยธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติ

4. แนวคิด ทฤษฎีและหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่ต้องกระทำควบคู่กันไประหว่างการศึกษาทางจริยธรรมและการให้ความรู้ อบรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในวิชาการต่าง ๆ และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เป็นประโยชน์และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2542 : 15 - 21) ได้นำเสนอทฤษฎีของนักวิชาการต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ فروยด์

ซิกมันด์ فروยด์ นักจิตวิทยาชาติตะวันตกกลุ่มแรกที่มีชื่อเสียงในการนำเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางด้านจริยธรรม ได้อธิบายการเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ว่า เนื่องมาจากปัจจัยผลักดันจากจิตใต้สำนึก ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

อิด (Id) เป็นพลังงานติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด หมายถึง สัญชาตญาณด้วยแรงขับภายในซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้มีการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ควรหรือไม่ควรแต่อย่างไรที่เรียกกันว่าพลังแสวงหาความสุข เมื่อต้องการอย่างไรก็จะพยายามหาทางตอบสนองความต้องการทางกายของตนอย่างนั้น ๆ จนได้ อาจจะมีเรียกว่า “สันดานดิบของมนุษย์” ก็ได้

อีโก้ (Ego) เป็นพลังแห่งการรู้และความเข้าใจ การรับรู้ข้อเท็จจริง การใช้เหตุผล การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย เป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาวิธีการเพื่อตอบสนองพลังจิต เช่น เมื่อหิวพลังอีโก้ก็จะใช้เหตุผลตรึกตรองว่าจะบำบัดความหิวนั้นด้วยวิธีการใดตามสภาพแวดล้อม เช่น หาอาหารจากตู้กับข้าวในครัวไปรับประทานอาหารนอกบ้าน หรือตีชิงวิ่งราวเขามากิน พลังอีโก้ นี้ เป็นพลังของจิตที่คอยยับยั้งการแสดงพฤติกรรมตามความต้องการของจิต โดยทำการควบคุมจิตใจมิให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสังคม

ซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางด้าน คุณธรรม และคอยกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามปทัสฐานของสังคม โดยซูเปอร์อีโก้กระตุ้นให้จิตละทิ้งความไม่ถูกต้อง และสนับสนุนอีโก้ให้เปลี่ยนทิศทางพฤติกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร มีลักษณะเป็นค่านิยมต่าง ๆ เช่น ความดี ความชั่ว ความถูกต้อง มโนธรรม คุณธรรม ความยุติธรรม ซูเปอร์อีโก้เป็นพลังที่หักห้ามความรุนแรงของพลังจิต โดยเฉพาะพลังจากสัญชาตญาณทางเพศ และความก้าวร้าวรุนแรงทั้งหลาย การทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 ลักษณะ บุคลิกภาพของมนุษย์ เกิดจากการทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 นี้ พลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่น ย่อมเป็นตัวชี้ลักษณะ บุคลิกภาพของบุคคลนั้น เช่น ถ้าพลังจิตมีอำนาจสูง ก็มีบุคลิกเป็นเด็กไม่รู้จักโต เอาแต่ใจตนเอง ถ้าพลังอีโก้มีอำนาจสูง ก็จะเป็นคนมีเหตุผล เป็นนักปฏิบัติที่ดี ถ้าพลังซูเปอร์อีโก้มีอำนาจสูง ก็จะเป็นนักอุดมการณ์ นักทฤษฎี นักพัฒนาสังคม ฯลฯ จากแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์นั้น เชื่อว่าจริยธรรมของเด็กจะได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่ และผู้ใกล้ชิด เป็นสำคัญ โดยอาศัยกระบวนการให้รางวัลและการลงโทษเป็นเครื่องมือในการอบรมจริยธรรม โดยจะได้รับการพัฒนาขึ้นในระบบซูเปอร์อีโก้ เด็กจะมุ่งกระทำตนตามกระบวนการถอดแบบจากการอบรมเลี้ยงดูมาแต่เยาว์วัย ทำให้เด็กถอดแบบบุคลิกภาพ ค่านิยม และมาตรฐานจริยธรรม ในสังคม จนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนเอง และเด็กยังยอมรับต่อการให้รางวัลและการลงโทษตัวเองอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อจริยธรรมได้รับการปลูกฝัง ในระบบซูเปอร์อีโก้ของเด็กแล้ว ทุกครั้งที่เขากระทำผิด เขาก็จะลงโทษตนเองด้วยการแสดง ความรู้สึกผิด และเมื่อปฏิบัติได้ตามมาตรฐานจริยธรรม ก็จะมีการให้รางวัลแก่ตนเอง ซึ่งแสดงออก ด้วยการชื่นชมนิยมนกย่องตนเอง เป็นต้น

2. ทฤษฎีของเพียเจต์

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ ฌอง เพียเจต์ (Piaget, Jean) กล่าวว่า "จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการ

พิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ” การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ มีขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นก่อนจริยธรรมยังไม่เกิดจริยธรรม แต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติการตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นยึดหลักแห่งตน เกิดหลักความคิด มีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

3. ทฤษฎีของลอว์เรนซ์ โคลเบิร์ก

โคลเบิร์ก (Kohlberg) เป็นนักการศึกษาด้านจริยธรรม เป็นผู้นำทฤษฎีจริยศึกษาสังเคราะห์ได้ไปนำเอาความรู้ทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา และศึกษาศาสตร์ มาประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีบูรณาการ (Integrated Theory) โคลเบิร์กได้วิเคราะห์หลักพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral development) ออกเป็น 6 ระดับขั้น ที่มีอำนาจในการนำไปใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเลือกได้ในสถานการณ์ของการพิจารณาสิ่งที่เป็นคุณธรรม มีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การเชื่อฟังและการลงโทษ (Obedience and punishment) พิจารณาในด้านประเด็นของการถือเอาอัตราของตัวเองเป็นใหญ่

ขั้นที่ 2 การแสวงหารางวัล (Exchange) เป็นเป้าหมายตามลักษณะเฉพาะรายบุคคลและการแลกเปลี่ยนกันอย่างเสมอภาคที่ตกลงกัน เพื่อจะยอมรับความคิดเห็นของกันและกันในสังคมเพื่อแสวงหารางวัล

ขั้นที่ 3 การทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (Conformity) ความสัมพันธ์และการทำตามรูปแบบตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ เป็นการแลกเปลี่ยนกันในความคาดหวัง การติดต่อประสานงานและความศรัทธายึดมั่น ไว้วางใจต่อผู้อื่นโดยการปฏิบัติที่ดีงามต่อกันตามบทบาทและหน้าที่ของตน

ขั้นที่ 4 การทำตามหน้าที่ในสังคม (Social system) ระบบสังคมและความมีสติรับผิดชอบที่จะให้มีการดำเนินการตามหน้าที่ที่ตนกระทำในสังคมนั้น เพื่อรักษาระเบียบทางสังคมและทำหน้าที่ของสังคมจึงต้องรักษาสถาบันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยส่วนรวม

ขั้นที่ 5 การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา (Contract) สิทธิพื้นฐาน และพันธสัญญาทางสังคมที่ใช้กับประชาชนโดยส่วนรวม จะต้องยึดถือค่านิยมซึ่งมีมากมายแตกต่างกันไป รวมทั้งความคิดเห็นซึ่งมีอยู่เฉพาะกลุ่ม นำมารวมกันเป็นพันธสัญญาของสังคมร่วมกัน

ขั้นที่ 6 การยึดมั่นในธรรมตามหลักสากล (Universal) หลักจริยธรรมสากล ถือเป็นการแนะแนวทางให้มนุษยชาติกระทำตามข้อกำหนดของสังคมพื้นฐานของแต่ละแห่ง โดยภาพกว้างและลึก การถือเอาความเคารพนับถือให้บุคคลอื่นเป็นจุดหมายมิใช่เป็นวิธีการ ความยุติธรรมไม่ขึ้นกับวัฒนธรรมเฉพาะแห่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น โคลเบอร์ก เห็นว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ และหน้าที่ที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์เป็นมาตรฐานความประพฤติ ในสังคม บุคคลจะพัฒนาความรับผิดชอบชั่วดี ให้เหตุผลจนกระทั่งพัฒนาพฤติกรรมของตนเอง มีความสัมพันธ์ในสังคมตามสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้องดีงาม

4. ทฤษฎีของอิมมานูเอล คานท์

อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน เป็นนักเหตุผลนิยม เป็นผู้นำทฤษฎีเหตุผลนิยม (Rigorism) หมายถึงสิทธิที่ยึดมั่นในคุณธรรมได้เริ่มจริยธรรมแบบหน้าที่นิยม (Deontologism) หรือในเหตุผลอย่างเคร่งครัด อาจเรียก Moral purism หรือ Formal Ethics จากแนวความคิดของคานท์ ถือว่ามโนธรรมเป็นเหตุผลภาคปฏิบัติ มันทบอบถึงกฎศีลธรรมในตัวเองคือ เป็นที่รู้จักกันตัวเอง รู้ขึ้นในใจของตนเอง มันเป็นสิ่งที่มีความก่อน ไม่ใช่มีขึ้นหรือประจักษ์เพราะประสบการณ์ (not empirical) เป็นสิ่งที่มีตนเป็นพยาน ตามแนวคิดของคานท์ มีความเห็นว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก ที่เป็นศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งถาวรตายตัว ค่าของจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิจตายตัว จะถือเอาผลของการกระทำมาตัดสินไม่ได้ ทฤษฎีนี้จะยึดถือกฎระเบียบเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐาน การพิจารณาตัดสินคุณค่าจะทำไปตามหน้าที่ที่ระบุไว้เป็นข้อกำหนดนั้นจะแปรเปลี่ยนโดยเลี้ยวไปใช้เหตุผลจากผลการกระทำไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์เพียงใดก็ตาม สิ่งที่คานท์เชื่อว่าเป็นการกระทำที่ดีนั้น ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยปราศจากเงื่อนไข นอกจากมีเจตนาที่ดี ดังนั้น การทำหน้าที่จึงเป็นเจตนาที่ดี ไม่ใช่การกระทำตามแรงกระตุ้นของสัญชาตญาณและความรู้สึกตามอารมณ์ปรารถนา แต่ทำตามเจตนาที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่ การกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวถือว่าไม่ได้ทำตามหน้าที่ ผู้ทำตามหน้าที่ต้องไม่คำนึงถึงตนเองและคนใกล้ชิด ชีวิตที่สมบูรณ์ คือชีวิตที่อยู่กับศีลธรรม ต้องกระทำตามหน้าที่โดยไม่คาดหวังผล ไม่ว่าจะเป็นคนหรือโทษ แต่ให้ทำตามเหตุผลคือกฎศีลธรรม ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ทำตนให้เหนือผู้อื่น มีอิสระจากกระแสอารมณ์ที่ผลักดันให้กระทำ คนที่เป็นอิสระคือคนที่หลุดพ้นจากกระแสของแรงขับด้วยความอยากได้ผลประโยชน์มาขึ้นอยู่กับเหตุผลหรือปัญญา กฎศีลธรรมเป็นความ

ถูกต้อง เป็นหลักสากล ถ้าเหตุผลเป็นสากลคนก็จะทำตามหลักสากลด้วย ปรัชญาของคานท์ มีจุดเด่นที่สุดคือ การสอนให้คนสำนึกในหน้าที่ สอนให้คนไม่ยกตัวเองเหนือกฎซึ่งเป็นกฎศีลธรรม ที่ไม่มีข้อยกเว้นสำหรับผู้ใดแม้แต่ตนเอง ทุกคนมีค่าของตนเองเท่ากับผู้อื่น จุดหมายในการดำรงชีวิต ค่อนข้างเป็นอุดมคติตายตัว ไม่ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของมนุษย์ แต่เคร่งครัดตายตัวในหลัก จริยศาสตร์ จงใจให้เป็นกฎสากล โดยไม่ถือว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำให้มามีส่วนในการตัดสินใจ การกระทำว่าถูกหรือผิด คานท์มองโลกในแง่เดียวคือ คิดว่าคนมิได้มีชีวิตอยู่เพื่อความสุข แต่มีชีวิต อยู่เพื่อศีลธรรมอันบริสุทธิ์ การใช้ชีวิตตามเหตุผลหรือการใช้ชีวิตทางศีลธรรมทำให้คนเป็นคน โดยสมบูรณ์

5. ทฤษฎีของแครทวอล บลูม และมาเซีย

แครทวอล, บลูม และมาเซีย (Krathwohl Bloom and Masia) ได้กำหนดทฤษฎี จำแนกระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจ (Affective domain) ที่ครอบคลุมความสนใจ ทศณคติ ค่านิยม และลักษณะนิสัย โดยจัดลำดับขั้นตอนคุณลักษณะด้านความรู้สึกไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การรับรู้ (Receiving) เป็นจุดเริ่มต้นที่บุคคลจะเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ และเกิด ความรู้สึกต่อสถานการณ์หรือสิ่งเร้าที่ปรากฏ การรับรู้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นย่อย โดยถือปริมาณ การรับรู้เป็นเกณฑ์ดังนี้

1.1 การสำนึก เป็นการเริ่มรู้สึกหรือสำนึกเกี่ยวกับลักษณะ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่มาเร้า

1.2 การตั้งใจรับรู้ เป็นการใส่ใจสิ่งเร้านานพอสมควร แต่ยังไม่มีความคิดเห็น หรือประเมินตัดสินใด ๆ เป็นเพียงการสังเกตเห็น

1.3 การเลือกรับรู้ เป็นการรับรู้สิ่งเร้าโดยมีการจำแนกความแตกต่าง ยังไม่มีการประเมินใด ๆ

2. การตอบสนอง (Responding) เมื่อบุคคลรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ และจะมีปฏิกิริยา ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ตนรับรู้ ขั้นตอนการตอบสนองแบ่งออกเป็น 3 ขั้นย่อย ดังนี้

2.1 ยินยอมตอบสนอง เป็นการยอมรับหรือยอมปฏิบัติตาม

2.2 สมัครใจตอบสนอง เป็นความรู้สึกที่ทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

2.3 พอใจตอบสนอง เป็นการตอบสนองด้วยความรู้สึกเต็มใจ พอใจ มีความ เพิดเพลินสนุกสนานรื่นเริง

3. การเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการประเมินสถานการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่ามีประโยชน์หรือไม่อย่างไร การเห็นคุณค่าจะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ โดยมีการสะสมไว้เรื่อย ๆ พฤติกรรมการเห็นคุณค่าดูได้จากความแน่นอน ความคงเส้นคงวา สม่ำเสมอของการกระทำ ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นย่อย ดังนี้

3.1 การยอมรับคุณค่า เป็นการยอมรับด้วยความเชื่อที่ยังไม่ถาวร อาจเปลี่ยนแปลงได้ในคุณค่าของสถานการณ์หรือเรื่องราว

3.2 ขึ้นชมในคุณค่า เป็นการยอมรับในคุณค่าของสถานการณ์หรือเรื่องราว ถึงระดับที่แสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อยากติดตาม อยากเข้าไปร่วมผูกพัน

3.3 ยึดมั่นในคุณค่า เป็นความเชื่อมั่นความแน่วแน่มั่นคงเกิดศรัทธาในเรื่องราว หรือเหตุการณ์ว่าควรทำตาม และพยายามหาโอกาสแสดงออก

4. การจัดระบบ (Organization) เป็นความรู้สึกที่บุคคลได้รวบรวมเรื่องราว หรือสิ่ง มีคุณค่าไว้ในจิตใจหลายอย่าง แล้วจัดคุณค่าเข้าเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง คุณค่าของเรื่องราวของสิ่งต่าง ๆ ของจุดเด่นและจุดร่วมของคุณค่าเหล่านั้น ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย ดังนี้

4.1 การสร้างแบบคุณค่า เป็นการสรุปรวบยอดระหว่างคุณค่าของเรื่องราว ต่าง ๆ ที่บุคคลยึดมั่นเข้าด้วยกัน

4.2 การจัดระบบคุณค่า เป็นการเรียงลำดับความสำคัญของสิ่งที่มีคุณค่า และจัดคุณค่าต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

5. การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นการพัฒนา เป็นอุดมคติที่ฝังลึกถึง จิตวิญญาณ ยึดถือ เทิดทูน โดยจิตในมิติสังเคราะห์เป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ขึ้นใหม่ให้ตนเอง มีการกระทำที่คงเส้นคงวา โดยมีการจัดระบบของตนเองและยึดถือจนเป็นการกระทำอัตโนมัติ คือ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด เขาก็จะแสดงพฤติกรรมแบบเดิมซึ่งเป็นลักษณะของตนเอง แล้วรณรงค์ ให้ผู้อื่นร่วมยึดถือและปฏิบัติด้วย ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย ดังนี้

5.1 สร้างข้อสรุป เป็นการที่บุคคลพยายามปรับปรุงระบบตนเองให้สมบูรณ์ ตามแนวที่ตนเองต้องการ

5.2 กิจนิสัย เป็นการที่บุคคลแสดงออกตามแนวที่ตนเองต้องการอย่าง สม่ำเสมอจนเป็นลักษณะของตนเอง

6. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6 - 60 ปีว่าพฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยได้แบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้นที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพ อย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้านคือ ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านมุ่งอนาคต และการควบคุมตนเอง ด้านความเชื่ออำนาจในตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และด้านทัศนคติ คุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่ 3 ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้านคือ ด้านสติปัญญา ด้านประสิทธิภาพทางสังคม และด้านสุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้ง 3 นี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้ โดยมีจิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้น บุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วย ฉะนั้น จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี และคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการ ที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย

7. ทฤษฎีทางพุทธศาสตร์

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม เกิดขึ้นสมัยพุทธกาลเมื่อก่อน พ.ศ 2500 ในชมพูทวีป (ประเทศอินเดีย) โดยมีพระสมณโคตมเป็นศาสดาผู้ประกาศปรัชญาในแนวคิดนี้ เน้นหลักธรรมที่เป็นสัจธรรม วิธีการสอน การเผยแพร่การสืบทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติเน้นคุณธรรม

ในการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล หลักธรรมที่เป็นหัวใจพุทธศาสนานำมาสั่งสอน มี 3 ประการ คือ ให้เว้นความชั่วทั้งปวง ให้ทำความดี และให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด

ในหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาได้นำมาประกาศ เป็นคุณธรรมที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด หมายถึง การปฏิบัติตามข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมเกี่ยวข้องได้ข้อธรรมอื่น ตามมาเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกายและทางจิตใจ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติพื้นฐานทางการกระทำทางกายไปสู่ขั้นสูงที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิดที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์ หลุดพ้นทางจิตใจ

ในหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธมี 3 ขั้น คือ ขั้นมูลฐาน ขั้นกลางและขั้นสูง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. จริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน ประกอบด้วยศีล 5 ธรรม 5 ดังต่อไปนี้

1.1 เว้นจากการเบียดเบียนทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์เป็นศีล มีเมตตากรุณาต่อสัตว์และมนุษย์เป็นธรรม

1.2 เว้นจากการลักขโมยทรัพย์เป็นศีล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีอาชีพอสุจริตเป็นธรรม

1.3 เว้นจากการประพฤติดินในกามเป็นศีล สำรวมในกามเป็นธรรม

1.4 เว้นจากการพูดปดเป็นศีล พูดจริงเป็นธรรม

1.5 เว้นจากการเสพดื่มสุราเมรัยเป็นศีล มีสติ สำรวมระวังเป็นธรรม

2. จริยศาสตร์ขั้นกลาง ประกอบด้วยกุศลกรรมบท 10 ประการ ดังต่อไปนี้

2.1 กาย 3 ข้อ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือมนุษย์ หรือเบียดเบียนทำร้ายชีวิต เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม

2.2 วาจา 4 ข้อ คือ เว้นจากพูดปด เว้นจากพูดยุยงให้แตกร้างกัน เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเหลวไหล เพื่อเจ้า

2.3 ทางใจ 3 ข้อ คือ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้เขาถึงความพินาศ ไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรมโดยมีความเห็นถูกต้อง (ว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มารดาบิดามีคุณ เป็นต้น)

3. จริยศาสตร์ขั้นสูง ประกอบด้วย อริยมรรค แปลว่า "ทางอันประเสริฐ" หรือทางสายกลาง มี 8 ประการ ดังนี้

3.1 ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ

3.2 ความดำริชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ดำริในการไม่ปองร้าย ดำริในการไม่เบียดเบียน

3.3 การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ได้แก่ ยุให้แตกร้าง ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้อ

3.4 การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักฉ้อทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม

3.5 การเลี้ยงชีพชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ที่มีโทษ ประกอบอาชีพชอบธรรม

3.6 ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว

3.7 การตั้งสติชอบ คือ ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา หรือความรู้สึกสุข ทุกข์ ตลอดจนไม่ทุกข์ ไม่สุข จิตและธรรม รวม 4 ประการ ให้รู้เท่าทันเห็นทั้งความเกิดความดับ

3.8 การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่ ที่เรียกว่า ฌาน 4

เป็นที่ยอมรับกันว่าในเรื่องวิธีการสอนของพุทธศาสนา เน้นการสอนแบบอริยสัจ ที่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการพัฒนาทางจริยธรรม พระพุทธเจ้าทรงนำเอาสัจธรรมมาแสดง แก่มนุษย์ในรูปแบบที่เรียกว่าอริยสัจ 4 แต่ที่จริงสาระสำคัญที่พระองค์ต้องการคือเรื่องอภิปัจจยา ปฏิจจสมุปบาทและนิพพานนี้เอง พอมาสื่อกับประชาชนใช้อริยสัจ 4 เพื่อให้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ การสอนนั้นต้องเริ่มจากสิ่งที่มองเห็น สิ่งที่ปรากฏ หรือสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก จึงเริ่มด้วยปัญหาทั้ง ๆ ที่หลังอริยสัจนั้นสอนย้อนจากผลมาหาเหตุธรรมดาคือ สิ่งทั้งหลายเหตุ เกิดก่อนแล้วจึงมีผล แต่ในอริยสัจนี้พูดถึงผลก่อน แล้วจึงสาวไปหาเหตุ ทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นเหตุ คู่ที่หนึ่ง คู่ที่สอง นิโรธเป็นผล มรรคเป็นเหตุ ยกผลมาพูดก่อนเหตุ ทั้งสองชุด การที่พระพุทธเจ้า ตรัสสอนอย่างนี้จะต้องมีเหตุผลในการตรัส

การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามีความประเสริฐในลักษณะต่าง ๆ ในความเป็น พระศาสดานั้น นอกจากตรัสรู้ธรรมความจริงแล้ว จะต้องสามารถในวิธีการสั่งสอนด้วยความสำเร็จ ของพระพุทธเจ้าอยู่ที่ความสามารถทั้งสองด้านนี้ จึงเรียกพระองค์ว่าเป็นสัมมาสัมพุทธะ พระพุทธองค์ ทรงตรัสว่า ให้มองดูความจริงของกฎธรรมชาติว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ไม่ใช่เป็นไปตามการดลบันดาลของสิ่งภายนอก ฉะนั้น จึงให้เราศึกษาให้รู้เหตุปัจจัย แล้วทำตามเหตุ ปัจจัยด้วยความเพียรพยายามของเรา เมื่อเราต้องการผลก็ต้องทำเหตุ นี่คือการประกาศหลักธรรม และหลักกรรม ซึ่งก็คือการที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์

หลักคำสอนที่สำคัญในพุทธศาสนา คือ หลักศีล สมาธิ ปัญญา เป็นวิธีการปฏิบัติ เพื่อบรรลุสู่ความมีจริยธรรม แต่เนื้อหาสาระที่เป็นเป้าหมายของการพิจารณาเมื่อถึงขั้นปัญญาก็คือหลักธรรมต่าง ๆ ในพุทธศาสนามีหลักธรรมหรือคำสอนที่สำคัญพอนำมากล่าวได้คือ

1. หลักกรรม ทรงสอนเป็นใจความว่า “สุขทุกข์เป็นผลเกิดมาจากเหตุของมันเอง ได้แก่ การกระทำของผู้นั้น ผลเกิดจากการกระทำของผู้ใด ผู้นั้นต้องได้รับอย่างแนนอนุติธรรม”

2. หลักอนัตตา ทรงสอนว่า “ไม่มีพระเจ้าผู้สร้าง ไม่มีสิ่งที่อันเรียกว่าตัวตน สรรพสิ่งไม่มีผู้ใดสร้าง เกิดขึ้นแปลก ๆ ก็เพราะปัจจัยตามธรรมชาติที่จะต้องค่อย ๆ แปรไป หมุนไปตามลำดับตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ โดยไม่อยู่ในอำนาจของโลกเรียกว่าอนัตตา”

3. หลักอริยสัจ อันประกอบด้วยสภาพอันเป็นทุกข์ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ สภาพความดับของทุกข์ วิธีให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

ดังนั้น ทฤษฎีที่ยึดคำสอนของพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานความคิดอธิบายการพัฒนาจริยธรรมว่าเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมละเว้นชั่ว มีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ รู้แจ้งในภาวะอันแท้จริง ดับไม่เหลือเชื้ออีกต่อไป (นิพพาน) ซึ่งวิธีการพัฒนาที่ได้โดยการสอนหรือชี้แนะจากผู้รู้ และโดยการคิดพิจารณาโดยตนเอง แล้วทำให้เกิดปัญญาพิจารณาจนเห็นว่าความทุกข์หรือปัญหานั้นเกิดขึ้นอย่างไร ความทุกข์หรือปัญหาเหล่านั้นดับลงได้อย่างไร ซึ่งมีลักษณะเป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกันไป และหมุนมาบรรจบกัน เรียกว่าเป็นวงล้อชีวิตหลักธรรมนี้มีชื่อเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เกิดจากการพัฒนาของนักวิชาการไทย เน้นการพัฒนาจริยธรรมด้วยการชี้แนะจากผู้รู้ และการคิดพิจารณาโดยตนเอง จริยธรรมที่ระบุตามทฤษฎีนี้ก็คือการมีความประพฤติดีและละเว้นชั่ว มีจิตใจสะอาดรู้แจ้งในสัจจะซึ่งเป็นสภาวะอันแท้จริงของชีวิต

จากแนวคิด ทฤษฎีและหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวข้างต้นไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีใดก็ตามเน้นการสอนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านจริยธรรมเป็นไปในทางที่ดีและเหมาะสม มุ่งค้นหาสาเหตุของการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการสอนให้คนสำนึกในหน้าที่ สอนให้คนไม่ยกตัวเองเหนือกฎซึ่งเป็นกฎศีลธรรม ทุกคนมีค่าของตนเองเท่ากับผู้อื่น เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

5. แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี) (2549 : 26-46) สรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมจากการประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมายการสัมภาษณ์เชิงลึกและเดลฟายเทคนิคกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นว่าการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการสอนคุณธรรมจริยธรรมมีหลายปัจจัยเข้ามา

เกี่ยวข้อง มิได้มีเพียงปัจจัยด้านการสอนในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่จะมีบทบาทค่อนข้างมาก รวมถึงปัจจัยภายนอกสถานศึกษาที่จะต้องมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม เช่น บทบาทและแนวทางดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษา และรัฐบาล โดยจะดำเนินการตามบทบาทหน้าที่และศักยภาพของแต่ละหน่วยงาน ทำงานสนับสนุนเกื้อกูลกัน ไม่ซ้ำซ้อน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงจะมีส่วนเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างเกิดผล โดยสรุปได้ดังนี้

1. แนวทางระดับสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม เพราะมีความใกล้ชิด มีอำนาจบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรในการสนับสนุนโดยตรงต่อการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมของครู โดยสถานศึกษาควรดำเนินงานด้านต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกัน ดังนี้

1.1 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา

- การให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมดำเนินการจริงจังใน "การพัฒนา
ด้านคุณธรรมจริยธรรม" ควบคู่กับ "การพัฒนาด้านวิชาการ"
- การมีความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่จะมี
ส่วนเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม
- การมีความรู้ ทักษะ และความสามารถบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะ
ในช่วงแรกของการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา
- การมีความรู้ ทักษะและศิลปะในการสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจ
แก่ผู้เกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ซึ่งจะมีผล
โดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน
- การมีความสามารถสร้างสัมพันธ์ สร้างเครือข่าย ประสานประโยชน์ และ
ระดมทรัพยากรจากองค์กรอื่นในพื้นที่ เช่น ชุมชน องค์กรศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานรัฐ
เอกชน สถานศึกษาอื่น เขตพื้นที่การศึกษา มหาวิทยาลัย ฯลฯ
- การเป็นแบบอย่างของการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรมจริยธรรม
และมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอย่างคุ้มค่า

1.2 ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา

- การสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ชัดเจนและถูกต้องเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียนแต่ละช่วงวัยแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม
- การทบทวนและกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และมาตรการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยอยู่บนฐานการประยุกต์ใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนอย่างคุ้มค่า
- การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยงของสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม
- การกำหนดปฏิทินเวลาการปฏิบัติงานช่วงเวลาต่าง ๆ ที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้บริหาร ครูและผู้เกี่ยวข้อง สามารถบริหารจัดการตนทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวได้สมดุล
- การปรับกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมการทำงานของสถานศึกษา ให้เอื้อต่อการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ เช่น การมีจุดเน้นที่ให้ความสำคัญพัฒนาคุณธรรม การเน้นวัดผลมากกว่าวัดกิจกรรม เป็นพลวัตรสูง ยืดหยุ่นปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง เน้นการทำงานที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ ฯลฯ
- การพัฒนาความสัมพันธ์เชิงสถาบันระหว่างองค์กรในพื้นที่/ชุมชน เพื่อระดมทรัพยากรและความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม และสอดคล้องตามความต้องการและสภาพปัญหาของชุมชน
- การระดมทรัพยากรจากองค์กรในพื้นที่ เพื่อเข้าร่วมจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม เช่น วัด แหล่งเรียนรู้ในชุมชน อาสาสมัครชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน สถานประกอบการ เอกชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ฯลฯ
- การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อมีส่วนในการพิจารณาการใช้และจัดทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ และระดมทรัพยากรในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม
- การพัฒนากลุ่มผู้ปกครองเครือข่ายหรือกลุ่มสมาคมผู้ปกครองที่เข้มแข็ง เพื่อมีส่วนร่วมเสนอความเห็น ผลักดัน ระดมทรัพยากร และให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน
- การมีแผนงาน มาตรการ และการสนับสนุนที่เพียงพอในการติดตามกลุ่มผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการทำผิดคุณธรรมจริยธรรมเป็นกรณีพิเศษ อย่างใกล้ชิด

- การสนับสนุนส่งเสริมวิจัยในชั้นเรียนเกี่ยวกับ "การพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม" ที่ใช้ทรัพยากรสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าเชิงสร้างสรรค์

1.3 ด้านบริหารบุคลากร

- การพัฒนาผู้บริหารและครู ให้มีความรู้ ภูมิรู้ และมีทักษะที่ถูกต้องเกี่ยวกับความสูญเปล่า (waste) ความด้อยประสิทธิภาพ (inefficiency) และการเสียโอกาสเกี่ยวกับการจัดการสอนด้วยรูปแบบการสอนและทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการสอนที่แตกต่างกัน

- การสนับสนุนการจัดกิจกรรมและโครงการในการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ดี และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

- การกระจายอำนาจและบทบาทการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กลุ่มครูประจำการตามหมวดวิชา ให้เป็นผู้คิดริเริ่ม ดำเนินการ ประเมินผล และพัฒนาได้ต่อเนื่อง แม้จะเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร

- การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา อันก่อให้เกิดเอกภาพและความร่วมมือพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนคุณธรรมจริยธรรม

- การสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจ ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความสามารถในการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน

- การให้ความสำคัญและเอาใจจริงเอาใจในการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้บริหารและครูเป็นตัวแบบสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนโดยตรง ด้วยการประเมินจากคนหลากหลายกลุ่ม เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ฯลฯ

- การจัดทำดัชนีชี้วัดและแนวทางติดตามประเมินผลด้านประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมของครูผู้สอน

1.4 ด้านระบบสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพงานสอน

- การสนับสนุนด้านสถานที่ ด้านอุปกรณ์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ฯลฯ โดยจัดลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วน โดยบริหารงานด้วยการใช้และจัดสรรทรัพยากรอย่างคุ้มค่าให้มากที่สุด

- การจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์และประเมินสภาพทรัพยากรของสถานศึกษา และองค์กรในพื้นที่/ชุมชน เป็นระยะ ๆ และอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้ครูนำไปใช้ ออกแบบและจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม

- การจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ประกอบการสอนคุณธรรม ซึ่งข้อมูลที่เก็บจะเกี่ยวกับลักษณะนิสัย พฤติกรรม สภาพปัญหา ครอบครัว ปัญหาชีวิต ฯลฯ โดยหน้าที่หลักควรเป็นครูประจำชั้นในการเป็นผู้วิเคราะห์ มีระบบ การบันทึก และการกระจายข้อมูลสู่ครูที่สอนในรายวิชาอื่น และส่งต่อข้อมูลไปสู่ระดับการศึกษา ที่สูงขึ้น รวมถึงส่งต่อไปยังสถานศึกษาอื่นที่ผู้เรียนเข้าไปศึกษาต่อ

- การสนับสนุนด้านการวิเคราะห์ประเด็นท้าทายคุณธรรมจริยธรรม โดยมี หน่วยวิเคราะห์ปัญหาคุณธรรมที่เป็นกระแสในสังคม-ชุมชน เช่น พนันบอล ยกพวกตีกัน ยาเสพติด การล่อลวงทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ โดยวิเคราะห์สถานการณ์ กระจายข้อมูลให้ครูเพื่อใช้สอนและหา แนวทางแก้ไข-ป้องกันได้ทันทั่วทั้งที่ อันเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคม

- การสนับสนุนด้านข้อมูล องค์ความรู้ งานวิจัย เอกสารวิชาการที่มีคุณภาพ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน ซึ่ง การสนับสนุนฐานข้อมูลนี้ อาจดำเนินการโดยสถานศึกษาเอง หรือเป็นการใช้ร่วมกับหน่วยงานอื่น ที่มีการจัดทำขึ้นแล้วแบ่งกันใช้ เช่น สถานศึกษาอื่นใกล้เคียง เขตพื้นที่การศึกษา หรือ กระทรวงศึกษาธิการให้การสนับสนุน ฯลฯ

- การบริหารจัดการความรู้ (knowledge management) เพื่อสนับสนุนงาน ข้อมูลและองค์ความรู้ด้านการสอน ด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการรวบรวม ด้านระบบการจัดเก็บ ด้านการแลกเปลี่ยน และด้านกระจายองค์ความรู้โดยสร้างช่องทาง และเงื่อนไข ที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ระหว่างกันเกี่ยวกับการพัฒนางานสอนคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นการกระจายและต่อยอดองค์ความรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษา

- การจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจเพื่อให้คำปรึกษาแก่ครูในการแก้ปัญหาและพัฒนา กลุ่มเด็กที่เสี่ยงในการทำผิด โดยอาจเป็นการพัฒนาครูบางคนให้มีความรู้และทักษะในการเป็นที่ ปรึกษาสำหรับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการทำผิดคุณธรรมจริยธรรม

1.5 ด้านบริหารกิจกรรมสำหรับผู้เรียน

- การวิเคราะห์ความต้องการกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้เรียน โดยวิเคราะห์จากกลุ่มผู้เรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมได้สอดคล้อง ตามความสนใจ ความต้องการ และสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้น

- การจัดกิจกรรม/โครงการที่มีส่วนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาได้ตามศักยภาพ ความถนัด และความสนใจ เพื่อใช้เสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งใช้ทรัพยากรที่มีในสถานศึกษาหรือชุมชนอย่างคุ้มค่า

- การจัดกิจกรรมเสริมช่วงปิดภาคเรียน เช่น ค่ายอาสาสมัครต่าง ๆ ค่ายคุณธรรม กิจกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อพัฒนาชุมชน ฯลฯ เพื่อใช้เวลาว่างในการพัฒนาตนเอง และเกิดประโยชน์ โดยใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาและชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

1.6 ด้านการพัฒนางานสอนคุณธรรมจริยธรรมร่วมกันของกลุ่มครู

- การร่วมกำหนดแผนการสอน กระจายความรับผิดชอบ และปรึกษาหารือร่วมกันของกลุ่มครูที่อยู่ตามช่วงชั้นในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องและไม่ซ้ำซ้อน

- การร่วมกำหนดแผนการสอนและกระจายความรับผิดชอบ และปรึกษาหารือร่วมกันของกลุ่มครูในช่วงชั้นเดียวกันที่สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม

- การร่วมคิดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการสอนคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปเพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม สภาพปัญหาและ ความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น

- การร่วมพัฒนาและปรับกิจกรรมที่มีอยู่แล้วและที่มีหลักปรัชญาการพัฒนาคุณธรรมเป็นแกน เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ฯลฯ โดยพัฒนาต่อยอดกิจกรรมเหล่านี้ให้มีส่วนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างน่าสนใจ มีความร่วมสมัยสอดคล้องตามสภาพปัญหาและบริบทของชุมชนและสังคม

1.7 ด้านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน

- การวิเคราะห์ผู้เรียน เช่น อายุ ระดับสติปัญญา ความสามารถในการเรียนรู้ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ สภาพพื้นฐานครอบครัว ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม (ซึ่งจะสำคัญมากขึ้นสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่มีความเสี่ยงกระทำผิดคุณธรรมจริยธรรม) เพื่อจัดการสอนได้อย่างเฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับสภาพผู้เรียน โดยอาจพิจารณาจากฐานข้อมูลวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคลที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบดังที่นำเสนอไว้ข้างต้น

- การวิเคราะห์ทรัพยากรสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนว่า มีจุดแข็ง จุดอ่อนด้านใด เพื่อนำทรัพยากรที่มีมาใช้ในการจัดการสอนได้เต็มที่ โดยอาจพิจารณาจากฐานข้อมูล

การวิเคราะห์และประเมินสภาพทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนที่จัดทำขึ้น
อย่างเป็นระบบดังที่นำเสนอไว้ข้างต้น

- การวิเคราะห์รายวิชาว่า แต่ละรายวิชาเหมาะสมที่จะสอดแทรกคุณธรรม
จริยธรรมเรื่องใดได้บ้าง และแม้จะเป็นรายวิชาเดียวกัน แต่จะแตกต่างกันไปตามแต่ละช่วงชั้น
- การพัฒนารูปแบบการสอนขึ้นมาหลากหลายทางเลือก โดยแต่ละทางเลือก
มีการระบุเงื่อนไขความสำเร็จต่าง ๆ และมีการประเมิน "ผลที่ได้" เปรียบเทียบกับ "ทรัพยากรที่ใช้ไป"
รวมถึงประเมินความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดขึ้น

- แนวทางพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ
ที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอไว้ว่า ควรมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1) การเลือกใช้รูปแบบการสอนให้เหมาะสมตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย
เช่น ผู้เรียนในวัยเด็กเล็กเน้นการสอนโดยใช้ตัวแบบหรือการให้รางวัล ฯลฯ ในขณะที่ผู้เรียนระดับ
มัธยมเน้นการสอนที่ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นต้น เพื่อให้เกิดผลสูงสุดต่อผู้เรียน

2) การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์สอน อันเป็นการปลูกฝัง
รากฐานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตจริง และมีส่วนประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มี
ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม

3) การประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีในสถานศึกษาหรือชุมชนให้เกิดประโยชน์
อย่างคุ้มค่าในการจัดการสอน เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มพ่อแม่/ผู้ปกครองที่มีความรู้ พระสงฆ์
มาช่วยสอนหรือแบ่งปันประสบการณ์ที่น่าสนใจและให้ข้อคิด หรือการนำเอาโครงการในชุมชน
มาใช้สอน เช่น ชุมชนมีโครงการรักบ้านเกิด ควรจะนำมาประยุกต์ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและใช้
สอนเชิงคุณธรรมจริยธรรมร่วมด้วย เป็นต้น

4) การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีการปฏิบัติจริง/
มีประสบการณ์จริงที่เป็นประโยชน์ต่อการสาธารณะ เพื่อรับรู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการ
ของชุมชนและสังคม การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมผ่านการไปงานศพบางงาน
การดูแลช่วยเหลือสัตว์ป่วย การมีส่วนร่วมช่วยอ่านหนังสือให้คนตาบอด การมีส่วนร่วมช่วยเหลือหรือดูแล
ผู้สูงอายุที่ถูกละเลย ฯลฯ

- การคัดเลือกรูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีความเป็นไปได้ที่จะ
ดำเนินการให้เกิดขึ้นจริง และมีการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนอย่าง
คุ้มค่า โดยเปรียบเทียบกับผลที่ได้ตามเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมในผู้เรียนและความต้องการ
ของชุมชน

- การแก้ปัญหาและดูแลกลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางพฤติกรรมเฉพาะราย เป็นกรณีพิเศษ โดยจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติม ให้คำปรึกษา และติดตามผลถึงบ้านอย่างใกล้ชิด (เนื่องด้วยทรัพยากรด้านผู้สอนจำกัด/ครูมีภารกิจมาก อีกทั้งต้องใช้ทรัพยากรมากในการติดตาม และแก้ไขพฤติกรรมกลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหา จึงต้องดำเนินการเฉพาะราย ส่วนกลุ่มผู้เรียนปกติก็ใช้ระบบการสอนในชั้นเรียนที่จัดให้)

- การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมว่า “ผลที่ได้เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่” เปรียบเทียบกับ “ทรัพยากรที่ใช้ในกระบวนการจัดการสอน” อาทิ ทรัพยากรในรูปของเวลา ต้นทุนค่าสื่อการสอนหรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ปริมาณบุคลากรที่ใช้ ฯลฯ

- การปรับปรุงรูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาและประยุกต์ตามสภาพทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชน

2. แนวทางระดับเขตพื้นที่การศึกษา

เขตพื้นที่ศึกษานับเป็นองค์กรสำคัญในการมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนการพัฒนา และเสริมสร้างการพัฒนา รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เนื่องด้วยมีความใกล้ชิดและเป็นหน่วยงานระดับพื้นที่ที่ดูแลและสนับสนุนจัดการศึกษาในภาพรวมของเขต อีกทั้งมีศักยภาพในการจัดสรรและระดมทรัพยากรสนับสนุนสถานศึกษาจากองค์กรในพื้นที่/ชุมชน โดยเขตพื้นที่การศึกษาควรดำเนินการดังนี้

- การกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนของแต่ละเขตพื้นที่ การศึกษาในการพัฒนางานสอนคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาในพื้นที่ความรับผิดชอบ โดยดำเนินงานอย่างต่อเนื่องไม่เปลี่ยนแปลงงานบ่อย ซึ่งอาจจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาตามสภาพบริบทท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

- การสำรวจประเด็นและระดับความรุนแรงของปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในพื้นที่ โดยอาจร่วมมือกับหน่วยอื่น เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้สถานศึกษาใช้ประกอบการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมได้สอดคล้องตามสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

- การสนับสนุนองค์ความรู้และศึกษานิเทศก์ที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณภาพ และสามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาและท้องถิ่นได้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ให้มีส่วนร่วมพัฒนาและแนะนำการสอนคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

- การระดมทรัพยากรและสร้างความร่วมมือกับองค์กรในพื้นที่/ชุมชนที่มีศักยภาพในการมีส่วนจัดการสอน กิจกรรม หรือโครงการเกี่ยวกับพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมร่วมกับสถานศึกษา เช่น การไปเจรจากับสำนักงานพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการค้าภายใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ฯลฯ (เนื่องด้วย สพท. มีพลังเจรจาต่อรองและชักชวนได้มากกว่าสถานศึกษา)

- การมีหน่วยงานเฉพาะกิจในการให้คำปรึกษาสำหรับผู้บริหารและครู ในกรณีที่มีปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ปัญหาการสอนคุณธรรมจริยธรรม การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานนี้ควรมีผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มนักจิตวิทยาหลากหลายสาขา และมีระบบการให้บริการที่ทั่วถึงและมีคุณภาพ

- การสนับสนุนการฝึกอบรม กิจกรรมหรือโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เรียนจากสถานศึกษาต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่นั้น ได้มีส่วนร่วม/ได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม

- การสร้างแรงจูงใจให้สถานศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่ ให้แข่งขันกันพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาหรือท้องถิ่น โดยการจัดประกวดการให้รางวัล รวมถึงการยกย่องครูหรือสถานศึกษาที่ปฏิรูปการสอนคุณธรรมจริยธรรมได้โดดเด่น โดยมีกฎเกณฑ์การประกวด/ให้รางวัลที่ชัดเจนน่าเชื่อถือและวัดได้จริง

3. แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการ

ความชัดเจนด้านทิศทาง นโยบายและการสนับสนุนของกระทรวงศึกษาธิการเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา โดยเฉพาะในระยะแรกที่มีการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ โดยกระทรวงศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

3.1. การกำหนดทิศทางและนโยบาย

- การให้ความสำคัญ การกำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการที่ชัดเจนในการปฏิรูประบบการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมทั้งระบบและนำสู่การปฏิบัติ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

- การกำหนดนโยบายและมอบหมายให้เขตพื้นที่การศึกษาทุกเขต ต้องมีแผนงานและโครงการชัดเจนในการพัฒนางานสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาอาจมีแผนงานหรือโครงการที่ต่างกันตามสภาพปัญหา ความต้องการ และทรัพยากรที่มีในพื้นที่

3.2 การกำหนดเป้าหมาย หลักสูตรและสาระการเรียนรู้

- การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้นที่ชัดเจน โดยสอดคล้องตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย และต่อเนื่องเชื่อมโยงสู่ช่วงชั้นที่สูงขึ้น
- การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ กำหนดสาระการเรียนรู้จากเดิมที่มุ่งเน้นเรียนสาระเนื้อหาความรู้ทางวิชาการที่อัดแน่น ด้วยการลดเนื้อหาวิชาการลงและมุ่งพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น
- การปรับเปลี่ยนหลักสูตรแกนกลาง โดยแยกการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมออกมาเป็น 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดการสอน และการประเมินผล มีความเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น
- การบังคับให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต้องสอดแทรกการสอนคุณธรรมจริยธรรมร่วมด้วย โดยกำหนดสัดส่วนที่ชัดเจน เช่น จะต้องสอดแทรกการสอนคุณธรรมจริยธรรม 10 หรือ 20% ของเนื้อหาทั้งหมด เป็นต้น
- การปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศาสนาและคุณธรรมจริยธรรม ให้มุ่งสอนศาสนาที่เชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตประจำวัน และมีความยืดหยุ่นที่จะประยุกต์เอาประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาใช้สอน

3.3 การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม

- การสนับสนุนการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความเห็นจากนักวิชาการหลากหลายสาขา เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทั้งจากกลุ่มนักการศึกษา นักจิตวิทยา นักพัฒนาพฤติกรรม นักการศาสนา นักปรัชญา ด้านจริยศาสตร์ นักสังคม-มนุษยวิทยา นักเศรษฐศาสตร์ นักพัฒนาชุมชน ฯลฯ
- การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม ที่หลากหลายตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน รวมถึงตามสภาพความจำกัดทางทรัพยากรของพื้นที่ต่าง ๆ
- การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม เฉพาะเจาะจงสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่เสี่ยงต่อการประพฤติผิดคุณธรรมจริยธรรมอย่างเร่งด่วน โดยแยกตามสภาพปัญหาความเสี่ยงทางคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นตัวแบบให้สถานศึกษา นำไปต่อยอดและประยุกต์ใช้

- การจัดโครงการประกวดและโครงการสถานศึกษานำร่อง ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนที่มุ่งประยุกต์ใช้ทรัพยากรสถานศึกษาและชุมชนอย่างคุ้มค่า/เกิดประโยชน์สูงสุดในทางสร้างสรรค์

- การจัดทำคู่มือพื้นฐานในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนรูปแบบการสอนแบบต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ทรัพยากรที่ต้องใช้ในแต่ละรูปแบบ แนวทางประยุกต์ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน แนวทางคัดเลือกรูปแบบการสอนที่เหมาะสมตามสภาพทรัพยากร และวิธีประเมินผลรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมตามสภาพบริบทท้องถิ่น เป็นต้น

- การจัดทำกรณีศึกษาตัวอย่างการสอนประเด็นท้าทายคุณธรรมจริยธรรม ใหม่ ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ครูใช้สอน เช่น ประเด็นการรู้เท่าทันสื่อ การเล่นเกมอย่างชาญฉลาด ฯลฯ และรวมถึงประเด็นที่สังคมยังไม่ชัดเจนว่าผิดหรือถูก โดยมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

- การให้รางวัลและยกย่องสถานศึกษาดีเด่นด้านการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่ใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาหรือชุมชนอย่างคุ้มค่า/เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเกณฑ์ให้รางวัลที่ชัดเจน และสามารถวัดได้ใกล้เคียงสภาพจริง มิใช่วัดแต่เพียงภายนอก

3.4 การพัฒนาระบบการประเมินผล

- การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านจิตพิสัยที่ชัดเจน แม่นยำและถูกต้องโดยอยู่บนกรอบมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ เพื่อให้สถานศึกษาใช้ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน

- การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลด้านประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้ประเมินความก้าวหน้าในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ

- การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลสถานศึกษาด้านจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม เพื่อกระทรวงศึกษาธิการจะสามารถประเมินสภาพความก้าวหน้าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา

- การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมครูที่ชัดเจนตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยประเมินจากหลายฝ่าย เป็นการประเมินเป็นระยะอย่างต่อเนื่องและเอาจริง

อาจารย์ เพื่อให้สถานศึกษาและกระทรวงศึกษาใช้ประเมินคุณธรรมจริยธรรมของครู ซึ่งเป็นตัวแบบสำคัญในการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

- การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมผู้บริหาร

สถานศึกษาที่ชัดเจน ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยประเมินจากหลายฝ่าย ประเมินเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง และอาจารย์อาจารย์ เพื่อให้สถานศึกษาและกระทรวงศึกษาใช้ประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ซึ่งจะต้องเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม

3.5 การพัฒนาผู้บริหารและครู

- การพัฒนาหลักเกณฑ์วิทยฐานะด้านวินัยและจรรยาบรรณของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้มงวด โดยมีแนวทางปฏิบัติชัดเจนและอาจารย์อาจารย์

- การกำหนดคุณสมบัติของครูสอนวิชาคุณธรรมจริยธรรมให้ชัดเจนว่าต้องเป็นครูสายจริยธรรมโดยตรงหรือต้องผ่านหลักสูตรการศึกษา/อบรมสอนคุณธรรมจริยธรรมเข้มข้นได้มาตรฐาน มิใช่ให้ครูคนใดก็ได้มาสอนวิชาด้านคุณธรรมจริยธรรม

- การพัฒนาระบบผลิตและพัฒนาครูก่อนประจำการและระหว่างประจำการให้สามารถพัฒนาครูที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการใช้และการประเมินการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาหรือชุมชนได้อย่างคุ้มค่า/เกิดประโยชน์สูงสุด

- การให้รางวัลและยกย่องครูดีเด่นด้านการเป็นแบบอย่างและด้านการจัดการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีในสถานศึกษา/ชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า อันเป็นการสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจ

- การพัฒนาระบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม

- การพัฒนาระบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหาร รวมถึงการจัดสรรและระดมทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- การให้รางวัลและยกย่องผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่นด้านการเป็นแบบอย่าง และการบริหารสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีการประยุกต์ใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาและองค์กรในพื้นที่/ชุมชนได้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.6 การพัฒนาระบบสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการสอนคุณธรรมจริยธรรม

- การระดมทรัพยากรสนับสนุนจากภาคีอื่นมาเผยแพร่และใช้ในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจัดทำการ์ตูนส่งเสริมคุณธรรม
- การสนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อการศึกษา/การเรียนรู้ เช่น ตำรา หนังสือเรียน สื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ให้มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอย่างร่วมสมัยเหมาะสมตามช่วงวัย และลดเนื้อหาทางวิชาการลงอย่างเหมาะสม
- การรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นท้าทายคุณธรรมจริยธรรมใหม่ ๆ ต่อเนื่อง โดยอาจประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาเฝ้าระวังและพัฒนาผู้เรียนให้รู้เท่าทันไม่ตกเป็นเหยื่อ
- การสร้างระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่มีความหลากหลาย มีคุณภาพ ทันสมัย โดยมีการวิเคราะห์และประเมินการใช้ทรัพยากรในแต่ละรูปแบบการสอนต่าง ๆ ร่วมด้วย
- การวิเคราะห์แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นอย่างชัดเจนว่าเหมาะสมที่จะสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องใดได้บ้าง เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้ครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้นำไปสอดแทรกและประยุกต์สอนได้
- การพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์และกระจายข้อมูล-องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพสู่สถานศึกษาและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง เขตพื้นที่การศึกษา ฯลฯ

3.7 แนวทางเสริมอื่นเพื่อพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม

- การออกระเบียบและกฎเกณฑ์ห้ามนำสิ่งอบายมุขเข้ามาในสถานศึกษา โดยบังคับใช้ทั้งกับผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้เรียนและผู้เข้ามาในสถานศึกษา เช่น การจัดเลี้ยงในสถานศึกษาไม่ควรมียิ่งยมนเมา การสูบบุหรี่ การจัดเวทีแสดงที่ไม่เหมาะสม ฯลฯ และมีกระบวนการควบคุมและดำเนินการเอาผิดที่จริงจัง เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน
- การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจนและมีคุณภาพ โดยเฉพาะในช่วงวัย 3-6 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

- การกำหนดเกณฑ์คัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา โดยควรพิจารณา สัดส่วนคะแนนคุณธรรมจริยธรรมของผู้สมัครสอบร่วมด้วย เช่น ประสพการณ์เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อการสาธารณะ การเคยทำประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือชุมชน เป็นต้น

4. แนวทางระดับรัฐบาล

เนื่องด้วยการดำเนินงานในหลายประการเป็นอำนาจและบทบาทของระดับรัฐ เพื่อกำหนดทิศทางและนโยบาย รวมถึงมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนารูปแบบการสอน ที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นและประสบความสำเร็จได้มากขึ้น โดยแนวทางระดับรัฐบาลมีดังนี้

- การกำหนดทิศทาง นโยบาย แผนงาน กลยุทธ์ และการสนับสนุนทรัพยากร อย่างชัดเจนในการมุ่งแก้ปัญหาและพัฒนการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เรียนทุกช่วงวัย

- การพัฒนากฎหมายต่าง ๆ ที่มีส่วนสกัดกั้นความเสี่ยงในการกระทำผิดคุณธรรม จริยธรรมของเด็ก-เยาวชน เช่น การจัดระเบียบสังคม การพนัน การคุมสถานบันเทิง การจัดโซนนิ่ง สถานบันเทิงไม่ให้ตั้งใกล้สถานศึกษา ฯลฯ และกฎหมายต้องบังคับใช้ได้จริง ดำเนินการอย่างเอาจริง เอาจัง และมีบทลงโทษหนัก

- การพัฒนาดัชนีชี้วัด/ระบบวัดระดับคุณธรรมจริยธรรมของสังคม เพื่อส่งสัญญาณ เตือนสู่ระบบการศึกษาว่ามีประเด็นสังคมใดที่สื่อ/เป็นวิกฤตคุณธรรม เพื่อสถานศึกษาจะได้แก้ปัญหา และป้องกันได้ทัน่วงที โดยอาจดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่น

- การสนับสนุนการขยายผลการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ประยุกต์สู่การพัฒนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มผู้เรียน

- การพัฒนาโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ให้มีส่วนร่วมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก และเยาวชนไทย เช่น เปิดโอกาสและส่งเสริมการเป็นอาสาสมัครในโครงการต่าง ๆ ของรัฐหรือเอกชน ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การพัฒนากลุ่มแม่บ้านหรือสหกรณ์ที่มีส่วนให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วม การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งสร้างจิตสำนึกรักชุมชน/ท้องถิ่น ฯลฯ

- การสนับสนุนองค์กรทางศาสนาต่าง ๆ ให้มีบทบาทชัดเจน ในการจัดทำโครงการ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชน ซึ่งอาจเป็นการร่วมมือกับสถานศึกษา หรือเป็นการดำเนินการเอง เช่น การพัฒนาคำเทศน์ที่ร่วมสมัยเพื่อสถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้ การพัฒนาศาสนสถานให้น่าดึงดูดน่าสนใจเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ฯลฯ

- การกำหนดกฎหมาย มาตรการ และดำเนินการจริงจังในการนำเสนอ สื่อสารมวลชนต่าง ๆ ทางสร้างสรรค์ รวมถึงการสกัดกั้นสื่อและลงโทษสื่อไม่พึงประสงค์

- การสนับสนุนสื่อสารมวลชนที่มุ่งพัฒนาปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน
- การพัฒนาระบบกระตุ้นสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นระยะต่อเนื่อง เพื่อสร้างจิตสำนึก เห็นคุณค่าและความสำคัญ เช่น จัดโครงการ-กิจกรรมสร้างสรรค์ พัฒนาสื่อเด็กเหล่า นุหรื ไม่ซื้อขายเสียง รับผิดชอบในหน้าที่ อาสาสมัคร ฯลฯ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม จะต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนร่วมด้วย โดยจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมทั้งระบบการศึกษา ตั้งแต่ครูผู้สอน สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจนถึงรัฐบาล โดยให้มีการจัดสรรและใช้ทรัพยากรขององค์กรหรือหน่วยงานทุกระดับที่เกี่ยวข้อง มีการต่อยอดและพัฒนาจากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า อันจะทำให้การพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีโอกาสสำเร็จ และสอดคล้องตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมไทย

6 คุณธรรมจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง

คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ หากสังคมใดที่คุณธรรมจริยธรรมเสื่อมโทรมย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ในแต่ละสังคมย่อมมีความคาดหวังต่อพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งจะต้องเป็นเครื่องเตือนสติในการทำความคิดดี ผู้รายงานจะได้นำเสนอคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง ดังต่อไปนี้

1. คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

การปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้และอยู่ดีมีสุข เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม กระทรวง ศึกษาธิการจึงได้กำหนดคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ (อรศญา จวนทองรักษ์.2551) ดังนี้

1.1 ความขยัน

ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายาม ทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมออดทน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ

ผู้ที่มีความขยัน คือผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร เป็นคนสู้งาน มีความพยายามไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างแท้จริง

1.2 ความประหยัด

ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของแต่พอควรพอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ฟุ้งเฟ้อ

ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

1.3 ความซื่อสัตย์

ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

1.4 ความมีวินัย

มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม

ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

1.5 ความสุภาพ

สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่งดงาม มีสัมมาคารวะ

ผู้ที่มีความสุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าวรุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้ที่มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรม

1.6 ความสะอาด

สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งทางกาย ใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้มัวหมองมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

1.7 ความสามัคคี

สามัคคี คือ คือความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความแตกต่างความหลากหลายทางความคิดความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวในลักษณะเช่นนี้เรียกอีกอย่างว่าความสมานฉันท์

ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนเอง ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

1.8 ความมีน้ำใจ

มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตนเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของคนอื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม ด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

2. คุณลักษณะที่ดีของคนไทยที่พึงประสงค์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับคนไทย ในงานวิจัยของสุวิมล ว่องวาณิช และคณะ เรื่อง “โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย” กล่าวว่า คุณลักษณะที่ดีของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดในมาตรฐานการศึกษาชาติคือ คุณธรรมและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยคนไทยต้องมีการดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต และหากยึดชุดคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อบ่มเพาะความสำเร็จของส่วนรวม ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากการวิเคราะห์ของไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ ซึ่งใช้เป็นกรอบในงานวิจัยของสุวิมล ว่องวาณิช และนางลักษณ วิรัชชัย พบว่า คุณธรรมระดับบุคคล ซึ่งหมายรวมถึงเด็กและเยาวชนไทยเพื่อความสำเร็จในการดำเนินชีวิตมี 3 ด้าน ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550 : 3-4)

2.1 คุณลักษณะด้านคุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นสภาพความดีงามในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 4 ชุด ได้แก่

2.1.1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถในการพึ่งตนเอง และความมีวินัย

2.1.2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้ทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง เช่น จันทะ สัจจะ ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่ และความกตัญญู

2.1.3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยยึดประวิงหรือชักเตือนให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความมีสติและรอบคอบ และความตั้งใจให้ดี

2.1.4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยส่งเสริมให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเชื่อเพื่อต่อกัน ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น ความอะลุ่มอล่วย ถ้อยทีถ้อยอาศัย

2.2 คุณลักษณะด้านสังคม หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความมีกิริยามารยาท การปรับตัว ความตรงต่อเวลา ความสุภาพ การมีสัมมาคารวะ การพูดจาไพเราะ ความอ่อนน้อมถ่อมตน

2.3 คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหาความรู้ การทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความรักโรงเรียน และความรัก การอ่าน

3. พฤติกรรมตามความคาดหวังของกลุ่มบุคคล

พจนานุกรม ป้องกันภัย (2548 : 5-7) ได้สรุปแนวคิดของหน่วยงาน นักวิชาการต่าง ๆ แบ่งพฤติกรรมตามความคาดหวังของกลุ่มบุคคลสามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะพฤติกรรม คือ พฤติกรรมต่อตนเอง พฤติกรรมต่อผู้อื่น และพฤติกรรม ต่อสังคมดังนี้

3.1 พฤติกรรมต่อตนเอง

3.1.1 มีความรู้ความเข้าใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างมีเหตุผล และเข้าใจกฎเกณฑ์ ต่าง ๆ ที่ขยายขอบเขตกว้างไปสู่ระดับสังคม

3.1.2 ปฏิบัติในกรอบมาตรฐานของศีลธรรมที่สังคมนั้นยอมรับได้อย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติตนตามระเบียบและหลักเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่ดีงาม

- 3.1.3 กล้ายอมรับความคิดและตั้งใจแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้น
- 3.1.4 มีความมั่นคงในจิตใจ และภูมิใจในตนเอง
- 3.1.5 รู้จักจุดอ่อนจุดแข็งเกี่ยวกับอารมณ์ของตนเองเป็นอย่างดี
- 3.1.6 มีความสามารถในการปรับตัวและรู้จักวิธีผ่อนคลายตนเอง
- 3.1.7 มีความสุขในทางที่เหมาะสมได้
- 3.1.8 มีความมุ่งมั่น ขยันและอดทนทุ่มเทในการทำสิ่งที่ยาก มีอุปสรรค หรือ
ต้องใช้ระยะเวลานานให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง แม้ไม่มีใครควบคุม
- 3.1.9 ซื่อสัตย์และรักความถูกต้อง
- 3.1.10 เก็บรวบรวมความรู้ จำแนกข้อมูลเพื่อใช้ตัดสินใจและประเมินค่าของสิ่ง
ที่เรียนรู้ตามกฎเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนด
- 3.1.11 สามารถเลือกและยอมรับค่านิยมที่เหมาะสม ตัดสินใจความดีความชั่ว
ตลอดจนการยอมรับปฏิบัติตามพฤติกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุผลของตนเอง
- 3.1.12 สามารถพึ่งตนเองได้ รู้จักแก้ปัญหาของตนเองได้ด้วยสติปัญญา
และความเชื่อมั่นในตัวเอง
- 3.1.13 พัฒนาความสามารถของตน
- 3.1.14 มีคุณลักษณะในด้านความประหยัด มีวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา
มีเหตุผล มีลักษณะมุ่งอนาคต มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ ไม่กังวลใจ มีความเชื่อมั่น
ในอำนาจภายในของตนเอง
- 3.2 พฤติกรรมต่อผู้อื่น
 - 3.2.1 มีความเข้าใจในการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้อื่นได้
 - 3.2.2 มีความเห็นใจ ไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผล
 - 3.2.3 มีความเมตตากรุณา รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย
 - 3.2.4 ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันอย่างไม่เห็นแก่ตัว
 - 3.2.5 เคารพในสิทธิของผู้อื่น
 - 3.2.6 ควบคุมอารมณ์ทั้งทางสีหน้าและวาจา
 - 3.2.7 แสดงมารยาท และวางตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
 - 3.2.8 มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ
- 3.3 พฤติกรรมต่อสังคม
 - 3.3.1 จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

3.3.2 รับผิดชอบต่อกัน สังคมและมนุษยชาติ ไม่ประพฤติไปในทางที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมภาพรวมทั้งในทางตรงและทางอ้อม

3.3.3 มีความพร้อมและเต็มใจที่จะเสียสละเวลาและผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

3.3.4 มีความยุติธรรมและรักความถูกต้อง

3.3.5 มุ่งมั่นที่จะพัฒนาและมีความพร้อมในการสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข

3.3.6 ใช้เวลาร่วมกันเป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม

3.3.7 ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

3.3.8 ช่วยสร้าง ป้องกันสาธารณสมบัติของชาติและเสียสละในการช่วยพัฒนาประเทศชาติได้

3.3.9 เสียสละเพื่อส่วนรวม และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียม

3.3.10 ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ อย่างประหยัดและมีค่า)

3.3.11 มีส่วนร่วมในการนำความรู้ แนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ เข้าไปใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ

3.3.12 ร่วมสร้างสรรค์และพัฒนากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

3.3.13 รวมกลุ่มที่มีอุดมการณ์เดียวกันเพื่อยอมทุ่มเทเสียสละเพื่อสร้างสิ่งที่ดีขึ้นในสังคม

จากพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวข้างต้น เป็นพฤติกรรมที่สังคมคาดหวังให้บุคคลแสดงต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ไต้หวัน

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) เป็นหน่วยงานอีกหน่วยงานหนึ่งที่ได้ดำเนินโครงการศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิพุทธฉือจี้ ไต้หวัน โดยมีคณะผู้วิจัย จำนวน 3 ท่าน คือ พระเดิมแท้ ขาวหินฟ้า ศาสตราจารย์รัศมี กฤษณมณี และดร.สุวิดา แสงสิงหนาท ซึ่งได้เสนอแนะแนวทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมและข้อเสนอแนะต่อกรอบโครงสร้างหลักสูตรในระบบการศึกษาของไทย ดังต่อไปนี้ (เดิมแท้ ขาวหินฟ้า และคณะ. 2550 : 188-204)

1. เป้าหมายการศึกษาเด่นชัด การศึกษาของฉือจี้ทุกระดับชั้นมีรูปแบบเดียวกัน กล่าวคือ ฝึกหัดเด็กให้มี “คุณธรรมนำความรู้” ด้วยหลักไตรสิกขา และพรหมวิหาร 4

คุณธรรมนำความรู้ คือเป้าหมายหลักในระบบการศึกษาของฉือจี้ คุณธรรมในที่นี้ มีความหมายเป็นรูปธรรมว่า “เมตตา กรุณา ปิยิตินดี ให้โดยไม่เห็นแก่ตัว และ รู้พอ รู้คุณ ยกย่อง รัก” สถานศึกษาฉือจี้มีภารกิจฝึกหัดให้เด็กทุกคนที่จบออกไปมีคุณธรรม โดยเด็กอาจจะฉลาดไม่เท่ากัน แต่ทุกคนจะเป็น “โพธิสัตว์น้อย” ของสังคม เพื่อวิสัยทัศน์ของฉือจี้ในระดับมหภาค ซึ่งก็คือชำระจิตใจ ให้บริสุทธิ์ สังคมร่มเย็นไร้ภัยพิบัติ โดยการฝึกหัดเด็กให้เป็นความหวังของสังคม

2. **หลักสูตรการศึกษา** ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาฯ แต่เพิ่มวิชาจริยศิลป์ศึกษา การสอนวาทธรรม และกิจกรรมหลากหลายที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจ

3. **การสอนวาทธรรมอย่างมีเทคนิค-กระตุ้นจิตสำนึกคุณธรรม** ทุกเช้าเมื่อเข้าชั้นเรียนแล้วครูประจำชั้นจะกล่าวถึงวาทธรรมประจำสัปดาห์ แล้วเล่านิทานหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวาทธรรมดังกล่าว ให้เวลาเด็กนั่งสมาธิ พร้อมกับคิดเปรียบเทียบนิทานกับตัวเอง เมื่อคิดแล้วก็ให้เด็กแสดงออก โดยการวาดรูปและตอบคำถามซึ่งไม่มีถูกหรือผิด คำถามจะกระตุ้นให้นักเรียนจินตนาการ คิด วิเคราะห์ด้วยตนเอง ใช้เวลาในช่วงนี้ประมาณ 30 นาที ภาพวาดวาทธรรมที่สื่อความหมายได้ดีจะได้รับการติดบอร์ดของโรงเรียนทุกสัปดาห์

รูปแบบการสอนวาทธรรมซึ่งสอนให้นักเรียนคิดและแสดงออกเช่นนี้ เป็นตัวอย่างที่ดีในการดึงดูดความสนใจของนักเรียนมากกว่าจะให้นักเรียนสวดมนต์แบบนกแก้วนกขุนทอง โดยไม่เคยได้คิดไตร่ตรองและปฏิบัติจริง การให้นั่งสมาธิเฉย ๆ นั้นเด็กน้อยทุกคนทำได้ แต่การให้คิด วิเคราะห์วาทธรรมในนิทานหรือเรื่องราวการกระทำของตนเอง จะดึงให้นักเรียนมีสมาธิได้มากกว่า พร้อมกับเป็นการฝึกวิปัสสนาขั้นต้นไปในตัว อีกทั้งยังกระตุ้นให้นักเรียนกระตือรือร้นในการวาดรูป และทำกิจกรรมด้วย การคัดเลือกไปติดบอร์ดมีผลให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์

กระบวนการสอนวาทธรรมมิได้จบเพียงในห้องเรียน แต่ต่อเนื่องสู่จิตสำนึกคุณธรรม ด้วยการสัมผัสผู้ทุกข์ยากในสังคม กระตุ้นจิตเมตตาและสนับสนุนให้นักเรียนนักศึกษาเข้าช่วยเหลือในทันที เป็นทั้งการหยอดเมล็ดพันธุ์แห่งความดี และการรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ยให้ความดีเติบโตอย่างเข้มแข็ง ซึ่งสรุปเป็นกระบวนการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมได้ดังนี้ เข้าใจ คิด (วิปัสสนา) แสดงออก (ปัญญา) สัมผัส (กระตุ้นจิตเมตตา) ทำทันที (กรุณา) ทำอีก (มุทิตา อุเบกขา)

4. **วิชาจริยศิลป์ศึกษา** จัดกิจกรรม 2 คาบต่อสัปดาห์ เป็นการอบรมคุณธรรม ความประพฤติ มารยาท วินัย และความรู้ให้แก่นักเรียนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การชงชา การจัดดอกไม้ การเขียนพู่กันจีน มารยาทและวัฒนธรรมฉือจี้ โดยหมุนเวียนเรียนศิลปะ ด้านละ 8 สัปดาห์

วิชานี้เป็นหัวใจของการศึกษา บูรณาการความรู้กับคุณธรรมในกระบวนการศึกษาของชื่อจี้ ซึ่งระบบการศึกษาของไทยสามารถนำมาประยุกต์ได้อย่างกว้างขวางมาก เพราะไทยมีวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ศิลปะการปั้นตุ๊กตาชาววัง ศิลปะการประดิษฐ์ขนมและอาหารไทย ศิลปะการร้อยมาลัย ศิลปะอันทรงคุณค่า หัตถกรรมงานฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น เด็กจะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของศิลปะแต่ละแขนงควบคู่ไปกับประวัติศาสตร์ไทย ได้ฝึกทักษะการใช้มือ การมีสมาธิ ศิลปะการตกแต่งและจัดให้สวยงาม มารยาทในการกินและดื่ม มารยาทในการเสิร์ฟ และที่สำคัญที่สุดคือฝึกคำนึงถึงจิตใจผู้รับ

5. **วิชาการทุกด้าน** ครูจะสอดแทรกวาทธรรม และการเชื่อมโยงจริยธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนคิดเปรียบเทียบและบูรณาการความรู้กับชีวิตจริง

6. **สื่อการสอน** ทั้งในด้านความรู้วิชาการ และคุณธรรม มิใช่เพียงตัวหนังสือบนกระดาน และคำพูดที่ลอยไปกับสายลมของครูเท่านั้น แต่นักเรียนจะได้ฝึกหัดคิดและปฏิบัติจริงด้วยเทคนิควิธีหลากหลาย เช่น การทดลองให้เห็นจริง การบันทึก การเขียน การรายงาน การรายงานหน้าชั้น การยกย่องและขอบคุณเพื่อนแต่ละคนในกลุ่ม การเขียนบทความ การวาดรูป การแสดงละคร-ประดิษฐ์อุปกรณ์ในการแสดง การเล่นเกม

สื่อการสอนเหล่านี้แทบไม่มีค่าใช้จ่ายเพราะให้นักเรียนคิดและประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ทั้งจากบ้านและที่โรงเรียน แม้แต่ชุดแสดงก็ไม่สิ้นเปลืองเพราะใช้ชุดพลหรือชุดนักเรียนนั่นเอง ดังนั้นสถานศึกษาของไทยจึงเริ่มทำได้เลยไม่ต้องรอนงบประมาณใด ๆ บางแห่งก็อาจดำเนินการเช่นนี้อยู่แล้ว แต่สิ่งที่แตกต่างคือ เน้นการใช้วัสดุเหลือใช้ มิใช่ไปซื้อกระดาษหรือวัสดุใหม่ และสื่อต่าง ๆ ที่ทำมีเป้าหมายเพื่อการส่งเสริมความพอ ความกตัญญู การยกย่อง การให้ความรัก การมีจิตอาสา ซึ่งเด็กจะได้ทั้งความสนุกสนานและพัฒนาการด้านคุณธรรมด้วย

7. **กระตุ้นจิตอาสา** ด้วยการเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน สถานศึกษาชื่อจี้สนับสนุนให้นักเรียนเป็นอาสาสมัครในรูปแบบของชมรมนักเรียน ซึ่งแต่ละชมรมจะทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่แตกต่างกัน เช่น อาสาสมัครห้องสมุด อาสาสมัครแยกวัสดุรีไซเคิล อาสาสมัครดูแลความสะอาดภายในโรงเรียน อาสาสมัครห้องพยาบาล อาสาสมัครห้องน้ำชา อาสาสมัครซ่อมแซมอุปกรณ์ เป็นต้น นักเรียนจึงเลือกทำกิจกรรมได้ตามความชอบและความถนัดของตน โดยนักเรียนที่มาสมัครจะต้องผ่านการคัดเลือก ฝึกงาน 2 สัปดาห์ เนื่องด้วยหลักคิดที่ว่า อาสาสมัครบำเพ็ญสาธารณกิจนั้น จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ซึ่งมีผลทางจิตวิทยาให้นักเรียนอยากเป็นอาสาสมัคร ขณะเดียวกันอาสาสมัครก็ต้องประพฤติดี ขยันทำงานอย่างต่อเนื่องด้วย

8. การบำเพ็ญสาธารณกิจนอกโรงเรียน สถานศึกษาขอจะนำพาเด็กและผู้ปกครองไปบำเพ็ญสาธารณกิจทุกสัปดาห์ เช่น ในโรงพยาบาลขอจะ สมนารามจึงซื้อ บ้านพักคนชรา ทัณฑสถาน สถานแยกเก็บวัสดุเหลือใช้ของมูลนิธิขอจะ หรือพาไปกวาดถนน เป็นต้น การพาเด็กไปบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เป็นหัวใจสำคัญในกระบวนการศึกษาขอจะ เพื่อฝึกให้เด็กมีเมตตา เข้าใจชีวิต และได้ปฏิบัติจริง

สำหรับสถานศึกษาในประเทศไทยก็สามารถเริ่มกิจกรรมนี้ได้ทันที เนื่องด้วยสังคมไทย มีวัด บ้านพักคนชรา สถานเลี้ยงเด็กพิการ สถานเลี้ยงเด็กปัญญาอ่อน สถานพยาบาลกระจายไปทั่วประเทศ และยินดีต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยียน ซึ่งเป็นการให้กำลังใจต่อผู้อยู่อาศัยในสถานเหล่านั้น ๆ ด้วย แต่สิ่งสำคัญคือการอบรมให้นักเรียนไปบำเพ็ญสาธารณกิจด้วยจิตใจอ่อนน้อม ให้แสดง ความรัก ความเอาใจใส่ต่อผู้คน และการฝึกกิริยามารยาท

9. การประเมินผลการศึกษา สถานศึกษาขอจะมีคะแนนความประพฤติให้นักเรียนทุกคน การประเมินพัฒนาการผ่านสมุดสือโยรัก ซึ่งเป็นสื่อเชื่อมโยงระหว่างเด็ก-ครู-พ่อแม่ร่วมกัน ติดตามพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้ในวิชาจริยศิลป์ศึกษาเด็กจะต้องไปบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ อย่างน้อย 10 ชั่วโมง และจัดให้มีรางวัลในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียน มีพัฒนาการด้านคุณธรรม มีการกระตุ้นให้ทำดีด้วยการให้รางวัล การทำความดีประจำสัปดาห์ และติดตามผลอย่างจริงจัง มีการยกย่องผู้กระทำดีหน้าเสาธง ยกย่องผู้กระทำดีในห้องเรียน ติดบอร์ดยกย่องผู้ทำดี เป็นต้น

จากการศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิ พุทธขอจะ ได้เห็นว่ กระบวนการและกิจกรรมที่ได้นำมาใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ของขอจะ สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนได้เป็นอย่างดี และสถานศึกษาในประเทศไทย สามารถปรับประยุกต์กระบวนการและกิจกรรมของขอจะ ที่เอื้อต่อบริบทของสถานศึกษามาใช้ได้ หลายกิจกรรมด้วยกัน ผู้รายงานจึงมีความคิดจะบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิม กับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษาของมูลนิธิพุทธขอจะ ได้เห็นว่ โดยนำ กิจกรรมวาทธรรม กิจกรรมจริยศิลป์ศึกษา กิจกรรมจิตอาสา มาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน เพิ่มเติมจากกิจกรรมรูปแบบเดิม และกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการมาแล้วอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัย กิจกรรมพัฒนาสมาธิเสริมปัญญา กิจกรรมสวดมนต์สุดสัปดาห์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางให้กับสถานศึกษาและ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไป เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพของชาติต่อไปในอนาคต

การประเมินโครงการ

1. โครงการ

1.1 ความหมายของโครงการ ได้มีผู้ให้ความหมายของโครงการ ดังต่อไปนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 115) ให้ความหมายโครงการว่า หมายถึง แผนย่อยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงาน หรือเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนงานที่ได้ระบุไว้

ศุภชัย ยาวะประภาส (2547 : 380) ให้ความหมายโครงการว่า หมายถึง กิจกรรมพื้นฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อนำเอาวัตถุประสงค์ของหน่วยงานหรือองค์การไปปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน

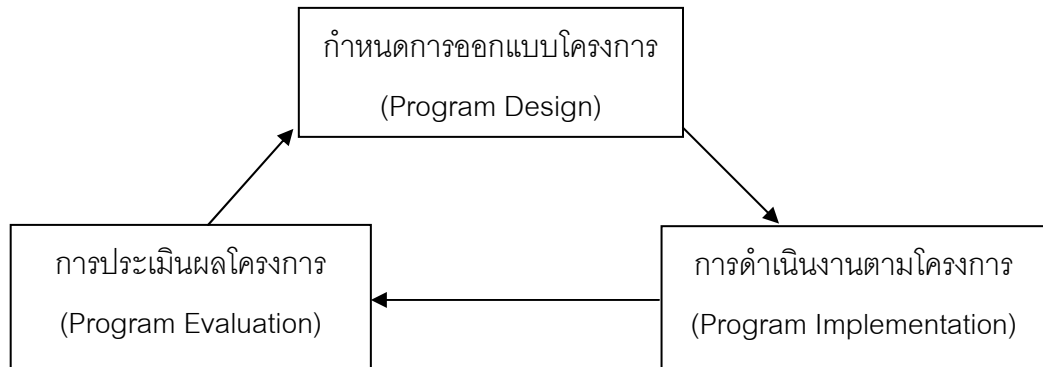
สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 146) ให้ความหมายของโครงการว่า โครงการ (Project) หมายถึง การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานที่มีวัตถุประสงค์เด่นชัด มีกิจกรรมที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างเหมาะสม มีการจัดทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ มีเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของงาน โครงการประกอบด้วย งาน (Task) และกิจกรรม (Activity) ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและมีเป้าหมายเดียวกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าโครงการ หมายถึง การกำหนดงานและกิจกรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน ประกอบไปด้วย กิจกรรม งบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินงาน และมีระยะเวลาของการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน

1.2 ลักษณะของโครงการ

รัตน์ บัณฑิต (2540 : 1). กล่าวว่า การดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการอย่างน้อยที่สุดจะประกอบด้วย 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ ต่อเนื่องกัน ได้แก่ การกำหนดออกแบบโครงการ (Program Design) การดำเนินงานตามโครงการหรือการนำโครงการไปใช้ (Program Implementation) และการประเมินผลโครงการ (Program Evaluation) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ลักษณะของโครงการ

ที่มา : รัตนะ บัวสนธ์ (2540 : 1)

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า งานโครงการนั้นจะต้องเริ่มต้นที่การออกแบบหรือการจัดโครงการเสียก่อนหลังจากนั้นจึงนำโครงการที่ออกแบบไว้ไปดำเนินการใช้กับกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) และเมื่อมีการดำเนินการใช้โครงการก็จะต้องทำการประเมินผลโครงการ ซึ่งอาจจะประเมินส่วนใดส่วนหนึ่งของโครงการก็ได้ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงโครงการเสียใหม่ หรือออกแบบโครงการขึ้นใหม่ตามจุดบกพร่องที่พบจากผลการประเมินแล้วดำเนินโครงการตามที่ได้ปรับปรุงใหม่ พร้อมทั้งทำการประเมินผลโครงการอีกเช่นเดียวกัน เป็นอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าผลที่ได้รับจากการประเมินบ่งบอกให้รู้ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และมีประสิทธิภาพ (Efficiency) จึงหยุดหรือจบสิ้นงานโครงการ

สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 146) กล่าวว่า โดยทั่วไปโครงการ มีลักษณะที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. มีวัตถุประสงค์ โดยต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ปฏิบัติได้ และความเป็นไปได้ ซึ่งอาจกำหนดในรูปของปริมาณหรือคุณภาพและอาจมีหลาย ๆ ข้อ
2. ความเป็นระบบ โครงการต้องมีองค์ประกอบเชิงระบบที่ประกอบด้วย ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) โดยมีกระบวนการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ
3. มีลักษณะเฉพาะเจาะจงหรือมีความเป็นเอกเทศ โครงการแต่ละโครงการมีการกำหนดขอบเขตของการบริการและความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน และเป็นอิสระไม่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโครงการอื่น

4. มีการกำหนดรูปแบบและวิธีดำเนินการที่สอดคล้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่ เริ่มโครงการจนถึงสิ้นสุดการดำเนินการ โดยอาศัยการจัดรูปแบบหรือกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

5. มีการกำหนดสถานที่หรือพื้นที่การดำเนินงาน เพื่อให้เหมาะสม สะดวก และ ประหยัดต่อการดำเนินโครงการ

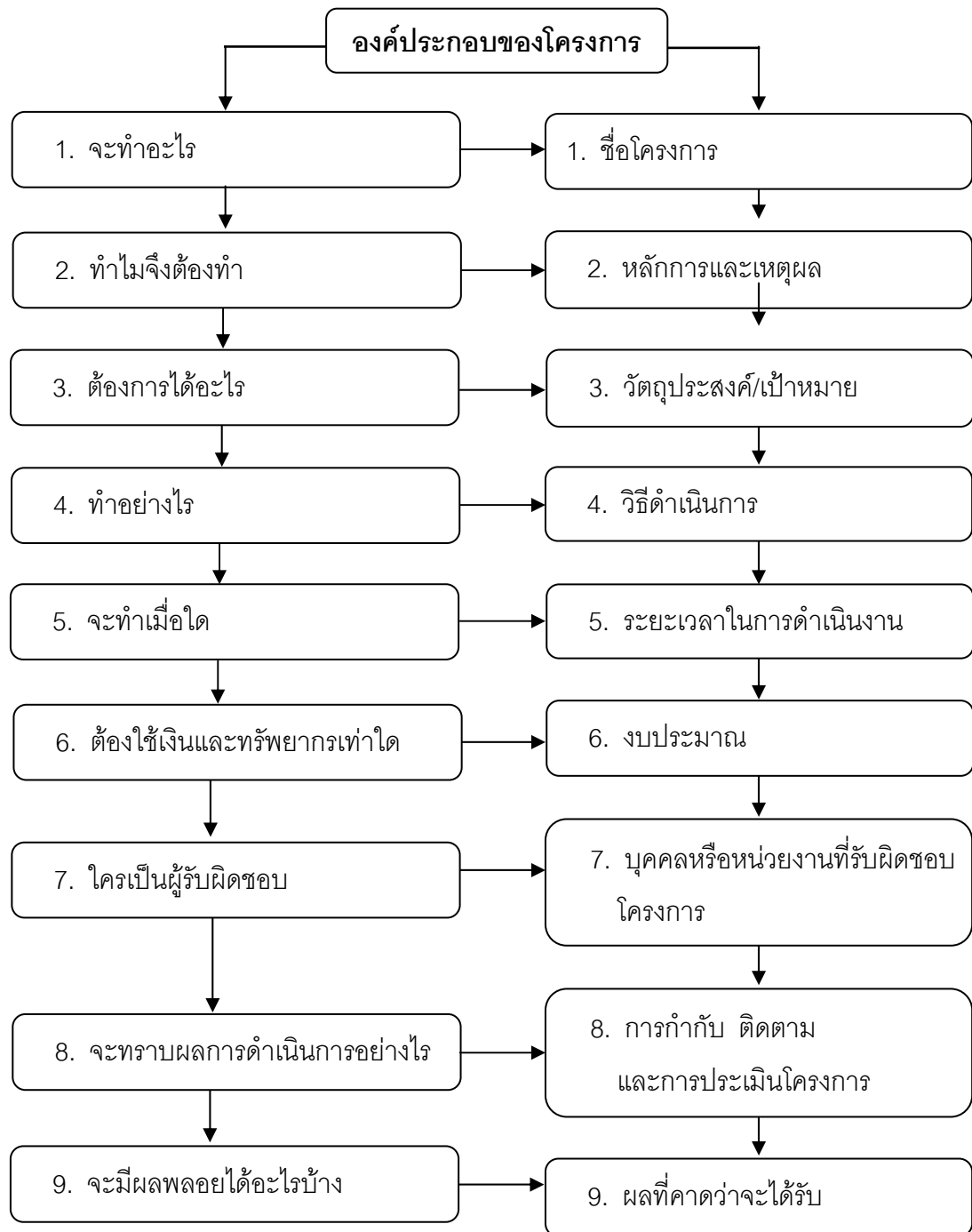
6. มีการกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดโครงการไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารโครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โครงการมีลักษณะสำคัญคือ ต้องมีการออกแบบ โครงการ โดยต้องกำหนดวัตถุประสงค์ รูปแบบและวิธีดำเนินการ พื้นที่หรือสถานที่ดำเนินการ กำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ มีการดำเนินการ และประเมินผลโครงการ โครงการ จะต้องต้องมีองค์ประกอบเชิงระบบ และมีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกเทศ

1.3 องค์ประกอบของโครงการ

การเขียนโครงการ จำเป็นต้องกำหนดองค์ประกอบหรือโครงสร้างของโครงการ ให้ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญอย่างครบถ้วน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังภาพ และตารางต่อไปนี้ (สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2550 : 147-148)

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของโครงการ

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของโครงการ

องค์ประกอบของโครงการ	สาระโดยสรุป
1. ชื่อโครงการ	- เป็นส่วนที่บอกว่าเป็นโครงการประเภทใด เรื่องอะไรและเกี่ยวข้องกับใคร เช่น * โครงการพัฒนาศูนย์สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา โรงเรียนสมุทรปราการ * โครงการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนวัดทรงธรรม
2. หลักการและเหตุผล	- แสดงให้ทราบว่าทำไมจึงต้องมีการทำโครงการ โดยระบุถึงสภาพปัญหา/ความต้องการที่ต้องทำให้เกิดโครงการ - รายละเอียดของหลักการและเหตุผลต้องชี้ให้เห็นที่มาความสำคัญของโครงการนั้นอย่างชัดเจน
3. วัตถุประสงค์/ เป้าหมาย	- วัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางในการดำเนินงาน มีประโยชน์อย่างมากต่อการติดตามและประเมินโครงการ - การระบุวัตถุประสงค์ต้องเฉพาะเจาะจง สามารถตอบคำถามได้ว่า สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโครงการนั้น คืออะไร ต้องการผลงานหรือผลผลิตอะไร สิ่งที่ต้องปฏิบัตินั้นคืออะไร - เป้าหมายเป็นการกำหนดขอบเขตและลักษณะการปฏิบัติงานหลังจากที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์แล้ว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือกำกับการบริหารโครงการนั้น ๆ ให้ไปสู่วัตถุประสงค์ที่ต้องการ - เป้าหมายเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นว่า ถ้าจะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อนั้นจะต้องทำอย่างไร ในปริมาณเท่าใด และทำเมื่อใด ซึ่งมักบอกให้ทราบถึงปริมาณและคุณภาพ
4. วิธีดำเนินการ	- เป็นส่วนที่ระบุขั้นตอนที่แสดงรายละเอียดกลยุทธ์หรือวิธีดำเนินงานว่าจะทำอะไร อย่างไร ใครรับผิดชอบและปฏิบัติ ด้วยวิธีใดจึงจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ - ระบุสิ่งต่อไปนี้ 1. ขั้นตอนสำคัญ ๆ ของการดำเนินงาน 2. แผนดำเนินงาน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของแผนกำหนดรายการปฏิบัติงาน ตารางทำงาน ปฏิทินปฏิบัติงาน PERT/CPM

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบของโครงการ	สาระโดยสรุป
5. ระยะเวลาในการดำเนินงาน	- เป็นส่วนที่บ่งบอกช่วงเวลาทั้งหมดที่ใช้ในการปฏิบัติงานโครงการ ว่ามีระยะนานเท่าใดจากวัน-เดือน-ปีใดถึงวัน-เดือน-ปีใด
6. งบประมาณ	- เป็นส่วนที่แสดงรายละเอียดงบประมาณและทรัพยากรของโครงการ โดยระบุยอดรวมของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของโครงการ รายละเอียดของค่าใช้จ่ายในแต่ละด้าน พร้อมทั้งระบุแหล่งการเงินและทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย
7. บุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ	- เป็นส่วนที่ระบุให้ทราบว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นชื่อหน่วยงานหรือชื่อบุคคล
8. การกำกับ ติดตาม และประเมินโครงการ	- ส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงวิธีการควบคุม กำกับ และประเมินโครงการ จึงต้องระบุรายละเอียดในเรื่องต่อไปนี้ว่า จะจัดดำเนินการอย่างไร 1. การตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการ 2. การติดตาม ควบคุม และกำกับงาน 3. การประเมินในระหว่างการทำงานและเมื่อสิ้นสุดโครงการ
9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	- เป็นส่วนที่บ่งบอกถึง ผลพลอยได้ที่เกิดจากการดำเนินงานของโครงการที่คาดว่าจะได้รับนอกเหนือจากที่ได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ - ผลที่คาดว่าจะได้รับก็คือ ผลกระทบในทางที่ดีที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการ ไม่ใช่ผลโดยตรงที่ได้ตามวัตถุประสงค์

ที่มา : สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2550 : 148-149

2. การประเมินโครงการ

2.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 84) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินสัมฤทธิ์ผลของโครงการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544 : 117) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการบริหารงานเชิงระบบ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เมื่อดำเนินงานโครงการสิ้นสุดแล้วต้องมีการประเมินโครงการ

มยุรี อนุมานราชธน (2546 : 286) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การออกแบบการวิจัยประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสรุปการวิจัยที่มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นมากที่สุด สถานการณ์หนึ่ง ๆ

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2546 : 93) กล่าวว่า การประเมินคือการหาแนวทางตัดสินใจ การค้นหาสิ่งที่โครงการได้ดำเนินการไปแล้ว สิ่งใดที่ควรดำเนินการต่อไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และศึกษาว่าระหว่างดำเนินการนั้นมีปัญหาใดบ้างที่ควรปรับปรุง เพื่อบรรลุเป้าหมายของโครงการ

อนุวัติ คุณแก้ว (2549 : 13-21) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง การพิสูจน์ว่าโครงการได้ผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ตามที่คาดหมายหรือไม่มากนักเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องอะไรบ้าง

สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 149) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตรวจสอบหรือชี้บ่งถึงประสิทธิภาพของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตรวจสอบ การเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการและพิจารณาบ่งชี้ให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบแล้วตัดสินใจว่า จะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อการดำเนินงานต่อไปหรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้น

2.2 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

รัตน์ บัณฑิต (2540 : 18-19) กล่าวว่า แอนเดอร์สัน และบอล (Anderson & Ball) ได้อธิบายบทบาทและประโยชน์ของการประเมินโครงการในด้านวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ไว้ 6 ประการ คือ

1. เพื่อช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้ ซึ่งได้แก่ การประเมินว่า โครงการที่จัดทำขึ้นนั้นมีความจำเป็นมากน้อย หรือมีความเหมาะสมผลหรือไม่ มีความเป็นไปได้หรือคุ้มค่ากับเงินทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพียงไร โครงการเป็นสิ่งที่ต้องการสำหรับกลุ่มเป้าหมายหรือจะได้รับการสนับสนุน แะไหน รวมทั้งขนาดและขอบเขตการนำโครงการไปใช้กว้างหรือแคบ เป็นต้น ข้อมูลจาก

การประเมินเหล่านี้จะช่วยในการนำมาประมวลสรุปตัดสินใจ สำหรับผู้บริหารหรือแหล่งทุนที่จะตัดสินใจอนุมัติการนำโครงการดังกล่าวไปดำเนินการใช้ต่อไป

2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องต่อไป หรือการขยาย โครงการและการรับรองโครงการ ซึ่งได้แก่ การประเมินภายหลังจากโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว (ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้) เป็นการประเมินเพื่อจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวยังมีความจำเป็นต้องจัดให้มีอยู่ต่อไปหรือไม่ ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับทุนที่สูญเสียไปมากน้อยเพียงใด และโครงการที่ดำเนินการไปนั้น ก่อให้เกิดผลข้างเคียง (Side Effects) ทั้งทางบวกและทางลบหรือไม่

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเมื่อโครงการ ได้มีการนำไปดำเนินการใช้ระยะหนึ่ง หรือเป็นการประเมินในช่วงการดำเนินโครงการ ทั้งนี้โดยทำการประเมิน เพื่อที่จะปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ของโครงการ อันได้แก่

3.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อที่จะรู้ว่าวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ นั้น เมื่อมีการดำเนินโครงการไปชั่วขณะหนึ่ง มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ หรือได้รับการยอมรับสนับสนุนร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ มากน้อยเพียงใด

3.2 เนื้อหาของโครงการ เป็นการพิจารณาว่า เนื้อหาสาระหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการมีความครอบคลุมเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ลำดับขั้นตอนของกิจกรรมเป็นไปตามลำดับที่จะเอื้อต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงไร นอกจากนั้น ก็ยังพิจารณาอีกว่า เนื้อหาสาระของโครงการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภูมิหลัง หรือพื้นเพเดิมของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการจากโครงการมากน้อยเพียงใด

3.3 วิธีการดำเนินโครงการ โดยพิจารณาว่า โครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้น มีกลุ่มเป้าหมายร่วมโครงการเป็นจำนวนเท่าไร ครบหรือไม่ครบตามที่กำหนดไว้ โครงการ มีผู้ร่วมงานเพียงพอหรือไม่เท่าไร โครงการมีการดำเนินงาน หรือดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร กลุ่มเป้าหมายผู้ร่วมโครงการได้รับการเสริมแรง หรือการสร้างแรงจูงใจอย่างไรทำนองนี้ เป็นต้น

3.4 สภาพแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายทางการเมืองหรือการบริหารของผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการว่า ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร สัมพันธภาพระหว่างผู้ร่วมงานในโครงการมีลักษณะเช่นไรขัดแย้งกันหรือไม่ เป็นอุปสรรคต่อการที่จะดำเนินการต่อไปเพียงใด ทรัพยากรสนับสนุนอื่น ๆ

ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการมีเพียงพอมากน้อยเพียงใด ตลอดจนกระทั่งการยอมรับหรือให้การสนับสนุนและการต่อต้านของสาธารณะที่มีต่อโครงการเป็นไปในทิศทางใด เหล่านี้เป็นต้น

4. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การพิจารณาความสนับสนุนโครงการสาธารณชน การเมือง แหล่งเงินทุน รวมทั้งนักวิชาชีพอื่น ๆ โดยต้องการรู้ว่า แหล่งดังกล่าวนี้มีแหล่งใดบ้างให้การสนับสนุนโครงการอย่างแท้จริง เมื่อมีการดำเนินโครงการอยู่ในขณะนั้น

5. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขัดขวางต่อต้านโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ในทางตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการในข้อที่สี่ นอกจากจะจะต้องรู้ถึงแหล่งที่ให้การสนับสนุนโครงการแล้ว ในการดำเนินโครงการใด ๆ ก็ตาม บางครั้งโครงการดังกล่าวนั้นก็ได้รับการขัดขวางต่อต้าน ทำให้การดำเนินโครงการไม่อาจเป็นไปได้อย่างสะดวก และวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้อาจจะไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อพิจารณาว่า แหล่งใดบ้างที่ขัดขวางโครงการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดำเนินโครงการให้มีความเป็นไปได้อย่างสะดวกต่อไป

6. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การได้รับความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานอื่นที่นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ทำการประเมิน แต่ทว่ามิผลต่อโครงการ ได้แก่ พื้นฐานด้านการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยา และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 30) ได้สรุปประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน

3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่า จะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินโครงการต่อไป

5. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร

6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเอง จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 151) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารโครงการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่นำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการ
2. ช่วยให้ทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของโครงการที่นำมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขการดำเนินโครงการให้เป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ
3. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการที่นำมาใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินการในช่วงต่อไป ยกเลิกหรือขยายการดำเนินโครงการต่อไปอีก

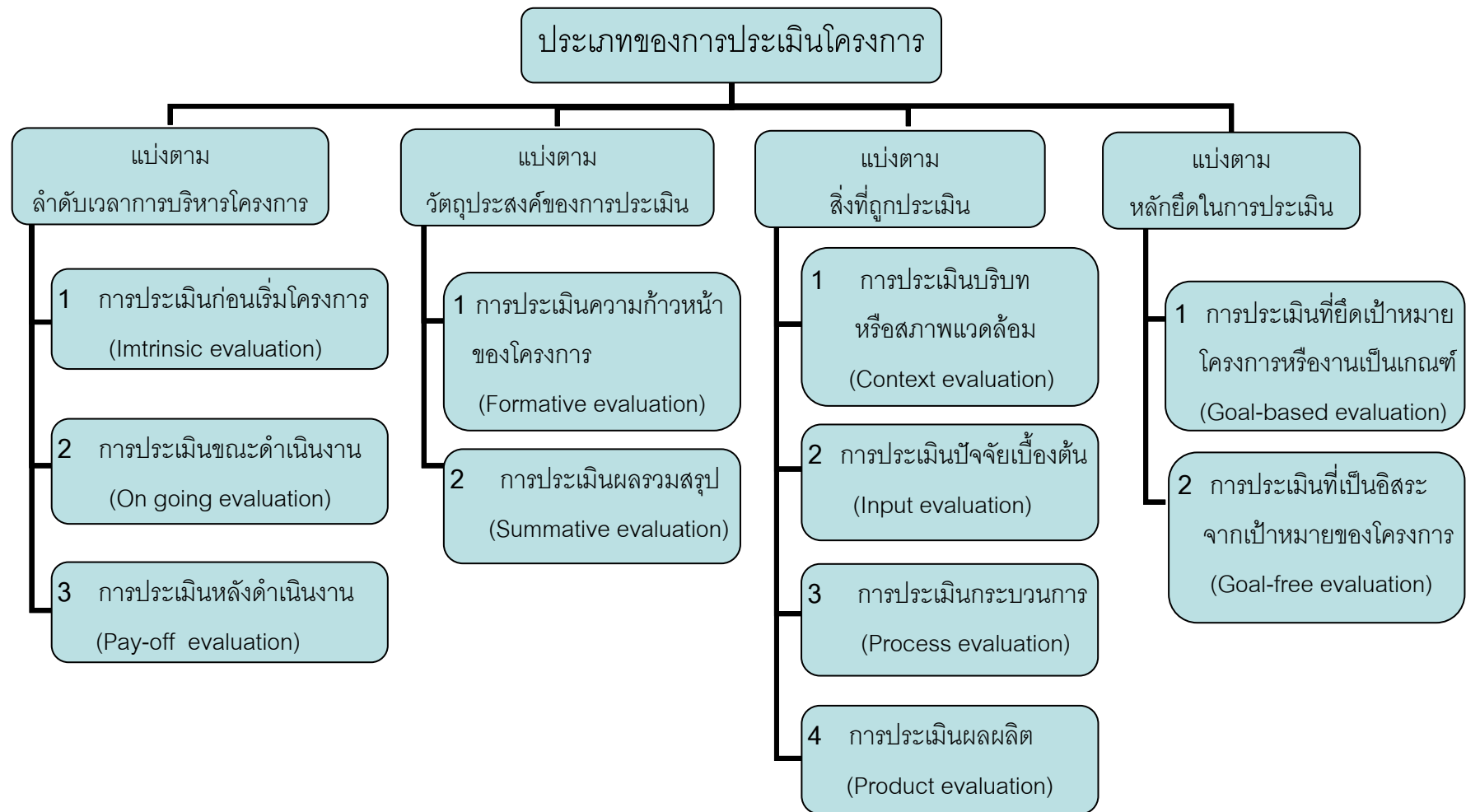
จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การประเมินโครงการช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับการกำหนดโครงการ ความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและการคาดคะเนถึงคุณประโยชน์ของโครงการ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ ตรวจสอบและปรับปรุง แก้ไขการดำเนินโครงการ วิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของโครงการ เพื่อเป็นการตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ ตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้มากน้อยเพียงใด

2.3 ประเภทของการประเมินโครงการ

สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 153) กล่าวว่า การประเมินโครงการแบ่งออกได้หลายประเภท แล้วแต่เกณฑ์ที่ใช้แบ่ง ในที่นี้ใช้เกณฑ์การแบ่ง 4 เกณฑ์ คือ

1. แบ่งตามลำดับเวลาการบริหารโครงการ
2. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
3. แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน
4. แบ่งตามหลักที่ยึดในการประเมิน

ภาพที่ 3 ประเภทของการประเมินโครงการตามเกณฑ์ที่แบ่งใช้

ที่มา : สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2550 : 152

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ประเภทของการประเมินโครงการมีหลายประเภท แต่ละประเภทจะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการแต่ละโครงการแล้วแต่เกณฑ์ที่ใช้แบ่ง

2.4 ขั้นตอนของการประเมินโครงการ

ไพศาล หวังพานิช (2544 : 11-13) เสนอขั้นตอนการประเมินโครงการว่ามีขั้นตอนสำคัญ 15 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมาย ผู้ประเมินต้องกำหนดสิ่งต่อไปนี้อย่างชัดเจน
 - 1.1 การประเมินโครงการนี้มีความจำเป็นเพียงใด
 - 1.2 จะนำผลการประเมินไปใช้อย่างไร
 - 1.3 เป็นการประเมินประเภทใดหรือระยะใดของโครงการ
 - 1.4 จะใช้แนวคิดหรือรูปแบบการประเมินอย่างไร
2. กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อสนองตอบเป้าหมายของการประเมินที่กำหนดไว้ การประเมินควรมีวัตถุประสงค์อย่างใดบ้าง ซึ่งวัตถุประสงค์ที่กำหนดนี้จะต้องชัดเจน ครอบคลุม และสอดคล้องกับเป้าหมาย หรืออีกนัยหนึ่งวัตถุประสงค์ต้อง SMART คือ

S : Sensible	-	สำคัญ จำเป็น (Significant)
M : Measurable	-	มีข้อมูล วัดได้
A : Attainable	-	หาคำตอบได้ สรุปได้ บรรลุได้
R : Reasonable	-	สอดคล้องกับเป้าหมาย
T : Time	-	อยู่ในเวลาที่เหมาะสม

3. กำหนดคุณลักษณะที่จะประเมิน การที่จะสนองตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนด จะต้องพิจารณาคุณลักษณะใด หรือมีอะไรเป็นตัวบ่งชี้ คุณลักษณะที่กำหนดนี้จะต้องสำคัญและตรงตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริงและอย่างครบถ้วน คุณลักษณะหรือตัวบ่งชี้ในการประเมินก็คือตัวแปร (Variable) ในการวิจัยนั่นเอง

4. นิยามคุณลักษณะ คุณลักษณะที่กำหนดขึ้นจะต้องนิยามหรือให้ความหมายอย่างชัดเจนว่าคืออะไร หรือมีคุณสมบัติอย่างไร จะสังเกตคุณลักษณะเหล่านั้นได้อย่างไร ถ้าคุณลักษณะใดไม่สามารถนิยามได้ย่อมหมายถึงผู้ประเมินไม่รู้จักคุณลักษณะนั้น และย่อมหมายถึงไม่สามารถวัดหรือเก็บข้อมูลได้ ซึ่งหมายถึงประเมินไม่ได้

5. ออกแบบการประเมิน ทำการพิจารณาว่าการที่จะประเมินตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือตอบปัญหาที่ต้องการทราบนั้น ควรจะดำเนินการประเมินอย่างไร จากใคร ช่วงเวลาใด จึงจะเหมาะสม

6. กำหนดแหล่งข้อมูล คุณลักษณะที่กำหนดเป็นลักษณะของสิ่งใด หรือของบุคคล กลุ่มใดในการประเมินครั้งนี้จะประเมินจากแหล่งใด (หน่วยตัวอย่าง) หรือจากใครบ้าง (กลุ่มตัวอย่าง) จำนวนเท่าใด

7. กำหนดเครื่องมือรวบรวมข้อมูล จากคุณลักษณะที่กำหนดและจากแหล่งข้อมูลที่จะใช้ ควรใช้เครื่องมือชนิดใด จึงจะได้ข้อมูลตรงความเป็นจริง มีความเป็นไปได้และสะดวกที่สุด วิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้เป็นหลักการเพื่อการรวบรวมข้อมูลสำหรับการประเมิน ได้แก่

- การสังเกต (Observation)
- การสัมภาษณ์ (Interview)
- แบบทดสอบ (Test)
- แบบสอบถาม (Questionnaires)
- มาตราประมาณค่า (Scaling)
- การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

8. เขียนแผนการประเมิน เป็นการกำหนดโครงร่าง (Proposal) ของการประเมิน โดยบรรยายละเอียดในการดำเนินการประเมินไว้แต่ต้น (ข้อ 1-7) พร้อมทั้งกำหนดแผนปฏิบัติหรือปฏิทินการดำเนินการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อการจัดสรรงบประมาณ

9. สร้างเครื่องมือ ดำเนินการสร้างหรือเลือกเครื่องมือที่จะใช้ในการรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือเหล่านั้นจะต้องมีความเที่ยงตรง (Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) ความเป็นปรนัย (Objectivity) หรือชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสม (Usability) กับหน่วยตัวอย่างหรือกลุ่มตัวอย่างที่จะให้ข้อมูล

10. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ควรตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีที่เหมาะสม เพื่อการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

11. กำหนดเกณฑ์การประเมิน การตรวจสอบคุณลักษณะที่กำหนด จะใช้สิ่งใดเป็นเกณฑ์ตัดสิน อาจเป็นได้ทั้งเกณฑ์เชิงบรรยายหรือเกณฑ์ที่เป็นจำนวน เกณฑ์ที่กำหนดอาจเป็นทั้งแบบสมบูรณ์ (Absolute Criteria) ในกรณีที่คุณลักษณะนั้นมีการกำหนดมาตรฐานไว้และแบบสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ในกรณีที่มีได้กำหนดมาตรฐานไว้ก่อน ซึ่งเกณฑ์แบบสัมพัทธ์นี้ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมเป็นไปได้ ประกอบการพิจารณาในการกำหนด

12. เก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการอย่างทันการณ์ อย่างเป็นระบบและถูกต้อง ยุติธรรม และให้ครบถ้วนตามแผนที่กำหนด

13. วิเคราะห์ข้อมูล รวบรวม ประมวล จัดหมวดหมู่ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์หรือสรุปข้อมูลด้วยเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม

14. สรุปหรือตัดสิน พิจารณาข้อมูลแต่ละด้านกับเกณฑ์ที่กำหนด และทำการสรุปรวม หรือตัดสินการประเมิน โดยพยายามสรุปตามวัตถุประสงค์และรวบยอด ทั้งนี้ต้องใช้ดุลยพินิจที่เหมาะสมประกอบการพิจารณา

15. เขียนรายงาน เสนอผลการประเมินโครงการ เพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิง และเผยแพร่ต่อไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ขั้นตอนการประเมินโครงการ ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดคุณลักษณะที่จะประเมิน นิยามคุณลักษณะ ออกแบบการประเมิน กำหนดแหล่งข้อมูลในการประเมิน แหล่งข้อมูลในการประเมิน กำหนดเครื่องมือและวิธีการในการประเมิน เขียนแผนการประเมิน สร้างเครื่องมือ และ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ กำหนดเกณฑ์การประเมิน เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปหรือตัดสิน และเขียนรายงาน

3. รูปแบบการประเมินโครงการของสตัฟเฟิลบีม

รูปแบบของการประเมินโครงการมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบจะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมินในแต่ละโครงการ ในการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการรูปแบบเดิมกับแนวทางปลูกฝังคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษา ได้เห็น ในครั้งนี้ ผู้รายงานใช้รูปแบบการประเมินโครงการของสตัฟเฟิลบีม จึงขอเสนอรูปแบบดังกล่าว ดังนี้

สตีฟ มุลคา และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 154-160) กล่าวว่า การประเมินโครงการของสตัฟเฟิลบีม ซึ่งดาเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam และคณะได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินโครงการที่เรียกว่า ชิปปี้โมเดล (CIPP Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เป็นรูปแบบการประเมินที่มีระบบแบบแผนอย่างชัดเจนสามารถนำมาใช้ในการประเมินโครงการต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง คำว่า CIPP ย่อมาจาก Context (บริบทหรือสภาวะแวดล้อม) Input (ปัจจัยเบื้องต้น) Process (กระบวนการ) และ Product (ผลผลิต) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าแนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีมนี้ ได้ยึดหลักของการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) หรือวิธีการเชิงระบบ (System Approach) รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการประเมิน

สตัฟเฟิลบีม ได้ให้นิยามการประเมินว่า เป็นกระบวนการของการระบุ/กำหนดข้อมูลที่ต้องการ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ๆ และนำข้อมูลที่ได้มาจัดกระทำให้เป็นสารสนเทศเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนินงานโครงการ

2. ลักษณะของการประเมิน

จากความหมายของการประเมินตามทัศนะของสตีฟเฟิลบีมชี้ให้เห็นว่า การประเมินมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

2.1 จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมิน คือ การจัดหาข้อมูลสารสนเทศ เพื่อนำมาใช้ ในการตัดสินใจ คุณค่าของการประเมินจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับข้อมูลสารสนเทศ ที่ได้มานั้น สามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด

2.2 การประเมินเป็นกระบวนการที่เป็นวัฏจักรกล่าวคือ เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องที่ครบวงจรของการดำเนินงานโครงการ ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ

2.3 กระบวนการประเมิน ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๆ 3 ขั้นตอน คือ

2.3.1 การระบุ/บรรยายข้อมูล

2.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.3.3 การจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนำไปใช้

3. วิธีการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินของ CIPP

สตีฟเฟิลบีมได้พัฒนาแนวคิดของวิธีการประเมิน โดยอาศัยลักษณะของการแบ่งประเภทของการตัดสินใจ โดยชี้ให้เห็นว่าในการตัดสินใจในส่วนใดก็แล้วแต่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการใช้กระบวนการประเมินมาช่วยในการตัดสินใจ

มโนทัศน์เบื้องต้นของรูปแบบ CIPP นั้น ประเภทของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน จำเป็นต้องใช้สารสนเทศในการตัดสินใจแตกต่างกันด้วย ซึ่งสตีฟเฟิลบีมได้จำแนกการตัดสินใจ และการประเมินเพื่อการบริหารและการวางแผนไว้ 4 ประเภท ดังนี้

3.1 การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบาย ปรัชญา เป้าหมาย แรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ความต้องการของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแรงกดดันทางการเมือง สารสนเทศที่ได้ใช้ประกอบการตัดสินใจ เกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ

3.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เป็นต้น เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นว่ามีปัจจัยพร้อมมูลที่จะดำเนินการหรือไม่ แผนหรือโครงการที่เสนอเหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงตรงไหน สารสนเทศที่ได้ใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อเลือกแผนการจัดโครงการ หรือแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุด เพื่อได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินขณะดำเนินงาน หรือประเมินในเชิงความก้าวหน้าหรือประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการในวงจรการบริหาร

โครงการ ศึกษาปัญหาและอุปสรรค จุดเด่น จุดด้อย เป็นการประเมินเพื่อหาสาเหตุ ควรทำการประเมินเป็นระยะ ๆ เพื่อส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายของโครงการนั่นเอง สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ การควบคุมหรือปรับปรุงแก้ไขวิธีการต่าง ๆ ให้เหมาะสมทันที่ในขณะที่ยังดำเนินการนั้นกำลังดำเนินอยู่

3.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลหลังจากการดำเนินงานโครงการสิ้นสุดลงแล้ว ประกอบด้วย การประเมินผลลัพธ์ (Output Evaluation) ปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการและประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของผลผลิตของโครงการทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ เพื่อการตัดสินใจว่าจะคงไว้ ปรับขยายหรือล้มเลิกโครงการนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการตัดสินใจและประเภทของการประเมินดังกล่าวข้างต้น แสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ที่มา : สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2550 : 156

4. ขั้นตอนของการประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP

เมื่อต้องการประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบการประเมินที่เป็นการตัดสินใจของสตัฟเฟิลบีม ที่เรียนว่า CIPP Model ผู้ประเมินควรดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบหรือระบบของโครงการทั้งหมด (System of Project) จากนั้นจึงแยกแยะองค์ประกอบของโครงการเป็น 4 ลักษณะ คือ ส่วนที่เป็นสถานะแวดล้อม (Context) ส่วนที่เป็นปัจจัยเบื้องต้น (Input) ส่วนที่เป็นกระบวนการ (Process) และส่วนที่เป็นผลผลิต (Product)

ขั้นที่ 2 สร้างตารางวิเคราะห์ เพื่อระบุรายละเอียดขององค์ประกอบของโครงการ ประเด็นที่ต้องการประเมิน แหล่งข้อมูลการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนลักษณะของการตัดสินใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการประเมิน

ขั้นตอนการปฏิบัติ	ประเภทของการประเมิน				
	สภาวะแวดล้อม	ปัจจัยเบื้องต้น	กระบวนการ	ผลผลิต	ผลกระทบ
1. กำหนดสิ่งที่ต้องประเมิน					
2. กำหนดข้อมูลและแหล่งข้อมูล					
3. กำหนดวิธีการเป็นรวบรวมข้อมูล					
4. ลักษณะการตัดสินใจ					

ที่มา : สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2550 : 157

ขั้นที่ 3 ดำเนินการประเมินโครงการตามประเด็นต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในตาราง ตั้งแต่ การประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิต

- การประเมินสภาวะแวดล้อม ได้แก่ การสำรวจ/ประเมินความต้องการ
- การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ การประเมินความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ
- การประเมินโครงการ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินงาน

เมื่อเทียบกับแผนที่กำหนด

- การประเมินผลผลิต ได้แก่ การประเมินความสำเร็จของโครงการเมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

ตารางที่ 3 สรุปลักษณะของการประเมินโดยใช้ CIPP Model

การประเมิน เรื่อง	สภาวะแวดล้อม	ปัจจัยเบื้องต้น	กระบวนการ	ผลผลิต
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อกำหนดสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง 2. เพื่อประเมินความต้องการและโอกาส 3. เพื่อวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับความต้องการและโอกาส (คำว่าโอกาสหมายถึงทรัพยากรต่างๆ) โดยการ 1. บรรยายสภาพแวดล้อม 2. เปรียบเทียบปัจจัยและผลที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง 3. เปรียบเทียบการปฏิบัติที่เป็นไปได้	เพื่อหาแนวการประเมินความสามารถของระบบของปัจจัยและยุทธวิธีที่มีอยู่และ การออกแบบเพื่อให้ยุทธวิธีดังกล่าวโดยการบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรมนุษย์และวัสดุ ยุทธวิธีแก้ปัญหา การออกแบบกระบวนการ	เพื่อหาและพยากรณ์เกี่ยวกับกระบวนการข้อบกพร่องในแบบแผนการดำเนินงานการหาข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน และการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโดยการควบคุมปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในกิจกรรมโดยการหาข้อมูลที่เหมาะสมที่จะใช้ในการตัดสินใจดำเนินการและการบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในกระบวนการ	เพื่อการเปรียบเทียบผลผลิตกับวัตถุประสงค์และข้อมูลที่ได้จากสภาพแวดล้อมปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการ โดยการ 1. วัดตัวเกณฑ์ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย 2. เปรียบเทียบผลการวัดกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 3. แปลผลการเปรียบเทียบโดยพิจารณาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

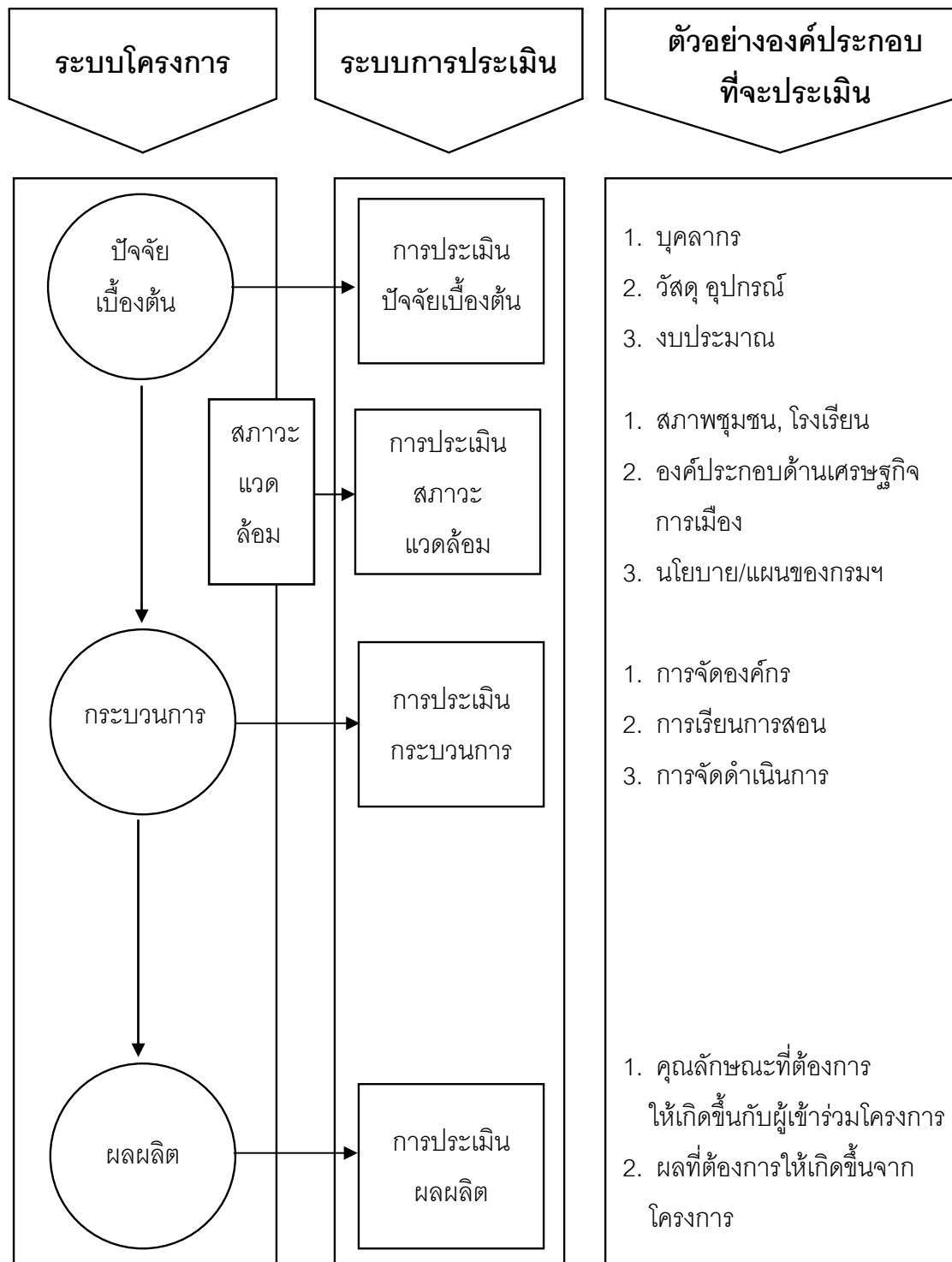
การประเมิน เรื่อง	สภาวะแวดล้อม	ปัจจัยเบื้องต้น	กระบวนการ	ผลผลิต
จุดมุ่งหมาย	4. วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริง			
ความสัมพันธ์ กับกระบวนการ ตัดสินใจ	1. เพื่อการตัดสินใจเลือกสภาพการณ์ที่จะทำโครงการ 2. ตัดสินใจเกี่ยวกับเป้าหมาย 3. เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการแก้ปัญหา	เพื่อการเลือกแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ในการสนับสนุนโครงการ การเลือกยุทธวิธีและการออกแบบการดำเนินงาน	เพื่อการปฏิบัติโครงการ และการตรวจสอบปรับปรุงแบบแผนของโครงการ และกระบวนการ	1. เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการว่าจะทำต่อไปจะยกเลิกปรับปรุง หรือเน้นที่จุดใด 2. เพื่อการเชื่อมโยงโครงการกับโครงการอื่น

ที่มา : สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2550 : 158-159

5. ความสัมพันธ์ระหว่างระบบโครงการกับระบบการประเมิน

การประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบ CIPP สามารถเขียนแสดงความสัมพันธ์ระหว่างระบบโครงการกับระบบการประเมิน ดังนี้

ภาพที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างระบบโครงการกับระบบการประเมิน

ที่มา : สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2550 : 160

ดังนั้นในการประเมินโครงการในครั้งนี้ ผู้รายงานได้เลือกรูปแบบประเมิน CIPP Model เสนอโดยสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) แห่งมหาวิทยาลัย Ohio State University สหรัฐอเมริกา คำย่อของการประเมินโครงการ คือ

C = Context	หมายถึง บริบท
I = Input	หมายถึง ปัจจัยนำเข้า
P = Process	หมายถึง กระบวนการ
P = Product	หมายถึง ผลผลิต

สภาพโรงเรียนบ้านมะกอก

1. ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนบ้านมะกอก ตั้งอยู่ที่บ้านมะกอก หมู่ที่ 9 ตำบลดงใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 จัดตั้งเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2483 เดิมมีชื่อว่าโรงเรียนประชาบาลตำบลท่าหลวง 7 (วัดมะกอก) เป็นโรงเรียนประชาบาลประเภทนายอำเภอจัดตั้ง หลวงอำนาจที่สฤชต์ดำรงเป็นนายอำเภอในขณะนั้น นายนพ อูไรรัตน์ เป็นครูใหญ่คนแรก มีนักเรียน 75 คน เปิดสอนเพียงชั้นเดียว คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีครู 1 คน อาศัยศาลาการเปรียญวัดมะกอกเป็นสถานที่เล่าเรียน และเปิดสอนจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปี พ.ศ.2487 ปีการศึกษา 2521 เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2522 เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในปีการศึกษา 2539 โรงเรียนได้รับอนุมัติให้เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2. ข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนบ้านมะกอกจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2552 เขตพื้นที่บริการ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 8 บ้านโนนขาม – โนนตูม หมู่ที่ 9 บ้านมะกอก และหมู่ที่ 16 บ้านโนนชาด – ไร่ล้อม ปัจจุบันมีนักเรียน จำนวน 175 คน ข้าราชการครู จำนวน 10 คน พนักงานราชการ จำนวน 2 คน ครูอัตราจ้าง จำนวน 1 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน โดยมี นางฉันทนา โรจน์บุญนางวงศ์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน โดยมีปรัชญา คำขวัญ วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ดังนี้

ปรัชญา “วิชา น สมฺปโน” หมายถึง ความรู้คู่คุณธรรม

คำขวัญ “รู้หน้าที่ มีวินัย ใฝ่ความรู้ เชิดชูชาติ ศาสน์ กษัตริย์”

วิสัยทัศน์ “โรงเรียนบ้านมะกอกมุ่งมั่นจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มี

ความรู้คู่คุณธรรม ครุมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ พัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประสานความร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการศึกษา”

ภารกิจ

1. พัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2. พัฒนาคุณภาพครูอย่างต่อเนื่องให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่ออาชีพ ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

3. พัฒนาแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดเรียนรู้

4. ประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนา

คุณภาพการศึกษา

เป้าประสงค์

1. นักเรียนทุกคนมีความรู้คู่คุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา

2. ครูทุกคนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ

3. โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา

4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1. มีระเบียบวินัย

2. ตรงต่อเวลา

3. มีความรับผิดชอบ

4. ประหยัด อดออม

ข้อมูลแผนการจัดชั้นเรียนและจำนวนนักเรียน

โรงเรียนบ้านมะกอก จัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

ตอนต้น ปัจจุบันทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2552

มีนักเรียนทั้งสิ้น 175 คน รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4 แผนการจัดชั้นเรียนและจำนวนนักเรียน ปีการศึกษา 2552

ระดับชั้น	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนนักเรียน		
		ชาย	หญิง	รวม
อนุบาล 1	1	5	5	10
อนุบาล 2	1	5	6	11
รวมอนุบาล	2	10	11	21
ประถมศึกษาปีที่ 1	1	10	6	16
ประถมศึกษาปีที่ 2	1	9	9	18
ประถมศึกษาปีที่ 3	1	2	6	8
ประถมศึกษาปีที่ 4	1	10	7	17
ประถมศึกษาปีที่ 5	1	12	5	17
ประถมศึกษาปีที่ 6	1	14	5	19
รวมประถมศึกษา	6	57	38	95
มัธยมศึกษาปีที่ 1	1	11	7	18
มัธยมศึกษาปีที่ 2	1	10	11	21
มัธยมศึกษาปีที่ 3	1	12	8	20
รวมมัธยมศึกษา	3	33	26	59
รวมทั้งหมด	11	100	75	175

ข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนบ้านมะกอก

ตารางที่ 5 ข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

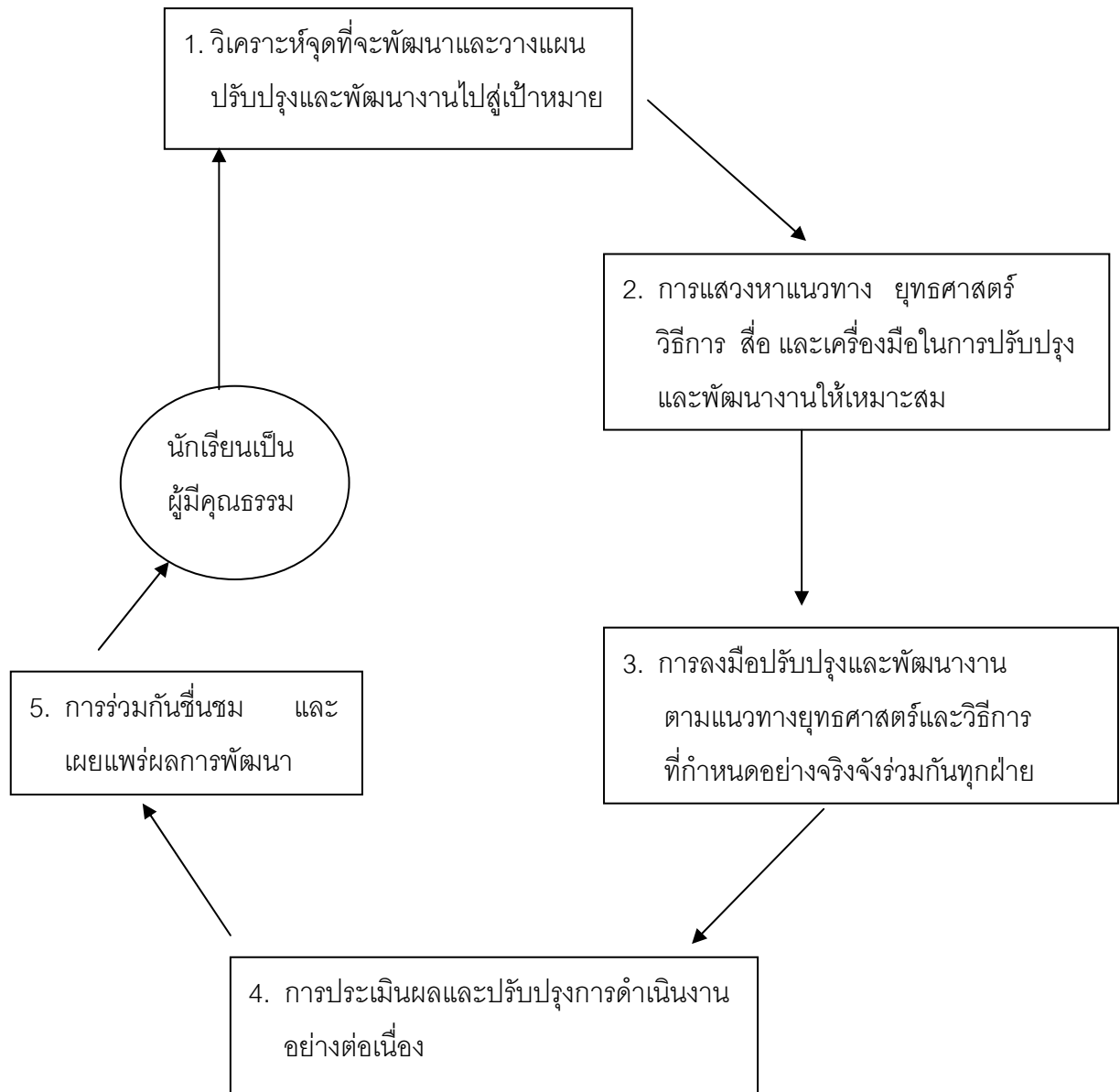
ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	วุฒิ	วิชาเอก
1	นางฉันทนา ไรจน์บุรณวงศ์	ผู้อำนวยการฯ	ค.ม.	การบริหารการศึกษา
2	นางคณิจิต จุฬิมาย	ครู คศ.2	ค.บ.	คหกรรมศาสตร์
3	นายกิตติศักดิ์ ควบพิมาย	ครู คศ.2	ค.บ.	ประถมศึกษา
4	นางสาวศรีเรือน สนิทชอบ	ครู คศ.2	ค.บ.	คหกรรมศาสตร์
5	นายบัญชา อนุญาหงษ์	ครู คศ.2	กศ.ม.	หลักสูตรและการสอน
6	นายพีรพล ดาวโธสง	ครู คศ.2	ค.บ.	พลศึกษา
7	นายณัฏฐพงษ์ พะโยธร	ครู คศ.1	ค.บ.	วัดผลการศึกษา
8	นายอภิรักษ์ รวยกระปือ	ครู คศ.1	วท.บ.	วิทยาการคอมพิวเตอร์
9	นางนัฐยาพร ทุมมา	ครู คศ.1	ศศ.บ.	ภาษาอังกฤษ
10	นางสาวอนิรส ศาลกลาง	ครูผู้ช่วย	ป.บัณฑิต	ภาษาไทย
11	นายธีระพงษ์ ดาสม	ครูผู้ช่วย	ค.บ.	วิทยาศาสตร์ทั่วไป
12	นายพิศักดิ์ นามศรี	ครู	ค.บ.	พลศึกษา
13	นายกิตติศักดิ์ พุทธิพันธ์นันท์	ครู	ค.บ.	ปฐมวัย
14	นางสาวมลิวลย์ บุญอยู่	ครูอัตราจ้าง	ค.บ.	ปฐมวัย
15	นายเสรี สนิทชอบ	ช่างครุภัณฑ์ 3	ม.ศ.3	-

แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก

1. กระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

โรงเรียนบ้านมะกอก ได้กำหนดเป้าหมาย แนวทาง กระบวนการและการดำเนินงาน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยความร่วมมือของครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะ ทีมงาน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ตามขั้นตอนดังเสนอในแผนภาพ และตารางต่อไปนี้

ภาพที่ 8 กระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก

ตารางที่ 6 การดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

การดำเนินงาน	กิจกรรม
1. สร้างความตระหนักในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม โดยบุคลากรครู นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วม	1. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 2. ประชุมคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ โดย 2.1. การบรรยายจากผู้รู้และผู้เกี่ยวข้อง 2.2. การร่วมกันวิเคราะห์ข้อบกพร่องและสรุปปัญหาของนักเรียนและชุมชน 2.3. การนำเสนอข้อมูลจากสื่อ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัญหา สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับนักเรียน 2.4. นำเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหานักเรียนขาดคุณธรรมจากผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน จากแนวคิดทฤษฎี และรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมขององค์กรต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา 3. ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและพัฒนาจิตใจให้แก่ครู โดยการยกระดับจิตวิญญาณของครูให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก 4. ประชาสัมพันธ์ผ่านนักเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน 5. สรุปผลการสร้างความตระหนักในความสำคัญ ความจำเป็นในการพัฒนานักเรียนมีคุณธรรม
2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	1. สำรวจและวิเคราะห์สภาพนักเรียน 2. กำหนดคุณธรรมจริยธรรมที่อยากพัฒนาและอยากให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยขอความคิดเห็นจากที่ประชุมครูนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน 3. จัดหาและทำระบบข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ หรือเครื่องมือแหล่งสนับสนุนภูมิปัญญาชาวบ้าน มาตรการเพื่อช่วยเหลือตลอดจนแนวทางแก้ปัญหาแต่ละกลุ่ม 4. จัดทำแฟ้มข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล 5. สรุปสภาพปัจจุบันปัญหาและแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียน

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การดำเนินงาน	กิจกรรม
3. กำหนดแนวทาง การดำเนินงานร่วมกับครู นักเรียน คณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน	- ประชุมคณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการพัฒนานักเรียน ให้มีคุณธรรมเพื่อกำหนด - เป้าหมายของการพัฒนา - แนวทางการดำเนินงาน - บทบาทของครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองที่จะนำไปสู่เป้าหมาย - จัดทำร่างข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อดำเนินการพัฒนาตามโครงการ - นำเสนอผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุง - จัดทำข้อตกลงร่วมกันในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม เขียนไว้ในแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน
4. กำหนดแผนยุทธศาสตร์ ในการแก้ปัญหาและพัฒนา	- ประชุมคณะทำงานร่วมจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้อง กับการพัฒนา คือจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน - นำเสนอแผนโครงการฉบับร่างให้คณะกรรมการดำเนินงาน พิจารณาปรับปรุงและเห็นชอบ - ประชาสัมพันธ์โครงการนำเสนอโครงการต่อคณะครู นักเรียนและชุมชนเพื่อดำเนินการ
5. การดำเนินงานตามโครงการ	- ลงมือปฏิบัติงานตามโครงการและกิจกรรมในแผนยุทธศาสตร์ ที่กำหนดในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยดำเนินการร่วมกัน ระหว่างครูกับนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การดำเนินงาน	กิจกรรม
6. การนิเทศและประเมินผล ระหว่างการทำงาน และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง	- วางแผนนิเทศและประเมินผลระหว่างการทำงานตามแผนและโครงการ - นิเทศการทำงานให้ครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้ 2.1. ความตระหนักความรู้ความเข้าใจของครูและบุคลากรในโรงเรียน 2.2. ข้อมูลความรู้ นวัตกรรมการพัฒนานักเรียน 2.3. ดำเนินงานให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาคุณธรรมนักเรียน 2.4. การดำเนินงานที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการ - คณะกรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนดำเนินการนิเทศภายในและประเมินผล - คณะกรรมการดำเนินงานประเมินผลงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน - ประชุมคณะกรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน พิจารณาผลการประเมินปรับปรุงและพัฒนางาน - สรุปผลงานการนิเทศ และประเมินผลระหว่างดำเนินงาน
7. การประเมินผลการพัฒนางานตามโครงการ	- กำหนดวิธีการและจัดทำเครื่องมือประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของโครงการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม - ดำเนินการประเมินผล - วิเคราะห์ผลการประเมิน
8. สรุปผลและรายงาน	- สรุปผลการดำเนินงานตามโครงการ - จัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน - จัดทำรายงานผลเผยแพร่แก่ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ - นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

2. คุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนานักเรียน

จากการประชุมครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อร่วมวางแผนการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนดังกล่าวข้างต้น ที่ประชุมได้กำหนดคุณธรรมที่จะพัฒนาและอยากจะทำให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ดังนี้

1. ความมีวินัย
2. ความรับผิดชอบ
3. ความซื่อสัตย์
4. ความซื่อสัตย์
5. ความมีสติและละเอียดรอบคอบ
6. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
7. ความสุภาพ
8. ความยุติธรรม
9. ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม
10. ความสามัคคี

3. โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษาได้ทุกวัน

1. หลักการและเหตุผล

โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการด้านวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในอนาคต นอกจากเป็นแหล่งเรียนรู้แล้วหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโรงเรียนคือการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ระเบียบ วินัย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียน ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งแก่นักเรียน เพราะสังคมในปัจจุบันมีสิ่งยั่วยุและแบบอย่างที่ไม่ดีปรากฏให้เยาวชนได้รับรู้และเลียนแบบเป็นจำนวนมาก หากนักเรียนไม่ได้รับการฝึกฝน อบรมขัดเกลาพฤติกรรมให้ดีแล้ว นักเรียนอาจมีปัญหาด้านความประพฤติ ปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมและจะเป็นปัญหาแก่สังคมส่วนรวมในภายภาคหน้า โรงเรียนบ้านมะกอกได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จึงจัดให้มีโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษาได้ทุกวัน

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าและประโยชน์ของการมีคุณธรรมจริยธรรม

2.2 เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความมีน้ำใจ ความสุภาพ ความยุติธรรม ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความสามัคคี

3. เป้าหมาย

3.1 นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมร้อยละ 90

3.2 นักเรียนร้อยละ 80 มีคุณธรรมจริยธรรมตามเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด

4. วิธีดำเนินการ/กิจกรรม รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 วิธีดำเนินการ/กิจกรรม

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1	เขียนโครงการเพื่อขออนุมัติ	ตุลาคม 2551	นายณัฏฐพงษ์ พะโยธร
2	แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน	ตุลาคม 2551	ครูประจำชั้น
3	ประชุมคณะกรรมการและผู้เกี่ยวข้องเพื่อมอบหมายงาน/กำหนดปฏิทินงาน	ตุลาคม 2551	นายณัฏฐพงษ์ พะโยธร
4	ดำเนินงานตามโครงการ	1 พฤศจิกายน 2551 ถึง 31 สิงหาคม 2552	คณะกรรมการ
	4.1 กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมนักเรียน		คณะกรรมการ
	4.2 กิจกรรมนิทานธรรมะ/วาทธรรม		คณะกรรมการ
	4.3 กิจกรรมจริยศิลป์ศึกษา		คณะกรรมการ
	4.4 กิจกรรมจิตอาสา		ครูเวรประจำวัน
	4.5 กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัยได้คุณธรรม		ครูประจำชั้น
	4.6 กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต		นายณัฏฐพงษ์ พะโยธร
	4.7 กิจกรรมพัฒนาสมาธิ เสริมปัญญา		ครูเวรในแต่ละสัปดาห์
	4.8 กิจกรรมสวดมนต์สุดสัปดาห์		
5	สรุปและประเมินผลกิจกรรม	กันยายน 2552	นายณัฏฐพงษ์ พะโยธร

5. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

1 พฤศจิกายน 2551 ถึง 31 สิงหาคม 2552 รายละเอียดดังปฏิทินปฏิบัติงาน

ตารางที่ 8 ปฏิทินปฏิบัติงาน

ที่	กิจกรรม	พ.ศ.2551								พ.ศ.2552			ผู้รับผิดชอบ
		ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
1	วิเคราะห์ผลการประเมินโครงการ และข้อเสนอแนะจากการ ดำเนินงานที่ผ่านมา	↔											คณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้อำนวยการ ดำเนินการ
2	ประชุมชี้แจงโครงการ ขออนุมัติโครงการ	↔											
3	แต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินการ	↔											
4	กำหนดบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการดำเนินงาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	↔											
5	เตรียมการด้านสถานที่ งบประมาณ และวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการดำเนินงาน	↔											
6	ประสานงานกับบุคคลหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินโครงการ	↔											คณะกรรมการ ดำเนินงาน
7	ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม	←	→										คณะกรรมการ ดำเนินงาน - ผู้อำนวยการฯ - คณะกรรมการ ดำเนินงาน
8	สรุปผล ประเมินผล การดำเนินงาน ตามโครงการ											↔	

6. งบประมาณ

งบประมาณที่ใช้ 13,000 บาท รายละเอียดงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ

ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 รายละเอียดงบประมาณ

ที่	รายการกิจกรรมที่ดำเนินการ	จำนวนเงิน
1	กิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน	3,000 บาท
2	กิจกรรมนิทานธรรมะ/วาทธรรม	3,000 บาท
3	กิจกรรมจริยศิลป์ศึกษา	2,500 บาท
4	กิจกรรมจิตอาสา	1,000 บาท
5	กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัย	2,000 บาท
6	กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต	500 บาท
7	กิจกรรมพัฒนาสมาธิ เสริมปัญญา	500 บาท
8	กิจกรรมสวดมนต์สุดสัปดาห์	500 บาท
รวมงบประมาณทั้งสิ้น		13,000 บาท

7. หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ งานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

8. การประเมินผล รายละเอียดดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 รายละเอียดการประเมินผล

ที่	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีวัดประเมินผล	เครื่องมือในการใช้
1	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 95	- สำนวน	- แบบสำนวน
2	นักเรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	- สังเกต - สอบถาม	- แบบสังเกต - แบบสอบถาม
	1. เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการมีคุณธรรม จริยธรรม		
	2. นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม 10 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความสุภาพ ความยุติธรรม ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความสามัคคี		

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 นักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอก ตระหนักในคุณค่าและประโยชน์ของการมีคุณธรรม จริยธรรม

9.2 นักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอก สามารถนำคุณธรรมจริยธรรมที่โรงเรียนปลูกฝังไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ณัฏฐพงษ์ พะโยธร ผู้เสนอโครงการ
(นายณัฏฐพงษ์ พะโยธร)

ครู คศ.1

กิตติศักดิ์ ควบพิมาย ผู้เห็นชอบโครงการ
(นายกิตติศักดิ์ ควบพิมาย)

ครู คศ.2

ฉันทนา โรจน์บูรณาวงศ์ ผู้อนุมัติโครงการ
(นางฉันทนา โรจน์บูรณาวงศ์)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านมะกอก

4. รายละเอียดกิจกรรมของโครงการ

เพื่อให้การดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรม ของมูลนิธิพุทธรักษา ได้วัน บรรลุมัตตประสงค์ โรงเรียนจึงได้จัดกิจกรรมที่สำคัญของโครงการ ดังนี้

1. กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

เพื่อเป็นการปลูกศรัทธา สร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม ในการดำเนินชีวิต จึงได้จัดเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

2. กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มีรายละเอียดดังนี้คือ

2.1 กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิม หมายถึง รูปแบบกิจกรรมที่สถานศึกษา ในประเทศไทยในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมาเป็นเวลานานหลายยุคหลายสมัยแต่เป็นรูปแบบที่ยังนิยมใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น กิจกรรม การเข้าแถว เคารพธงชาติ สวดมนต์ และอบรมคุณธรรมนักเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมในตอนเช้า ก่อนเข้าเรียน การให้ข้อคิดในด้านการเรียน ด้านความประพฤติและการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่ง

สามารถปลูกฝังความคิดค่านิยมที่ดีงามได้ทุกเรื่อง กิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนตอนเช้าและตอนบ่าย กิจกรรมสวดมนต์สุดสัปดาห์ และกิจกรรมพัฒนาพื้นที่รับผิดชอบในโรงเรียนก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติตอนเช้า ซึ่งโรงเรียนบ้านมะกอกเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และมีคุณค่าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

2.1.1 กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัย เป็นกิจกรรมเข้าแถว เคารพธงชาติ สวดมนต์ กล่าวคำปฏิญาณตน แม่เมตตา นำเสนอข่าวสาร เหตุการณ์ทั้งในและต่างประเทศ ให้ข้อคิดและปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามในด้านการเรียน ด้านความประพฤติและการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งครูเวรสามารถอบรมคุณธรรมนักเรียนได้ทุกหัวข้อ และยังเป็นกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัย และปลูกฝังความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2.1.2 กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต เป็นกิจกรรมที่นำเสนอข้อคิด ประสพการณ์ การสอนคุณธรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต สามารถสอดแทรกและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ทุกหัวข้อ

2.1.3 กิจกรรมพัฒนาสมาธิเสริมปัญญา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่อง โดยนั่งสมาธิ และสมาทานศีลทุกวันก่อนเข้าเรียนในภาคบ่าย เป็นกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมในด้านความมีสติ ความมีวินัย การทำจิตใจให้สะอาดไม่ขุ่นมัว

2.1.4 กิจกรรมสวดมนต์สุดสัปดาห์ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนทุกคนสวดมนต์ในชั่วโมงสุดท้ายของวันศุกร์ และมีการอบรมคุณธรรมให้แก่ นักเรียนหลังสวดมนต์ ครูที่รับผิดชอบสามารถสอดแทรกและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ทุกหัวข้อ

2.2 กิจกรรมที่ใช้ในการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้วัน

2.2.1 กิจกรรมนิทานธรรมะ/วาทธรรม เป็นกิจกรรมที่นำเสนอนิทานธรรมะ/วาทธรรม ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมสามารถสอดแทรกและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ทุกหัวข้อ

2.2.2 กิจกรรมจริยศิลป์ศึกษา เป็นกิจกรรมที่มูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้วันจัดขึ้นเพื่ออบรมคุณธรรม ความประพฤติ มารยาท วินัย และความรู้ให้แก่ นักเรียนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การชงชา การจัดดอกไม้ การเขียนพู่กันจีน มารยาทและวัฒนธรรมฉือจี้ โดยหมุนเวียนเรียนศิลปะด้านละ 8 สัปดาห์ โรงเรียนได้นำมาประยุกต์กับกิจกรรมด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ ได้แก่ การวาดภาพระบายสี การหยดสี การฉีกกระดาษตัดปะ เป็นกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมในด้านความรับผิดชอบ มุ่งมั่น ขยัน อดทน ความมีสติ ความละเอียดรอบคอบ

2.2.3 กิจกรรมจิตอาสา เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนทุกคนมีจิตอาสาในการดูแลรักษาทำความสะอาด จัดตกแต่งสถานที่/พื้นที่ของโรงเรียนทุกเช้าก่อนเข้าแถวหน้าเสาธง การนำนักเรียนไปพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียนตามโอกาสอันควร การจัดอาสาสมัครห้องสมุด อาสาสมัคร

สาธารณสุขในโรงเรียน อาสาสมัครห้องพยาบาล เป็นกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมในด้าน ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ความมีน้ำใจ ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และ ความสามัคคี (กิจกรรมนี้ สถาบันการศึกษาในประเทศไทยหลายแห่งจัดให้นักเรียน/นักศึกษาได้ ดำเนินกิจกรรมอยู่แล้ว เช่น ค่ายอาสาพัฒนา การพัฒนาบ้าน วัด โรงเรียน แต่โรงเรียนบ้านมะกอก ยังไม่ดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร จึงนำมาบรรจุเป็นกิจกรรมในโครงการ)

5. รายละเอียดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

เพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โรงเรียน ได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ดังต่อไปนี้

5.1 กิจกรรมนิทานธรรมะ/วาทธรรม

“กระบวนการสอนวาทธรรม – คุณธรรมให้เข้าถึงจิตใจเด็ก เป็นการสอนโดยใช้ รูปภาพ คำ หรืออะไรก็ได้แล้วแต่ที่ทำให้คนเกิดจิตสำนึก ล้วนแต่ได้เรียกว่า เป็นการสอนวาทธรรม ทั้งสิ้น” กระบวนการศึกษาของชีวจี ไม่ว่าจะเป็นการสอนวิชาการหรือคุณธรรมสอนเด็กเล็ก เด็กโต แม้กระทั่งครู มีกระบวนการสอนเหมือนกันถึงขั้นปลูกฝังคุณธรรม ต้องมีขั้นตอนอย่างน้อย 6 ขั้นตอน กล่าวคือ

- **เข้าใจ** อธิบายให้เข้าใจถึงโศลกธรรมนั้น ว่าทำแล้วจะเกิดผลดี ผลเสียอย่างไร โดยใช้รูปแบบเล่านิทาน หรือสื่อวิทัศน์ที่น่าสนใจเหมาะสมกับวัยของผู้ฟัง
- **คิด** เปิดโอกาสให้ผู้ฟังคิดเปรียบเทียบกับตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ
- **แสดงออก** มีพื้นที่ให้ผู้ฟังแสดงออกถึงจินตนาการของตนในรูปของภาพวาด เรียงความ ละคร เป็นต้น เปรียบดังการเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในจิตใจของผู้ฟัง
- **กระตุ้นจิตเมตตา** ด้วยหลักคิดที่ว่าทุกคนมีจิตแห่งพุทธะอยู่แล้ว จึงต้องนำพา ผู้ฟังให้ไปสัมผัสกับ “ความจริง” คือผู้ประสบทุกข์ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล สถานเลี้ยงเด็ก กำพร้า เด็กพิการ สถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสงสาร เมตตา
- **ทำทันที** กระตุ้นให้ผู้ฟังลงมือกระทำ “ความดี” ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์เหล่านั้น ทั้งด้วยวัตถุและจิตใจ เปรียบดังการงอกของเมล็ดพันธุ์แห่งความดี
- **สนับสนุนและทำซ้ำ** มีพื้นที่ให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์คุณธรรมของแต่ละคน เพื่อให้เกิด “ความงาม” ในจิตใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการสนับสนุนให้ทำกิจกรรมซ้ำเป็นประจำ เพื่อบ่มเพาะความดีงามให้เติบโตแข็งแรง

รายละเอียด/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ครูนานาวาทธรรม/นิทาน/วิทัศน์/เหตุการณ์ที่น่าสนใจที่เป็นข้อคิดในการดำเนินชีวิตมาแล้วให้ฟัง/ให้ชม

2. ให้นักเรียนวาดรูป/เรียงความ/เขียนแผนผังความคิด/แสดงละคร/สรุปเรื่องที่ได้ฟัง/ชม หรือทำกิจกรรมในใบงานที่กำหนด

4. นักเรียนเก็บผลงานในแฟ้มสะสมผลงาน

3. ให้นักเรียนนำเสนอผลงานในรูปของการจัดบอร์ด/แสดงผลงาน

5.2 กิจกรรมจริยศิลป์ศึกษา

จริยศิลป์ศึกษา เป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม คุณงามความดีที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคล ศิลปะเป็นเรื่องของความงามของสิ่งต่างที่เกิดขึ้นกับตัวเราและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา จริยศิลป์ศึกษา จึงเป็นเรื่องของความงามที่เกิดจากการทำจิตใจให้สงบ มีสมาธิ แล้วใช้สมาธิอันแน่วแน่มั่นสร้างสรรคสิ่งสวยงามตามความต้องการของเรา กิจกรรมจริยศิลป์ศึกษาจึงเป็นกิจกรรมการทำงานหรือสร้างสรรค์ผลงานให้งดงามโดยใช้สมาธิ สติ จิตที่สงบในการทำงาน

รายละเอียด/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ให้นักเรียนเลือกกิจกรรมจริยศิลป์ศึกษาที่นักเรียนสนใจ
2. ให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานที่นักเรียนสนใจในวัน เวลาที่กำหนด
3. นำเสนอผลงานโดยการนำเสนอหน้าชั้นเรียน/จัดนิทรรศการ/จัดป้ายนิเทศ
4. เลือกผลงานที่ดีและมีคุณภาพมอบให้คนที่เรารัก เช่น พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ครู อาจารย์ หรือเพื่อน ตามโอกาสและวาระต่าง ๆ เช่น ปีใหม่ วันพ่อ วันแม่ วันแห่งความรัก เพื่อปลูกฝังความกตัญญู การบริการผู้อื่น

5.3 กิจกรรมจิตอาสา

กิจกรรมจิตอาสาเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการดูแลโรงเรียน ด้านความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ร่มรื่น สวยงาม การสมัครเป็นอาสาสมัคร เพื่อดูแลช่วยเหลือโรงเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการฝึกนักเรียนให้มีจิตสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน ส่งเสริมคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ความสามัคคี การทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

รายละเอียด/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมคณะครู นักเรียน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินงาน
2. กำหนดกิจกรรมจิตอาสาที่นักเรียนเข้าร่วม ดังนี้
 - 2.1 อาสาสมัครสาธารณสุขโรงเรียน
 - 2.2 อาสาสมัครห้องสมุด
 - 2.3 ตาวิเศษ (เฝ้าระวังการปิดน้ำ – ไฟ เมื่อเลิกใช้ การเก็บขยะ)
 - 2.4 อาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่นตามโอกาสวาระ

2.5 การดูแลรับผิดชอบบริเวณโรงเรียน โดยการแบ่งเขตและมอบหมายพื้นที่ให้รับผิดชอบ แบ่งนักเรียนตามชั้นเรียน โดยมีครูประจำชั้นเป็นที่ปรึกษา การทำความสะอาดห้องเรียน การมีจิตสาธารณะต่อครอบครัว โรงเรียนและชุมชน

3. ครู/คณะกรรมการนักเรียนที่รับผิดชอบนำนักเรียนดำเนินตามงานที่กำหนดไว้
4. นักเรียนบันทึกกิจกรรมที่ตนทำลงสมุดบันทึกความดีของตนเอง
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน
6. สรุปผลการดำเนินงานและรายงานผลแก่ผู้บริหารโรงเรียนต่อไป
7. นำผลสรุปการปฏิบัติงานเสนอผู้บริหารโรงเรียน

5.4 กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต

คุณธรรม เป็นคุณความดีที่เกิดขึ้นในจิตสำนึกของคน เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมของคนในทางที่ดีงาม ทำให้สังคมอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มุ่งร้ายต่อกัน แต่กลับช่วยเหลือเกื้อกูล มีเมตตาต่อกัน หากคนในสังคมขาดคุณธรรมในจิตใจแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างจะเสื่อมลง หาความสุขไม่ได้ กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่ออบรม ให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติให้นักเรียนเป็นคนดี มีศีลธรรมอันดีงาม

รายละเอียด/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ครูนำเสนอกิจกรรมคุณธรรมนำชีวิตตามตารางกิจกรรมที่คณะกรรมการดำเนินงานกำหนดไว้ โดยมีกิจกรรมดังนี้
 - ให้ความรู้ แนวคิด แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรมจริยธรรม
 - วาดรูป/เรียงความ/เขียนแผนผังความคิด/แสดงละคร/สรุปเรื่องที่ได้ฟัง/ชมหรือทำกิจกรรมในใบงานที่กำหนด

- นำเสนอผลงาน/สรุปความรู้ แนวคิดที่นักเรียนได้รับ

2. นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงธรรม อบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามโอกาส
3. นักเรียนรักษาศีล ปฏิบัติธรรมในวันพระ
4. การจัดค่ายคุณธรรมให้นักเรียน
5. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดกิจกรรม เสนอผู้บริหารโรงเรียนทราบ

5.5 กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัย

กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัย เป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนมีวินัยในเรื่องการควบคุมกาย วาจา และใจ การตรงต่อเวลา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ประพฤติตนเป็นคนดี ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียนและสังคม

การสร้างนักเรียนให้มีระเบียบวินัย เคารพกฎ ระเบียบของสังคม ต้องเริ่มด้วยการสร้างวินัย ด้วยการปฏิบัติตนหรือการควบคุมตนทั้งกาย วาจา ใจ และยอมรับกฎ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี เคารพสิทธิของผู้อื่น ตรงต่อเวลา หากนักเรียนสามารถปฏิบัติตนดังกล่าวได้เป็นอย่างดีก็จะส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สงบสุข บังเกิดผลดี มีระเบียบวินัยตามที่โรงเรียนต้องการ

รายละเอียด/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. แบ่งนักเรียนออกเป็นชั้นและกำหนดการเข้าแถวเพื่อปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธงในตอนเช้าและเดินกลับชั้นเรียน โดยให้นักเรียนเข้าแถวหน้าเสาธงเป็นรายชั้น มีคณะกรรมการนักเรียนที่เป็นตัวแทนแต่ละชั้นร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติกิจกรรม หลังเข้าแถว เคารพธงชาติ สวดมนต์ กล่าวคำปฏิญาณตน แม่เมตตา นักเรียนจะนำเสนอข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ครูเวรประจำวันให้ข้อคิดและปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามในด้านการเรียน ด้านความประพฤติและการอยู่ร่วมกันในสังคม .

2. นักเรียนเดินเข้าแถวกลับห้องเรียนอย่างเป็นระเบียบ

3. นักเรียนบันทึกผลการปฏิบัติงานของตนเองที่ปฏิบัติกิจกรรม ในแต่ละวัน
รายงานต่อครูประจำชั้น

4. ครูทุกคนเคารพธงชาติร่วมกับนักเรียนทุกวันหน้าเสาธงเป็นประจำ ครูประจำชั้น และครูเวรประจำวันดูแลติดตามผล โดยการสังเกตการณ์ปฏิบัติตนขณะเข้าแถวเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ สวดมนต์ เดินแถวมาเข้าแถวเคารพธงชาติ เดินแถวกลับชั้นเรียน

5. นิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรม โดยให้ครูเวรประจำวันบันทึกการปฏิบัติกิจกรรมเสนอผู้บริหารโรงเรียนทราบทุกวัน

5.6 กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต

คุณธรรม เป็นคุณความดีที่เกิดขึ้นในจิตสำนึกของคน เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมของคนในทางที่ดีงาม ทำให้สังคมอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มุ่งร้ายต่อกัน แต่กลับช่วยเหลือเกื้อกูล มีเมตตาต่อกัน หากคนในสังคมขาดคุณธรรมในจิตใจแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างจะเสื่อมลง หาความสุขไม่ได้ กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิตเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่ออบรมให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติให้นักเรียนเป็นคนดี มีศีลธรรมอันดีงาม

รายละเอียด/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมคณะครู นักเรียน เพื่อชี้แจงปัญหาและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
2. การดำเนินกิจกรรม ทุกเช้าวันศุกร์ โดยครูประจำชั้นเป็นผู้รับผิดชอบนักเรียนในประจำชั้นของตนเอง โดยดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามหัวข้อที่คณะกรรมการดำเนินงานกำหนดไว้
3. นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงธรรม อบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตลอดจนการจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมให้แก่นักเรียน
4. รณรงค์ให้นักเรียนรักษาศีล ปฏิบัติธรรมในวันพระ
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล โดยบันทึกลงในแบบบันทึกกิจกรรม
6. รายงานผลการดำเนินงานให้ผู้บริหารโรงเรียนรับทราบ

5.7 กิจกรรมพัฒนาสมาธิเสริมปัญญา

การฝึกควบคุมจิตให้สงบจะเป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา สามารถกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วถูกต้อง เกิดผลดีแก่ตนเองและส่วนรวม การฝึกฝนจิตให้มีสมาธิของนักเรียนเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักควบคุมกาย วาจา และใจ โดยเฉพาะจิตใจ การทำงานทุกอย่างถ้าจิตใจมีสมาธิจะทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ การฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักควบคุมจิตใจให้สงบจดจ่อในหน้าที่จะทำให้ผลงานประสบผลสำเร็จในกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งสมาธิเป็นสิ่งที่เราควบคุมและฝึกปฏิบัติได้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และรู้จักควบคุมจิตใจ ได้ฝึกปฏิบัติการฝึกสมาธิจิตอย่างถูกต้องอย่างต่อเนื่อง จึงได้จัดกิจกรรมฝึกสมาธิสำหรับนักเรียนขึ้น

รายละเอียด/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมคณะครู นักเรียน ชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดของกิจกรรมตามปฏิทินการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละวัน เริ่มจากโดยกำหนดให้นักเรียนสมาทานศีล นั่งสมาธิ และแผ่เมตตา ก่อนเข้าเรียนในภาคบ่ายทุกวัน วันละประมาณ 15 นาที
2. บันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมสมาธิ
3. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

5.8 กิจกรรมสวดมนต์สุดสัปดาห์

กิจกรรมสวดมนต์สุดสัปดาห์เป็นกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่สืบเนื่องกันมาเป็นเวลานานหลายยุคหลายสมัย โดยให้นักเรียนทุกคนสวดมนต์ในชั่วโมงสุดท้ายของวันศุกร์สุดสัปดาห์ การสวดมนต์จะเป็นการสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ เป็นบทสวดมนต์บูชาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ บูชาพระคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์ หลังจากนั้นครูจะ

อบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน ครูที่รับผิดชอบสามารถสอดแทรกและปลูกฝังคุณธรรม
จริยธรรมได้ทุกหัวข้อ ก่อนเสร็จสิ้นกิจกรรมจะมีการร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี

รายละเอียด/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมคณะครู นักเรียน ชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดของกิจกรรม กำหนดหัวข้อ
ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาให้แก่นักเรียน

2. จัดทำปฏิทินการปฏิบัติกิจกรรม และกำหนดตารางครูผู้รับผิดชอบ

3. ดำเนินกิจกรรมตามปฏิทิน

4. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน โดยให้ครูผู้รับผิดชอบแต่ละ
สัปดาห์บันทึกการปฏิบัติกิจกรรมเสนอผู้บริหารโรงเรียนทราบ

6. ผู้รับผิดชอบและวัน/เวลาในการจัดกิจกรรมประจำวัน

โรงเรียนกำหนดให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโดยให้เลือกกิจกรรมตามความ
ถนัดและความสนใจและใช้เวลา 08.30 – 09.00 น. ในการจัดกิจกรรมประจำวัน รายละเอียดดังนี้

6.1 ผู้รับผิดชอบกิจกรรมประจำวัน

6.1.1 กิจกรรมนิทานธรรมะ/วาจาธรรม ประกอบด้วย

6.1.1.1 นายณัฏฐพงษ์ พะโยธ

6.1.1.2 น.ส.อนิธ ศาลกลาง

6.1.1.3 นายอภิรักษ์ รวยกระป๋อง

6.1.2 กิจกรรมจริยศิลป์ศึกษา ประกอบด้วย

6.1.2.1 นายพีรพล ดาวโสง

6.1.2.2 นางคณิจิต จุฬิมาย

6.1.2.3 นายกิตติศักดิ์ พุทธิพันธ์นันท์

6.1.3 กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต ผู้รับผิดชอบคือ ครูประจำชั้นทุกคน

6.1.4 กิจกรรมจิตอาสา ผู้รับผิดชอบคือ ครูประจำชั้นและครูเวรประจำวัน

6.1.5 กิจกรรมเข้าแถวดีมีวินัยได้คุณธรรม ผู้รับผิดชอบคือ ครูเวรประจำวัน

6.1.6 กิจกรรมพัฒนาสมาธิ เสริมปัญญา ผู้รับผิดชอบคือ นายณัฏฐพงษ์ พะโยธ

6.1.7 กิจกรรมสวดมนต์สุสัปดาห์ ผู้รับผิดชอบคือ ครูเวรประจำวัน

6.2 วัน/เวลาในการจัดกิจกรรมประจำวัน

โรงเรียนกำหนดจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทุกวัน ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 วัน/เวลาในการจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรม	วัน/นักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย				
	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์
กิจกรรมวาทกรรม - คุณธรรม	ช่วงชั้น 1	ช่วงชั้น 2	ช่วงชั้น 3	-	-
กิจกรรมจริยศิลป์ศึกษา	ช่วงชั้น 2	ช่วงชั้น 3	-	ช่วงชั้น 1	-
กิจกรรมคุณธรรมนำชีวิต	-	-	-	-	ทุกระดับชั้น
กิจกรรมจิตอาสา	ทุกช่วงชั้น (07.30 – 08.00 น.) และตามโอกาส				
กิจกรรมเข้าแถวตักน้ำดื่มได้คุณธรรม	ทุกช่วงชั้น (08.00 – 08.30 น.)				
กิจกรรมพัฒนาสมาธิ เสริมปัญญา	ทุกช่วงชั้น (12.45 – 13.00 น.)				
กิจกรรมสวดมนต์สุดสัปดาห์	-	-	-	-	ทุกระดับชั้น ชั่วโมง สุดท้าย

หมายเหตุ โรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมให้นักเรียนทุกระดับชั้น ยกเว้นชั้นอนุบาล แต่กลุ่มประชากรในการประเมินโครงการครั้งนี้คือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาประโยชน์ ต๊ะพงษ์ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการฝึกอบรมศีลธรรม ค่าคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สำหรับนักเรียน วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินโครงการฝึกอบรมศีลธรรม ค่าคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สำหรับนักเรียน ในองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน พระวิทยากร นักเรียน ผู้ปกครองผู้ผ่านการอบรมที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมศีลธรรม ค่าคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งสิ้น 239 คน ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการของผู้บริหาร ครูผู้สอน และพระวิทยากร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบย่อย พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบ ส่วนด้านผลผลิตของโครงการ นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนผู้ผ่านการอบรมมีความเห็นว่า นักเรียนผู้ผ่านการอบรมศีลธรรม ได้แก่ ศีล 5 และหน้าที่ 6 ไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก

บรรเลง รสจ๋า (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบสภาวะแวดล้อม(Context) ปัจจัยเบื้องต้น (Input) กระบวนการ (Process) การดำเนินงาน และผลผลิต (Product) ของโครงการ เปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนก่อนและหลังดำเนินการตามโครงการ และเพื่อทราบผลกระทบของโครงการ (Impact) ได้แก่ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ครู และโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 และครูโรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2549 ผลการประเมินพบว่า

1. การประเมินด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ ความคิดเห็นโดยรวมของผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกิจกรรมในโครงการ ความคิดเห็นโดยรวมของนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และครูเห็นว่า วัตถุประสงค์ของโครงการมีความเหมาะสม มีความชัดเจนเข้าใจง่ายสามารถนำไปปฏิบัติได้ ประเมินผลได้ มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน มีความต้องการในการจัดกิจกรรมในโครงการ อยู่ในระดับมากถึง มากที่สุด

2. การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น ความคิดเห็นโดยรวมของนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และครู พบว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เวลาและสถานที่ มีความเพียงพอและเหมาะสม อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ความคิดเห็นของนักเรียน ด้านปัจจัยเบื้องต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ด้านปัจจัยเบื้องต้นอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของครูด้านปัจจัยเบื้องต้น อยู่ในระดับมาก

3. การประเมินด้านกระบวนการของโครงการ ความคิดเห็นโดยรวมของนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครูในการดำเนินโครงการ มีการกำหนดแผนงานโครงการและการจัดกิจกรรมตามโครงการ การประชุม การมอบหมายงานให้รับผิดชอบ การกำกับติดตามประเมินผล และการประชาสัมพันธ์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักเรียน ด้านกระบวนการ ดำเนินโครงการ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของครู ด้านกระบวนการ ดำเนินโครงการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. การประเมินด้านผลผลิตของโครงการ ภายหลังการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2549 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครู มีความพึงพอใจในโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและด้านพฤติกรรมนักเรียน ได้แก่ มีความรับผิดชอบและมีระเบียบวินัย มีความประหยัดและอดออม มีสัมมาคารวะ มีความสามัคคี มีความเมตตาและกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกในการ

อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีความมุ่งมั่นและอดุสาหะ กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ความเป็นประชาธิปไตย มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีการนำหลักธรรมในศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในภาพรวม อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง นักเรียน ด้านผลผลิต สอดคล้องกันคือ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด แต่ความคิดเห็นของครู ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม พบว่า พฤติกรรมจริยธรรมหลัง และก่อนการดำเนินโครงการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลกระทบของโครงการ พบว่า โรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ ครูและนักเรียนได้รับเกียรติบัตร ยกย่องชมเชยจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 1 และหน่วยงานอื่นจำนวนมาก ประชาชนมีความศรัทธานำบุตรหลานมาเข้าเรียน จำนวนมาก

ทองศักดิ์ เจริญชัย (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการเสริมสร้างและพัฒนา คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในโรงเรียนบ้านดงแสนตอ การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผล การดำเนินโครงการเสริมสร้าง และพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในโรงเรียนบ้านดงแสนตอ โดยการประยุกต์รูปแบบการประเมินแบบ “ชิปปี้โมเดล” (CIPP Model) 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย นำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และเปรียบเทียบผลการดำเนินโครงการเสริมสร้าง และ พัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการในนักเรียนที่ศึกษาในระดับช่วงชั้นที่แตกต่างกัน ด้านผลผลิต 8 ด้านคือ ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้านความมีน้ำใจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูจำนวน 19 คน และนักเรียนจำนวน 94 คน รวมจำนวน 113 คน ในปีการศึกษา 2550 ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่ง ชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผลการดำเนินโครงการ เสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน และคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการสำหรับนักเรียน ด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความสะอาด ด้านความมีน้ำใจ และด้านความมีวินัย และอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน เรียงตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความสามัคคี ด้านความ ซื่อสัตย์ ด้านความขยัน ด้านความสุภาพ และด้านความประหยัด และเมื่อเปรียบเทียบผลการดำเนิน โครงการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ระหว่างนักเรียนที่ศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ แตกต่างกันในด้านผลผลิตทั้ง 8 ด้านโดยรวมพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความแตกต่างกัน 2 ด้าน คือ ด้านความประหยัด และด้านความมีวินัย ส่วนอีก 6 ด้าน คือ ด้านความขยัน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้าน ความมีน้ำใจไม่มีความแตกต่างกัน

ทวิศักดิ์ อริยวัฒนวงศ์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนานิพนธ์นักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา วัดอุปถัมภ์ 1) เพื่อประเมินการดำเนินงานโครงการพัฒนานิพนธ์นักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนใน 5 ด้านคือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Product) และด้านผลกระทบ (Impact) 2) เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนานิพนธ์นักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน และนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อโครงการพัฒนานิพนธ์นักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริบท (Context) หลักการวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการพัฒนานิพนธ์นักเรียน มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ มีความเพียงพออยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ (Process) กระบวนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การพัฒนาบุคลากร และการติดตามประเมินผล มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิต (Product) ความคิดเห็นของครูต่อการพัฒนานิพนธ์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ด้านผลกระทบ (Impact) ครูมีความพึงพอใจต่อการพัฒนานิพนธ์ของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการพัฒนานิพนธ์ของนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ด้านผลผลิต (Product) โดยภาพรวมนักเรียนมีวินัยในสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก

ปรัชญา ไชยโย (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองบัวราชบุรีบารุง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการดำเนินงานผลสัมฤทธิ์ของโครงการเกี่ยวกับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความมีวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ความประหยัด การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความเมตตา และความพึงพอใจของบุคลากร ในชุมชนที่มีต่อโครงการ และเพื่อประเมินผลกระทบของโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองบัวราชบุรีบารุงที่มีต่อโรงเรียน ผู้บริหาร คณะครูและนักเรียน ผลการประเมิน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านบริบทของโครงการเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการ กับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 นโยบายโรงเรียน และความต้องการจำเป็นของโรงเรียนมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ พบว่า มีความเหมาะสม/เพียงพอ อยู่ในระดับมาก ทุกโครงการ มีรายการที่มีความเหมาะสม/เพียงพอในระดับมากที่สุด คือ การสนับสนุนของฝ่ายบริหารและการสนับสนุนของผู้ปกครองและบุคลากรในชุมชน

3. ด้านกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และระดับมากที่สุด

4. ด้านผลสัมฤทธิ์ของโครงการ พบว่า

4.1 พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความมีวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความเมตตา อยู่ในระดับมาก และมีการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านความกตัญญูกตเวทีอยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 ความพึงพอใจของบุคลากรในชุมชนที่มีต่อโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองบัวราชบุรีราษฎร์บำรุง พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดให้มีโครงการเข้าค่ายอบรมพุทธบุตร มีความพึงพอใจที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

5. ด้านผลกระทบของโครงการ พบว่า มีผลกระทบต่อโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน โดยได้รับรางวัลและการยกย่องเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการและด้านคุณธรรมจริยธรรมจำนวนหลายรายการ

มัทวะ ฉัตรทอง (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 3 “เทศบาลอนุสรณ์” สังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) (ผลสัมฤทธิ์และผลกระทบ ของโครงการ) โดยมีกิจกรรมหลัก 7 กิจกรรม คือ กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมอบรมคุณธรรม- จริยธรรม กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรมออมทรัพย์ กิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรมกีฬาสัปดาห์ และ กิจกรรมเสริมสร้างระเบียบวินัยและรับผิดชอบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลในการดำเนินงานตามโครงการ ได้แก่ ครูโรงเรียนเทศบาล 3 “เทศบาลอนุสรณ์” ปีการศึกษา 2550 ที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงาน จำนวน 15 คน ครู จำนวน 59 คน นักเรียน จำนวน 489 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 489 คนโดยเป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนที่ได้กำหนดไว้ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ผลการประเมินสรุปได้ดังนี้

1. ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ของโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการดำเนินโครงการมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการดำเนินโครงการมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและ ค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ด้านกระบวนการ (Process) ของโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน นักเรียน ครู และผู้ปกครองนักเรียนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมสอดคล้องกันคือ อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ด้านผลสัมฤทธิ์ของโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน นักเรียนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออก ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนการพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

5. ด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ผลการประเมินเป็นดังนี้

5.1 ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

5.2 ระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนการพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

5.3 ระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนการพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ร้อยละของผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนปีการศึกษา ก่อนการพัฒนา (ปีการศึกษา 2549) และปีการศึกษาหลังการพัฒนา (ปีการศึกษา 2550) โดยภาพรวม

ปีการศึกษาหลังการพัฒนาจำนวนนักเรียนที่มีผลการประเมินระดับดีเยี่ยมและดี มีจำนวนมากกว่าปีการศึกษาก่อนการพัฒนา

จารุณี พวงศรี (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนถาวรานุกุล การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนถาวรานุกุล ในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต 2) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างพฤติกรรมทางคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ก่อนและหลัง การดำเนินโครงการ 3) เพื่อทราบความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมทางคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ภายหลังจากที่นักเรียนเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ปีการศึกษา 2550 ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 95 คน นักเรียน จำนวน 328 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 328 คน ผลการประเมินสรุปได้ดังนี้

1. ด้านบริบท พบว่า โครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนถาวรานุกุล มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาทั้งในระดับชาติ ระดับกระทรวง และระดับกรม และจากการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินงานโครงการดังกล่าว

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การวางแผนดำเนินงานโครงการ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรและงบประมาณ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ด้านกระบวนการ ได้แก่ การดำเนินงานตามแผนและการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านผลผลิต พบว่า

4.1 ความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อพฤติกรรมทางคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ภายหลังจากที่นักเรียนเข้าร่วมโครงการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

4.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 มีคะแนนเฉลี่ยข้อเท็จจริงที่แสดงออกถึงพฤติกรรมทางคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนหลังดำเนินการ สูงกว่าก่อนดำเนินการโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.3 ความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมทางคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ภายหลังจากที่นักเรียนเข้าร่วมโครงการมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก

มนูญ เพชรมีแก้ว (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยกิจกรรมคุณธรรม โรงเรียนนาคนาคูประชาสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินโครงการ และประเมินผลผลิตของโครงการ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนทั้งสิ้น 769 คน แบ่งเป็นครู จำนวน 38 คน นักเรียน จำนวน 731 คน ผลการประเมิน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านบริบทของโครงการ (Context Evaluation) พบว่า ทั้งในภาพรวมและรายข้อ ความจำเป็นและความสอดคล้องโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เป็นโครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รองลงมาคือ เป็นโครงการที่มีความสำคัญตอบสนองนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เป็นโครงการที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

2. ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ (Input Evaluation) พบว่า ทั้งภาพรวมและรายข้อ มีความพร้อมและความเพียงพอปัจจัยนำเข้าของโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการดำเนินโครงการ ได้มีการกำหนดนโยบาย และแนวปฏิบัติในการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการส่งเสริมการจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินงานตามโครงการ

3. ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ (Process Evaluation) พบว่า ทั้งภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ในการจัดกิจกรรมตามโครงการ ได้มีการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานราชการและเอกชน อย่างทั่วถึง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการ ได้มีการกำหนดเป้าหมายและระยะเวลาในดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน

4. ด้านผลผลิตของโครงการ (Product Evaluation) พบว่า

4.1 ผลผลิตของโครงการ ทั้งภาพรวมและรายข้อ ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลผลิตของโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าและประโยชน์ของค่านิยมที่ดีและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานราชการ เอกชน ต่างมีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อโรงเรียน

4.2 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามโครงการ ทั้งภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานตามโครงการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผลสำเร็จของโครงการที่มีต่อนักเรียน ครู โรงเรียน และชุมชน

4.3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานตามโครงการ ทั้งภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุดคือ การกำหนดรูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมตามโครงการ รองลงมาคือ การจัดโครงสร้างองค์กรและบุคลากรดำเนินโครงการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผลสำเร็จของโครงการที่มีต่อนักเรียน ครู โรงเรียน และชุมชน

4.4 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อผลการจัดกิจกรรมคุณธรรมตามโครงการทั้ง 16 กิจกรรม ทั้งภาพรวมและรายกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กิจกรรมวันแห่งความรัก ส่วนกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ กิจกรรมบทร้อยกรองเพื่อชาติไทย

4.5 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อผลการจัดกิจกรรมคุณธรรมตามโครงการทั้ง 16 กิจกรรม ทั้งภาพรวมและรายกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กิจกรรมวันแห่งความรัก รองลงมา ส่วนกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจต่ำสุดคือ กิจกรรมบทร้อยกรองเพื่อชาติไทย

4.6 ความพึงพอใจของครูและนักเรียนที่มีต่อผลการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ทั้งภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความมีวินัย รองลงมาคือ ความมีน้ำใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การบริโภคด้วยปัญญา

4.7 รางวัลเชิดชูเกียรติที่นักเรียน ครู ผู้บริหารหรือโรงเรียนได้รับ พบว่า ในภาพรวมการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยกิจกรรมคุณธรรม โรงเรียนนาคนาคประชาสรรค์ ปีการศึกษา 2549-2550 ส่งผลให้นักเรียน ครู ผู้บริหารหรือโรงเรียน ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติในระดับต่างๆ หลายรายการ เช่น นักเรียนรางวัลพระราชทาน นักเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม สถานศึกษาที่นำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้จะต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนและผู้ปกครอง

2. โครงการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยกิจกรรมคุณธรรม โรงเรียนนาคนาคประชาสรรค์ ควรกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ มีการประชาสัมพันธ์ การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ โดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมและมีการเตรียมการในระยะยาว

3. ในการจัดกิจกรรมการพัฒนา ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ควรส่งเสริมกิจกรรมที่มีลักษณะการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ดังกล่าวข้างต้นนั้น ใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม ซึ่งจะประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงานตามโครงการ และผลผลิตซึ่งจะประเมินคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประเมินความพึงพอใจที่เกิดจากการดำเนินโครงการ ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการประเมินได้ค้นพบองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน การดำเนินโครงการต่าง ๆ ทำให้ทราบว่ากิจกรรมหรือโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือไม่ มีประสิทธิภาพเพียงใด ผู้รายงานในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนได้จัดทำโครงการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม รูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้ทุกวัน จึงได้ประเมินโครงการ ดังกล่าวขึ้น โดยใช้รูปแบบประเมิน CIPP Model ผลที่ได้จากการประเมินโครงการครั้งนี้ จะเป็น ข้อเสนอแนะในการพิจารณาปรับปรุงและวางแผนพัฒนาโครงการนี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก่อให้เกิด คุณค่าและประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ทำให้นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และสังคมมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนและเชื่อมั่นว่าโรงเรียนสามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของชาติ อันจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ในอนาคต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การประเมินโครงการครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธอัสสัมชัญ ได้หวั่น ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้ดำเนินฝึกหัดโครงการ ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียนนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ดังนี้

- 1.1 ครู จำนวน 12 คน
- 1.2 นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 113 คน
- 1.3 ผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 113 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 2.1 ครู จำนวน 12 คน โดยใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่าง
- 2.2 นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 88 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 40) และใช้การสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)
- 2.3 ผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 88 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 40) และใช้การสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรายงาน เป็นแบบสอบถามที่ผู้รายงานได้สร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 4 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อบริบทของโครงการ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ

ชุดที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อปัจจัยนำเข้าของโครงการ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ

ชุดที่ 3 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

ชุดที่ 4 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลผลิตของโครงการ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ จำนวน 10 ข้อ

ในการประเมินโครงการครั้งนี้ ผู้รายงานได้กำหนดเป้าหมายสิ่งที่จะประเมิน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และแหล่งข้อมูล ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 รายการประเมิน เครื่องมือ และแหล่งข้อมูล ที่ใช้ในการประเมินโครงการ

รายการประเมิน	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล
ชุดที่ 1 บริบท สภาพแวดล้อม(Context) ของโครงการ	แบบสอบถาม	ครู
ชุดที่ 2 ปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการ	แบบสอบถาม	ครู
ชุดที่ 3 กระบวนการ (Process) ของโครงการ	แบบสอบถาม	ครู
ชุดที่ 4 ผลผลิต (Output) ของโครงการ		
ตอนที่ 1 คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน	แบบสอบถาม	- ครู - นักเรียน - ผู้ปกครองฯ
ตอนที่ 2 คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจาก การดำเนินโครงการ	แบบสอบถาม	- ครู - นักเรียน

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้รายงานได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักการและวิธีการประเมินโครงการ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ
2. ศึกษา ทบทวน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้วัน
3. ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 65) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
4. สร้างแบบสอบถาม โดยผู้รายงานได้สร้างขึ้น โดยได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และจากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ
 - 5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
 - 4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
 - 3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
 - 2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
 - 1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด
5. นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของสำนวนภาษา แล้วนำมาปรับปรุงให้ถูกต้อง
6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด หาค่าเฉลี่ยแล้วเทียบกับเกณฑ์ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 0.8 ถึง 1.0 โดยมีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้
 - + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อสอบถามนั้นประเมินได้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ประเมิน
 - 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อสอบถามนั้นประเมินได้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ประเมิน
 - 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อสอบถามนั้นประเมินไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ประเมินผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย
 1. ดร.กิตติพงษ์ โด่งพิมาย รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7
 2. นายวีระเดช เชื้อไชย ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสุริยาอุทัยพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

3. นายมานพ เอื้อศิลามงคล ผู้อำนวยการโรงเรียนนิคมพิมายศึกษา อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

4. นายสมจิตร เยี่ยงเสื่อ ผู้อำนวยการโรงเรียนกุลโน อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

5. นายสัมพันธ์ พุนศิริ ศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับครูโรงเรียน บ้านดงประชาชนกุล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนบ้านมะกอกที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 30 คน เพื่อหาค่า อำนาจจำแนก (Discrimination Power) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 94 - 96) ได้ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ดังนี้

ชุดที่ 1 ด้านบริบท	ค่าอำนาจจำแนก 0.40 – 0.92	ค่าความเชื่อมั่น 0.94
ชุดที่ 2 ด้านปัจจัยนำเข้า	ค่าอำนาจจำแนก 0.49 – 0.95	ค่าความเชื่อมั่น 0.98
ชุดที่ 3 ด้านกระบวนการ	ค่าอำนาจจำแนก 0.65 – 0.91	ค่าความเชื่อมั่น 0.98
ชุดที่ 4 ด้านผลผลิต	ค่าอำนาจจำแนก 0.51 – 0.89	ค่าความเชื่อมั่น 0.96

8. นำแบบสอบถามที่ไปทดลองใช้มาปรับปรุง แก้ไข และจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือจากโรงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังกลุ่มตัวอย่าง
2. ส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ได้แก่ ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม และให้ส่งแบบสอบถามคืนตามที่กำหนด
3. เมื่อครบกำหนดส่งคืนแบบสอบถาม ให้ติดตามทวงถามแบบสอบถามชุดที่ไม่ได้รับกลับคืนไปยังกลุ่มตัวอย่าง
4. ได้รับแบบสอบถามกลับคืน ดังนี้
 - 4.1 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจากครู จำนวน 12 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
 - 4.2 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจากนักเรียน จำนวน 88 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
 - 4.3 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจากผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 88 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้รายงานนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับที่ได้รับคืน
2. หาค่าความถี่และร้อยละของข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1
3. หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 – 6 เป็นรายข้อและรายด้าน หาค่าเฉลี่ย แปลความหมายข้อมูลเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด.2545 : 100)

ระดับคะแนน	ระดับความคิดเห็น/ระดับพฤติกรรม
1.00-1.50	ระดับน้อยที่สุด
1.51-2.50	ระดับน้อย
2.51-3.50	ระดับปานกลาง
3.51-4.50	ระดับมาก
4.51-5.00	ระดับมากที่สุด

สถิติที่ใช้ในการรายงานโครงการ

ผู้รายงานวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ
 - 1.1 การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ของแบบสอบถาม โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ คำนวณได้จากสูตร IOC (Index of Objective Congruency) ใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 105)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple Correlation Coefficient) โดยใช้ t - test ใช้สูตรคำนวณ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 87)

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2 + S_L^2}{N}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
	$\bar{X}_H$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มสูง
	$\bar{X}_L$	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
	S_H^2	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มสูง
	S_L^2	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำที่มีจำนวนเท่ากัน

1.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตร สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 96-99)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	k	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
	$\sum S_i^2$	แทน	ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

2. สถิติพื้นฐาน ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.1 ร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 105) ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมคะแนนในกลุ่ม
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 106)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน	คะแนนแต่ละตัว
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนในกลุ่ม
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษาได้ในวัน ครึ่งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการ โดยประเมินผลผลิตเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ ผู้รายงานขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 บริบทของโครงการ

ตอนที่ 3 ปัจจัยนำเข้าของโครงการ

ตอนที่ 4 กระบวนการดำเนินงานตามโครงการ

ตอนที่ 5 ผลผลิตของโครงการ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามในการประเมินครั้งนี้ ได้แก่ ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก รายละเอียดดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ครูผู้รับผิดชอบโครงการ	12	6.38
นักเรียน	88	46.81
ผู้ปกครองนักเรียน	88	46.81
รวม	188	100

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นครู จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.38 นักเรียน จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 46.81 และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 46.81

ตอนที่ 2 บริบทของโครงการ

ผลการวิเคราะห์บริบทของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้หวั่น กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู จำนวน 12 คน รายละเอียด ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ผลการประเมินบริบทของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างชัดเจน	4.75	0.45	มากที่สุด
2. โครงการสอดคล้องกับความต้องการของครู ผู้ปกครองและชุมชน	4.58	0.67	มากที่สุด
3. โครงการมีความเหมาะสมและมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา	4.83	0.39	มากที่สุด
4. โครงการสามารถแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน	4.33	0.65	มาก
5. หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด	4.17	0.83	มาก
6. หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน	4.75	0.45	มากที่สุด
7. วัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจนสอดคล้องกับวิธีดำเนินการ	4.67	0.49	มากที่สุด
8. วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน	4.50	0.67	มาก
9. กิจกรรมของโครงการสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้	4.67	0.49	มากที่สุด
10. กิจกรรมของโครงการช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้ดีขึ้น	4.58	0.51	มากที่สุด
11. สภาวะแวดล้อมของโรงเรียนมีความเหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินโครงการ	4.50	0.52	มาก
12. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินโครงการ	4.42	0.79	มาก
รวม	4.56	0.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่า บริบทของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.56 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 8 ข้อ และระดับมาก 4 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการมีความเหมาะสมและมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา ค่าเฉลี่ย 4.83 รองลงมาคือ โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.75 หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับสภาพ ค่าเฉลี่ย 4.75 เท่ากัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ค่าเฉลี่ย 4.17 รองลงมาคือ โครงการสามารถแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ค่าเฉลี่ย 4.33

ตอนที่ 3 ปัจจัยนำเข้าของโครงการ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้าโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษา ได้หวั่น กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู จำนวน 12 คน ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนบ้านมะกอก

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. มีแผนการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน	4.75	0.45	มากที่สุด
2. กิจกรรมในโครงการมีความเหมาะสมสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์	4.58	0.51	มากที่สุด
3. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม	4.42	0.67	มาก
4. ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบมีความพร้อมในการดำเนิน โครงการ	4.50	0.80	มาก
5. ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบมีความรู้ความเข้าใจและมี ความสามารถในการดำเนินโครงการ	4.42	0.67	มาก
6. บุคลากรในการดำเนินโครงการมีจำนวนเพียงพอ	4.17	0.72	มาก
7. บุคลากรในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม	3.92	0.67	มาก
8. งบประมาณในการดำเนินโครงการมีเพียงพอ	3.75	0.75	มาก

ตารางที่ 15 (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
11. เอกสารที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมในโครงการช่วยให้ นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม	4.08	0.67	มาก
12. มีอาคารสถานที่ในการปฏิบัติกิจกรรมของโครงการอย่าง เหมาะสมและเพียงพอ	4.42	0.67	มาก
9. มีวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในโครงการอย่างเพียงพอ	4.50	0.52	มาก
10. เอกสารที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมในโครงการมีความ เหมาะสมและเพียงพอ	4.50	0.67	มาก
รวม	4.33	0.41	มาก

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.33 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ และระดับมาก 12 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีแผนการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน ค่าเฉลี่ย 4.75 รองลงมาคือ กิจกรรมในโครงการมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ค่าเฉลี่ย 4.58 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ งบประมาณในการดำเนินโครงการมีเพียงพอค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย 3.75 รองลงมาคือ บุคลากรในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 3.92

ตอนที่ 4 กระบวนการดำเนินงานตามโครงการ

ผลการวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้หวั่น กลุ่มตัวอย่างคือ ครู จำนวน 12 คน ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอก

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. มีการวางแผนการดำเนินโครงการสู่การปฏิบัติ	4.67	0.49	มากที่สุด
2. มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบแก่บุคลากรในการดำเนินโครงการ	4.67	0.49	มากที่สุด
3. มีการให้ความรู้ ประชุมชี้แจง สื่อสารประชาสัมพันธ์ผู้รับผิดชอบ และผู้เกี่ยวข้องเข้าใจขั้นตอนและวิธีดำเนินการ	4.50	0.67	มาก
4. มีการกำหนดขั้นตอน รายละเอียดและวิธีดำเนินโครงการอย่างชัดเจนและเหมาะสม	3.83	0.94	มาก
5. รูปแบบการจัดกิจกรรมในโครงการช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม	4.33	0.65	มาก
6. กิจกรรมในโครงการช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ	4.42	0.67	มาก
7. ดำเนินกิจกรรมโครงการตามแผนและขั้นตอนการดำเนินการที่กำหนดไว้ในโครงการ	4.58	0.67	มากที่สุด
8. มีการนิเทศ กำกับ ติดตามและควบคุมการดำเนินงานตามโครงการ	4.17	0.72	มาก
9. มีการกำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาในการประเมินผลโครงการตามความเหมาะสม	4.50	0.67	มาก
10. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องด้วยวิธีการที่หลากหลายครบทุกกิจกรรม	4.17	0.72	มาก

ตารางที่ 16 (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
11. ขณะดำเนินงานตามโครงการมีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการ			
ดำเนินโครงการเมื่อพบว่าบกพร่อง	4.75	0.45	มากที่สุด
12. โรงเรียนมีการเผยแพร่และขยายผลการปฏิบัติกิจกรรม			
สู่ชุมชน	4.08	0.79	มาก
รวม	4.39	0.55	มาก

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า กระบวนการดำเนินงานตามโครงการมีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.39 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ และระดับมาก 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ขณะดำเนินงานตามโครงการมีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินโครงการเมื่อพบว่าบกพร่อง ค่าเฉลี่ย 4.75 รองลงมาคือ มีการวางแผนการดำเนินโครงการสู่การปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 4.67 และมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบแก่นุคลากรในการดำเนินโครงการ ค่าเฉลี่ย 4.67 เท่ากัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการกำหนดขั้นตอน รายละเอียดและวิธีดำเนินโครงการอย่างชัดเจนและเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 3.83 รองลงมาคือ โรงเรียนมีการเผยแพร่และขยายผลการปฏิบัติกิจกรรมสู่ชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.08

ตอนที่ 5 ผลผลิตของโครงการ

ผลการวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ ได้หวั่น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 12 คน นักเรียน จำนวน 88 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 88 คน รวมทั้งสิ้น 188 คน ดังตารางที่ 17-18

ตารางที่ 17 ผลการประเมินคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นรายด้านและโดยรวม

คุณธรรมจริยธรรม	ครู			นักเรียน			ผู้ปกครอง			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. ความมีวินัย	4.29	0.78	มาก	4.02	0.60	มาก	4.03	0.61	มาก	4.04	0.65	มาก
2. ความรับผิดชอบ	3.88	0.61	มาก	3.97	0.70	มาก	3.70	0.67	มาก	3.84	0.69	มาก
3. ความซื่อสัตย์	4.04	0.69	มาก	3.95	0.64	มาก	3.88	0.72	มาก	3.92	0.68	มาก
4. ความซื่อสัตย์	4.21	0.81	มาก	3.70	0.76	มาก	4.11	0.68	มาก	3.93	0.75	มาก
5. ความมีสติและละเอียดรอบคอบ	4.29	0.72	มาก	4.02	0.67	มาก	4.14	0.55	มาก	4.09	0.62	มาก
6. ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่และเสียสละ	4.21	0.78	มาก	4.06	0.69	มาก	3.98	0.65	มาก	4.03	0.68	มาก
7. ความสุภาพ	4.42	0.63	มาก	3.93	0.73	มาก	4.11	0.67	มาก	4.05	0.70	มาก
8. ความยุติธรรม	4.33	0.49	มาก	3.85	0.71	มาก	3.96	0.70	มาก	3.93	0.70	มาก
9. ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม	4.38	0.57	มาก	3.87	0.65	มาก	3.97	0.70	มาก	3.95	0.66	มาก
10. ความสามัคคี	4.33	0.44	มาก	3.94	0.76	มาก	4.09	0.61	มาก	4.04	0.68	มาก
รวมทุกด้าน	4.24	0.54	มาก	3.93	0.52	มาก	4.00	0.50	มาก	3.98	0.51	มาก

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.98 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ค่าเฉลี่ย 4.09 รองลงมาคือ ความสุภาพ ค่าเฉลี่ย 4.05 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ย 3.84 รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ 3.92 และเมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม ผลการประเมินเป็นดังนี้

ครูมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.24 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความสุภาพ ค่าเฉลี่ย 4.42 รองลงมาคือความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ค่าเฉลี่ย 4.38 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ย 3.88 รองลงมาคือ ความขยัน ค่าเฉลี่ย 4.04

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.93 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ค่าเฉลี่ย 4.06 รองลงมาคือ ความมีวินัย ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ค่าเฉลี่ย 4.02 เท่ากัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความซื่อสัตย์ ค่าเฉลี่ย 3.70 รองลงมาคือ ความยุติธรรม ค่าเฉลี่ย 3.85

ผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.00 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ค่าเฉลี่ย 4.14 รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ ค่าเฉลี่ย 4.11 และ ความสุภาพ ค่าเฉลี่ย 4.11 เท่ากัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ย 3.70 รองลงมาคือ ความขยัน ค่าเฉลี่ย 3.88

ตารางที่ 18 ผลการประเมินคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกเป็นรายด้านและรายข้อ

คุณธรรมจริยธรรม	ระดับคุณธรรมจริยธรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
ความมีวินัย			
1. นักเรียนปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือกติกาต่าง ๆ ของครอบครัว สถานศึกษา ชุมชนและประเทศชาติ	3.98	0.72	มาก
2. นักเรียนรักษาร่างกาย เสื้อผ้า สิ่งของเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมให้สะอาด สวยงาม และเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ	4.11	0.77	มาก
รวมด้านความมีวินัย	4.04	0.65	มาก
ความรับผิดชอบ			
3. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งหน้าที่เกี่ยวกับตนเองและหน้าที่ต่อส่วนร่วม ทำงานหรือภารกิจที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ	3.81	0.79	มาก
4. นักเรียนมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายจนเป็นผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น	3.86	0.88	มาก
รวมด้านความรับผิดชอบ	3.84	0.69	มาก
ความขยัน			
5. นักเรียนมีความมุ่งมั่น เพียรพยายามทั้งในด้านการเรียนและด้านการทำงาน ทำงานจนสำเร็จ	3.81	0.84	มาก
6. นักเรียนมีความอดทนต่ออุปสรรคและความยากลำบากทั้งในด้านการเรียน และด้านการทำงานที่ได้มอบหมายโดยไม่ท้อถอย	4.03	0.77	มาก
รวมด้านความขยัน	3.92	0.68	มาก

ตารางที่ 18 (ต่อ)

คุณธรรมจริยธรรม	ระดับคุณธรรมจริยธรรม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ
ความซื่อสัตย์			
7. นักเรียนเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา ต่อหน้าที่ รักษาคำพูด มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ไม่พูดปด ไม่โลก ไม่ลักขโมย	4.04	0.85	มาก
8. นักเรียนเป็นผู้ที่ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่หลอกลวงผู้อื่น ไม่ทุจริตในการสอบ ไม่ลอกการบ้านเพื่อน	3.81	0.88	มาก
รวมด้านความซื่อสัตย์	3.93	0.75	มาก
ความมีสติและละเอียดรอบคอบ			
9. นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักทำจิตใจให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส	3.97	0.80	มาก
10. นักเรียนมีความละเอียดรอบคอบในการตัดสินใจและการทำกิจการงานต่าง ๆ	4.21	0.75	มาก
รวมด้านความมีสติและละเอียดรอบคอบ	4.09	0.62	มาก
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ			
11. นักเรียนเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และรู้จักเสียสละไม่เห็นแก่ตัว	4.05	0.81	มาก
12. นักเรียนเป็นผู้ที่ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักแบ่งปันสิ่งของ เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ	4.02	0.80	มาก
รวมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ	4.03	0.68	มาก
ความสุภาพ			
13. นักเรียนมีกิริยามารยาทเรียบร้อย อ่อนโยน มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อม ถ่อมตน วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย	3.90	0.80	มาก
14. นักเรียนแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับสถานภาพและกาลเทศะ	4.19	0.82	มาก
รวมด้านความสุภาพ	4.05	0.70	มาก

ตารางที่ 18 (ต่อ)

คุณธรรมจริยธรรม	ระดับคุณธรรมจริยธรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
ความยุติธรรม			
15. นักเรียนมีความยุติธรรม เทียงตรง ตัดสินปัญหาด้วยใจเป็นกลาง รักความถูกต้อง ไม่ลำเอียง	3.78	0.83	มาก
16. นักเรียนรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อความถูกต้องและความสงบสุข ของส่วนรวม ไม่เอาเปรียบหรือถืออภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น	4.09	0.85	มาก
รวมด้านความยุติธรรม	3.93	0.70	มาก
ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม			
17. นักเรียนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม รักษาและปกป้องสาธารณสมบัติ ไม่นำของส่วนรวมมาใช้ส่วนตัว	4.09	0.78	มาก
18. นักเรียนอาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ให้เกิดขึ้น ในครอบครัว สถานศึกษา ชุมชนและสังคม	3.81	0.82	มาก
รวมด้านความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม	3.95	0.66	มาก
ความสามัคคี			
19. มีความรัก ความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะ ไม่ทะเลาะวิวาท	4.04	0.78	มาก
20. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แก้ปัญหา ความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและสมานฉันท์	4.03	0.82	มาก
รวมด้านความสามัคคี	4.04	0.68	มาก
รวมทุกด้าน	3.98	0.51	มาก

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่า คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.98 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับคุณธรรมจริยธรรมด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้คือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ค่าเฉลี่ย 4.09 ความสุภาพ ค่าเฉลี่ย 4.05 ความมีวินัย ค่าเฉลี่ย 4.04 ความสามัคคี ค่าเฉลี่ย 4.04 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ค่าเฉลี่ย 4.03 ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ค่าเฉลี่ย 3.95 ความซื่อสัตย์ ค่าเฉลี่ย 3.93 ความยุติธรรม ค่าเฉลี่ย 3.93 ความขยัน ค่าเฉลี่ย 3.92 และ ความรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ย 3.84

ตารางที่ 19 ผลการประเมินคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก จำแนกตามสถานภาพผู้ตอบ
แบบสอบถาม เป็นรายข้อและโดยรวม

รายการ	คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ								
	ครู			นักเรียน			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ
1. สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้กับปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ	4.50	0.80	มาก	3.98	0.69	มาก	4.04	0.72	มาก
2. สามารถเลือกแนวทางและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม	4.42	0.67	มาก	3.90	0.80	มาก	3.96	0.80	มาก
3. สามารถนำหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน	4.42	0.79	มาก	3.66	0.81	มาก	3.75	0.85	มาก
4. สามารถรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และนำมาปรับและประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ	4.33	0.89	มาก	3.94	0.94	มาก	3.99	0.94	มาก
5. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.25	0.75	มาก	3.92	0.94	มาก	3.96	0.92	มาก
6. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ	4.00	0.85	มาก	3.92	0.86	มาก	3.93	0.86	มาก
7. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและครอบครัว	4.17	0.83	มาก	3.90	0.92	มาก	3.93	0.91	มาก
8. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน	4.67	0.65	มากที่สุด	3.91	0.83	มาก	4.00	0.84	มาก
9. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น	4.33	0.65	มาก	3.92	0.96	มาก	3.97	0.94	มาก
10. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเวลา	4.58	0.67	มากที่สุด	3.68	0.89	มาก	3.79	0.91	มาก
รวม	4.37	0.48	มาก	3.87	0.63	มาก	3.93	0.64	มาก

จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่า คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.93 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้กับปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ ค่าเฉลี่ย 4.04 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนให้มีความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ย 4.00 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถนำหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน ค่าเฉลี่ย 3.75 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ เวลา ค่าเฉลี่ย 3.79

ครูมีความคิดเห็นว่า คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.37 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ และระดับมาก 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนให้มีความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ย 4.67 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเวลา ค่าเฉลี่ย 4.58 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ค่าเฉลี่ย 4.00 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและครอบครัว ค่าเฉลี่ย 4.17

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.87 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้กับปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ ค่าเฉลี่ย 3.98 รองลงมาคือ สามารถรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และนำมาปรับและประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ค่าเฉลี่ย 3.94 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถนำหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน ค่าเฉลี่ย 3.66 รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเวลา ค่าเฉลี่ย 3.68

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธอัสสัมชัญ ในครั้งนี้ผู้รายงานได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อประเมินความเหมาะสมของบริบทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการ
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานของโครงการ
4. เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการ ในเรื่องต่อไปนี้

4.1 คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จำนวน 10 ด้าน คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความสุภาพ ความยุติธรรม ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและความสามัคคี

4.2 ความรู้หรือประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

1. ประชากร ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ดังนี้

- 1.1 ครู จำนวน 12 คน
- 1.2 นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 113 คน
- 1.3 ผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 113 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 2.1 ครู จำนวน 12 คน โดยใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่าง
- 2.2 นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 88 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 40) และใช้การสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)
- 2.3 ผู้ปกครองนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 88 คน โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 40) และใช้การสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการรายงาน เป็นแบบสอบถามที่ผู้รายงานได้สร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 4 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อบริบทของโครงการ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ

ชุดที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อปัจจัยนำเข้าของโครงการ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ

ชุดที่ 3 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

ชุดที่ 4 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลผลิตของโครงการ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ จำนวน 10 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้รายงานนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับที่ได้รับคืน
2. หาค่าความถี่และร้อยละของข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1
3. หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 – 6 เป็นรายข้อและรายด้าน แปลความหมายข้อมูลเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 100)

ระดับคะแนน	ระดับความคิดเห็น/ระดับพฤติกรรม
1.00-1.50	ระดับน้อยที่สุด
1.51-2.50	ระดับน้อย
2.51-3.50	ระดับปานกลาง
3.51-4.50	ระดับมาก
4.51-5.00	ระดับมากที่สุด

สรุปผลการประเมินโครงการ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นของครู นักเรียน และผู้ปกครอง นักเรียนที่มีต่อโครงการโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษา สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. บริบทของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 8 ข้อ และระดับมาก 4 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการมีความเหมาะสมและมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด

2. ปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ และระดับมาก 12 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีแผนการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ งบประมาณในการดำเนินโครงการมีเพียงพอ

3. กระบวนการดำเนินงานตามโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ และระดับมาก 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ขณะดำเนินงานตามโครงการ มีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการ ดำเนินโครงการเมื่อพบว่าบกพร่อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการกำหนดขั้นตอน รายละเอียดและวิธีดำเนินโครงการอย่างชัดเจนและเหมาะสม

4. คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ รองลงมาคือ ความสุภาพ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรับผิดชอบ รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ และเมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม ผลการประเมินเป็นดังนี้

ครูมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความสุภาพ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรับผิดชอบ

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความซื่อสัตย์

ผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรับผิดชอบ

เมื่อเรียงลำดับคุณธรรมจริยธรรมด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาค่าเฉลี่ยน้อย สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้คือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความสุภาพ ความมีวินัย ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความขยัน และความรับผิดชอบ

5. คุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้กับปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถนำหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน เมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม ผลการประเมินเป็นดังนี้

ครูมีความคิดเห็นว่า คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้กับปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สามารถนำหลักการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน

อภิปรายผล

จากผลการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรักษา ได้เห็นว่ามีประเด็นที่น่าสนใจควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการประเมินของมัทวะ ฉัตรทอง (2551 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 3 “เทศบาลอนุสรณ์” สังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และสอดคล้องกับ มนูญ เพชรมีแก้ว (2552 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้

ทำการประเมินโครงการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยกิจกรรมคุณธรรม โรงเรียนนาคนูนประชาสรรค์ พบว่า ด้านบริบทของโครงการ มีความจำเป็นและความสอดคล้องโครงการ ทั้งในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครอง ประชุมหารือร่วมกันระหว่างคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ผลสรุปการดำเนินงานจากแผนปฏิบัติการในปีการศึกษาที่ผ่านมา ตลอดจนนำ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 ซึ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนเป็นนโยบายสำคัญ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างเห็นพ้องที่จะให้การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนเป็นนโยบายที่สำคัญของโรงเรียนเช่นเดียวกัน

2. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการประเมินของพระมหาประโยชน์ ตีะพงษ์ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมิน โครงการฝึกอบรมศีลธรรม ค่าคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สำหรับนักเรียน ทนงศักดิ์ เจริญชัย (2550 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการประเมินโครงการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในโรงเรียนบ้านดงแสนตอ ทวีศักดิ์ อริยวัฒน์วงศ์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมิน โครงการพัฒนาวินัยนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ปรัชญา ไชยโย (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการ ประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองบัว ราษฎร์บำรุง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และยังสอดคล้องกับผล การประเมินของจารุณี พ่วงศรี (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนถาวรานุกุล ผลการประเมินดังกล่าวข้างต้น พบว่า ปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนวางแผนการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน มีกิจกรรมในโครงการ ที่เหมาะสม ผู้บริหารและครูมีความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจ และมีความสามารถในการดำเนิน กิจกรรมในโครงการ และเนื่องจากโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนเป็นโครงการที่ทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ จึงได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี

3. ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการมีความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ใน ระดับมาก สอดคล้องกับผลการประเมินของพระมหาประโยชน์ ตีะพงษ์ (2549 : บทคัดย่อ) ทนงศักดิ์ เจริญชัย (2550 : บทคัดย่อ) ทวีศักดิ์ อริยวัฒน์วงศ์ (2551 : บทคัดย่อ) ปรัชญา ไชยโย (2551 : บทคัดย่อ) และจารุณี พ่วงศรี (2551 : บทคัดย่อ) ผลการประเมินดังกล่าวข้างต้น พบว่า กระบวนการดำเนินงานตามโครงการมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียน มีการนำแผนการดำเนินโครงการสู่การปฏิบัติ มีการกำหนดบทบาท มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์

ให้ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทราบ มีการกำหนดขั้นตอนในการดำเนินโครงการอย่างชัดเจนและเหมาะสม รูปแบบกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนมีความน่าสนใจ จะเห็นได้จากผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการรายชื่อซึ่งพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

4. นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม พบว่า ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดตามความคิดเห็นของครู คือ ความสุภาพ ตามความคิดเห็นของนักเรียนคือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ และตามความคิดเห็นของผู้ปกครองคือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ซึ่งไม่สอดคล้องกัน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคือ เห็นว่านักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบและความขยัน น้อยที่สุดตามลำดับ แต่ตามความคิดเห็นของนักเรียน เห็นว่านักเรียนมีคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และความยุติธรรม น้อยที่สุดตามลำดับ เมื่อเรียงลำดับคุณธรรมจริยธรรมด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาค่าเฉลี่ยน้อยตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ทุกกลุ่ม สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้คือ ความมีสติและละเอียดรอบคอบ ความสุภาพ ความมีวินัย ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความขยัน และความรับผิดชอบ จะเห็นได้ว่าคุณธรรมจริยธรรมที่โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาในห้าอันดับสุดท้ายจากการประเมินครั้งนี้คือ ความมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความขยัน และความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง “สำรวจสถานภาพคุณธรรมของประชาชนในสังคมไทย” ประชาชนจะถูกสำรวจเกี่ยวกับคุณธรรม 7 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต สติสัมปชัญญะ จิตอาสา ความขยันหมั่นเพียร และความรักชาติ พบว่า กลุ่มเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งยังเป็นนักเรียน/นักศึกษา มีค่าคะแนนคุณธรรมทั้ง 7 ด้าน ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น ๆ (ศูนย์วิจัยเอแบคชนวัตกรรมทางสังคม การจัดการและธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. 2551 : ก)

5. คุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้กับปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ รองลงมาคือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเนื่องจากกิจกรรมในโครงการที่โรงเรียนได้จัดขึ้นเป็นโครงการที่เน้นในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการเรียน การดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม ครูผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องศึกษาหาความรู้และวิธีการที่จะจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ทำให้ครูได้เข้าใจในหลักธรรมและเห็นคุณค่าของคุณธรรมมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันนักเรียนที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมก็ย่อมจะซึมซับ

เข้าไปในจิตใจที่ละเอียดละน้อยโดยไม่รู้ตัว กิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้ถือเป็นสิ่งเร้าในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการรับรู้ และตอบสนองต่อการรับรู้ เห็นคุณค่าของคุณงามความดีที่โรงเรียนได้ปลูกฝัง มีการจัดระบบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของเรื่องราวของสิ่งต่าง ๆ ในที่สุดก็จะแสดงพฤติกรรมอันเป็นลักษณะนิสัยที่ตนยอมรับและยึดถือนำไปปฏิบัติ ซึ่งไปตามทฤษฎีของแคโรล บลูม และมาเซีย ซึ่งได้กล่าวถึงทฤษฎีจำแนกระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจที่ครอบคลุม ความสนใจ ทัศนคติ ค่านิยม และลักษณะนิสัย โดยจัดลำดับขั้นตอนคุณลักษณะด้านความรู้สึกร่วม 5 ประการ สรุปได้ดังนี้คือ 1) การรับรู้ (Receiving) เป็นจุดเริ่มต้นที่บุคคลจะเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ และเกิดความรู้สึกต่อสถานการณ์หรือสิ่งเร้าที่ปรากฏ 2) การตอบสนอง เมื่อบุคคลรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ และจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ตนรับรู้ 3) การเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการประเมินสถานการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่ามีประโยชน์หรือไม่อย่างไร การเห็นคุณค่าจะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ โดยมีการสะสมไว้เรื่อย ๆ พฤติกรรมการเห็นคุณค่าได้จากความแน่นอน ความคงเส้นคงวา สม่าเสมอของการกระทำ 4) การจัดระบบเป็นความรู้สึกที่บุคคลได้รวบรวมเรื่องราว หรือสิ่งมีคุณค่าไว้ในจิตใจหลายอย่าง แล้วจัดคุณค่าเข้าเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของเรื่องราวของสิ่งต่าง ๆ ของจุดเด่นและจุดร่วมของคุณค่าเหล่านั้น 5) การสร้างลักษณะนิสัย เป็นการพัฒนาเป็นอุดมคติที่ฝังลึกถึงจิตวิญญาณ ยึดถือ เทิดทูน โดยจิตในมิติสังเคราะห์เป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ ขึ้นใหม่ให้ตนเอง มีการกระทำที่คงเส้นคงวา โดยมีการจัดระบบของตนเองและยึดถือจนเป็นการกระทำอัตโนมัติ คือ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด เขาก็จะแสดงพฤติกรรมแบบเดิมซึ่งเป็นลักษณะของตนเอง แล้วรณรงค์ให้ผู้อื่นร่วมยึดถือและปฏิบัติด้วย (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2542 : 15 - 21)

จากผลการประเมินโครงการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านมะกอก ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเริ่มจากศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกับคณะครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน และกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาและพัฒนา ดำเนินกิจกรรมตามโครงการอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศและประเมินผลระหว่างการทำงาน มีการแก้ไขปัญหาเมื่อพบข้อบกพร่อง โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชน ทำให้การดำเนินงานตามโครงการบรรลุเป้าหมาย นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครูและนักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ แสดงให้เห็นว่า โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านมะกอก โดยบูรณาการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบเดิมกับแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมของมูลนิธิ

พุทธชื้อจี ใต้หวัน เป็นโครงการที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. นำผลการประเมินโครงการที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจปรับปรุง แก้ไขในด้านต่าง ๆ ที่ได้ค้นพบ โดยส่งเสริมกิจกรรมที่โรงเรียนสามารถทำได้ดีให้ดียิ่งขึ้นไป ปรับปรุงกิจกรรมที่พบว่ามีการประเมินในระดับต่ำ
2. โรงเรียนควรนำกิจกรรมใหม่ ๆ ที่ประสบความสำเร็จมาจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรมด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความขยัน
3. ควรมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความรับรู้เชิงบวก เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
4. ควรขยายโครงการให้ครอบคลุมนักเรียนทุกคนในโรงเรียนทั้งระดับปฐมวัยและช่วงชั้นที่ 1 แต่ต้องปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2541). **คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2544). **การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกียรติคุณ สิทธิชัย. (2545). **รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคใต้**. ชลบุรี : สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคใต้. ถ่ายเอกสาร.
- จารุณี พวงศรี. (2550). **การประเมินโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนถาวรานุกุล**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=7784&bcat_id=16. [30 กรกฎาคม 2552].
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2543). **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองศักดิ์ เจริญชัย. (2550). **การประเมินโครงการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในโรงเรียนบ้านดงแสนตอ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.kruthai.info/board_vijai/show.php?Category=vijai&No=122. [30 กรกฎาคม 2552].
- ทวีศักดิ์ อริยวัฒน์วงศ์. (2551). **การประเมินโครงการพัฒนานิสัยนักเรียนโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา**. สารนิพนธ์ หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บรรเลง รสจ๋า. (2549). **การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 1**. แหล่งที่มา : http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=6481&bcat_id=16. [30 กรกฎาคม 2552].
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2540). **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรัชญา ไชโย. (2551) การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนำชีวิตสู่เศรษฐกิจ

พอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองบัวราษฎร์บำรุง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=9858&bcat_id=16.

[30 กรกฎาคม 2552].

พรน้ำคำ ป๋องกันภัย. (2548). รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม

ของนักเรียนสัมมาสิกขาสันตโศกที่ชุมชนคาดหวัง. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริม

และพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้

(องค์การมหาชน).

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). **ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม.** พิมพ์

ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า และคณะ. (2550). รายงานการศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึก

คุณธรรมผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิพุทธนิธิตั้งใจได้ทุกวัน. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.

พระมหาประโยชน์ ติะพงษ์. (2549). การประเมินโครงการฝึกอบรมศีลธรรม ค่ายคุณธรรม

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับนักเรียน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา

หลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2542). **ความรู้คู่คุณธรรม.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพศาล หวังพานิช. (2544). “การจัดทำโครงการ” ใน **หลักสูตรการวางแผนระดับหัวหน้า**

กลุ่มงาน. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

มนูญ เพชรมีแก้ว. (2552). การประเมินโครงการพัฒนาค่านิยมและคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ของนักเรียนด้วยกิจกรรมคุณธรรม โรงเรียนนาขุนประชาสรรพ.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id

=7635&bcat_id=16. [30 กรกฎาคม 2552].

มัทวะ ฉัตรทอง. (2550). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

ที่พึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 3 “เทศบาลอนุสรณ์”. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : http://www.kroobannok.com/boardview.php?b_id=8215&bcat_id=16.

[30 กรกฎาคม 2552].

มยุรี อนุมานราชธน. (2546). **การบริหารโครงการ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่ : คณะนิเทศการพิมพ์.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2546). การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

รัตน์ บัณฑิต. (2540). การประเมินผลโครงการ การวิจัยประเมินผล. กรุงเทพฯ : คอมแพคท์
พริ้นท์ จำกัด.

วสิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพฯ : ธรรมดา.

ศุภชัย ยาวะประภา. (2547). การวางนโยบาย โครงการ และการบริหารโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 14.

นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ศูนย์วิจัยเอบแคคนวัตกรรมทางสังคม การจัดการและธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (2551).

รายงานผลการสำรวจเรื่อง สถานภาพคุณธรรมของประชาชนในสังคมไทย.

กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).

สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี). รายงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการสอนที่มี

ประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ :

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนา

องค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

สมคิด พรหมจ้อย. (2542). เทคนิคการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). “ความรู้พื้นฐานสำหรับการประเมินโครงการทางการศึกษา” ใน

รวมบทความทางการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานแห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2542). รายงานการศึกษาวิจัยการศึกษารูปแบบ

และวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ**

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>. [12 มิถุนายน 2551].

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา

ระดับชาติ ครั้งที่ 12. นนทบุรี : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 9. (2539). **คู่มือการพัฒนา**

คุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน. อุตรธานี : สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 9. อุดลำน.

สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2550). **การพัฒนาผลงานทางวิชาการสู่...
การเลื่อนวิทยฐานะ**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ วีรัชชัย. (2543). **รายงานผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยและ
กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จ
ของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย : การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ”**.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิจัยศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุวัติ คุณแก้ว. (2549). **เอกสารประกอบการอบรมเทคนิคการเขียนโครงการและการ
ประเมินโครงการ**. เพชรบูรณ์: สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

อรศญา จวนทองรักษ์. (2551). **คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.kunnatum.net/album/kunnatum8/>. [30 กันยายน 2551].

Kohlberg, L. W. (1976). “Moral Stages and Moralization : The Cognitive Developmental
Approach,” in Lickora (ed.) **Moral Development and Behavior : Theory.
Research. And Social Issues**. New York : Holt, Rinehart and Winston.